

לקוטי תורה • שמיני עצרת • מאמר 1

ביום השמיני עצרת תהיה לכם

”ביום השמיני תהיה לכם עצרת”

נברא יכול לעורר את בוראו רק מפני שה' קשר את עצמו, בשבועה שלמעלה מטעם ודעת, לאהבה הטמונה בכל יהודי; המועדים ולימוד התורה היומי ממשיכים את הכוח הזה למטה, ובשמיני עצרת נאסף האור המקיף של סוכות פנימה כדי להעניק כוח לכל מצוות השנה.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

Likkutei Torah

הפרשה החסידית

likkuteitorah.com/he/likkutei-torah/shemini-atzeres/1/

הנקודה

נברא יכול לעורר את בוראו רק מפני שה' קשר את עצמו, בשבועה שלמעלה מטעם ודעת, לאהבה הטמונה בכל יהודי; המועדים ולימוד התורה היומי ממשיכים את הכוח הזה למטה, ובשמיני עצרת נאסף האור המקיף של סוכות פנימה כדי להעניק כוח לכל מצוות השנה.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר שואל מדוע הלימוד "גדול", שהתלמוד מביא לידי מעשה, ומה פירוש "שמאלו תחת לראשי". התשובה מתבארת באמצעות הפסוק במיכה. "אמת ליעקב" היא נקודת המבט של ה' עצמו, שבה העולם אינו נחשב למציאות לפניו, והיא מתגלה אפילו ב"עקב", במקום הנמוך ביותר; אנו "מודים" באמת זו ב"הודו", ב"מודים" וב"הלל". מן האמת הזאת נובעת "חסד לאברהם": מצוות שממשיכות חסד מלמעלה. כוחן נובע מ"השבועה לאבותינו" – האהבה הטבעית לה' שכל יהודי יורש, שאינה אובדת לעולם, אפילו אצל מי ש"נכרת", ושקשורה לה' בשבועה שלמעלה מן החכמה והרצון. המצוות מגיעות לעונג של ה' עצמו, שלמעלה מכל גילויי העולם הבא; תשובה מגיעה לעונג עמוק עוד יותר – לשמחת המלך בכן שחזר ממרחקים. זהו "שמאלו" של עשרת ימי תשובה, ואילו "ימינו" היא האור המקיף של סוכות, המחבק את האדם. לימוד התורה נותן את אותו כוח בכל יום. בשמיני עצרת, באמצעות ההתבוננות והשמחה בתורה, נאסף האור המקיף אל תוך הנשמה.

מבנה

1	אמת ליעקב	¶11-5
השאלות; שתי ה"דעות" – מלמטה ומלמעלה; הודאה באמת של ה' ב"הודו", ב"מודים" וב"הלל"; האמת, שהיא תורה, נמשכת אל המצוות בתור "חסד לאברהם".		
2	השבועה לאבות	¶16-8
כיצד נברא יכול לעורר את בוראו: האהבה הטבעית שהתקבלה בירושה, המצויה גם במי שעלול להתחייב בכרת, ושבועת ה', הקושרת אותו, כביכול, למעלה מן החכמה והרצון ונמשכת מ"ימי קדם".		
3	העונג שבמצוות	¶9
".אשר קדשנו": המצוות הן רצון ה', ששורשו בעונג שלו, והן מגלות עונג גדול מכל העולם הבא; העונג של שבת.		
4	תשובה, שמאל וימין	¶10-11
העונג העמוק יותר של המלך בכן שחזר ממרחקים; עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים כ"שמאלו תחת לראשי"; סוכות כחיבוק המקיף של היד הימנית, המחזק את האהבה הטבעית.		
5	לימוד תורה בכל יום	¶12-14
התורה שבעל פה יוצרת אור מקיף לנשמה, בדומה לסוכה; מדוע יש ללמוד גמרא גם מעבר לנדרש למעשה; התורה מביאה שלום לרחוק ולקרוב.		

6 לימוד, מעשה ושמיני עצרת

הדיון בגמרא בא על פתרונו: הלימוד נותן למעשה את כוחו. היום השמיני הוא בינה, התבוננות ושמחת תורה, שבהן נאסף האור המקיף פנימה.

7 סיכום

116-20

הסיכום הקצר של המאמר לחמשת חלקיו ולשמיני עצרת, ובו מתווסף גם הסבר מדוע מתחילים להתפלל על הגשם ביום זה.

מושגים

שתי דעות' דעות

המבט מלמטה, שבו העולם ממשי והמציאות הרוחנית נראית כאילו אינה קיימת, והמבט מלמעלה, שבו העולם אינו נחשב למציאות לפני ה'. הן מקבילות ליחודא תתא וליחודא עילא.

אתערותא דלתתא ואתערותא דלעילא אתערותא דלתתא ואתערותא דלעילא

העיקרון שלפיו מעשה אנושי למטה מעורר תגובה אלוקית מלמעלה; המאמר שואל מה מקורו של כוח זה.

אהבה טבעית אהבה טבעית

האהבה הנסתרת לה', שהתקבלה בירושה מהאבות, מצויה בכל נשמה יהודית ומתבטאת בנכונות למסירות נפש; היא "אבותינו" שבפסוק במיכה.

השבועה שבועה

התחייבותו של ה', כביכול, אף שהיא מנוגדת לחכמתו ולרצונו; היא נמשכת מהמדרגה שלמעלה מהשתלשלות, ונותנת לאהבה הטבעית את הכוח לעורר את אהבת ה'.

עונג העליון עונג העליון

העונג של ה' עצמו, שורש רצונו; המצוות מגלות אותו, והתשובה מגיעה אל פנימיותו.

אור מקיף ואור פנימי מקיף ופנימי

אור שמקיף ואי אפשר לתפוס אותו, בדומה לצל הסוכה, לעומת אור שנקלט בפנים; שמיני עצרת הופך את הראשון לשני.

התבוננות בינה / התבוננות

המדרגה השמינית בספירה מלמטה למעלה; התבוננות שבאמצעותה האדם מגיע לראות את עצמו כמי שאינו נחשב למציאות לפני ה'.

קטע 1 • 11-5

אמת ליעקב

1 ביום השמיני עצרת^{1,2} תהיה לכם. הנה כתיב שמאלו תחת לראשי³ וימינו תחבקני. להבין מהו תחת לראשי.

"ביום השמיני תהיה לכם עצרת". והנה כתוב: "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני". יש להבין מה פירוש "תחת לראשי"

המאמר פותח בפסוק התורה על שמיני עצרת, היום השמיני שבא לאחר שבעת ימי חג הסוכות. הוא מצרף אליו פסוק משיר השירים, שהחסידות מפרשת כחיבוק שבין ה' לעם ישראל, ושואל מה פירוש הדבר שהיד השמאלית נמצאת "תחת לראשי"

הנה ארז"ל יפה שעה⁴ אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב.⁵ וכבר נתבאר פעמים רבות במ"א.⁶

והנה אמרו חז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". דבר זה כבר נתבאר פעמים רבות במקום אחר.

המשנה בפרקי אבות אומרת ששעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה יקרה מכל העולם הבא. אמרה זו תתגלה כמפתח: המצוות והתשובה מגיעות לתענוג בה' שאין שום שכר בעולם הבא שיכול להשתוות אליו.

2 וכעת יובן בהקדים מארז"ל גדול תלמוד שמביא לידי מעשה.⁷ והקושיא מפורסמת מאחר שעיקר מה שתלמוד גדול הוא מחמת שמביא לידי מעשה א"כ אדרבה מזה הטעם עצמו הרי המעשה גדול.

וכעת יובן בהקדים דברי חז"ל: "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה". הקושיא ידועה: מאחר שעיקר גדולתו של התלמוד הוא בכך שהוא מביא לידי מעשה, אם כן, להפך — מאותו טעם עצמו המעשה גדול יותר.

הגמרא מסיקה שהתלמוד גדול מפני שהוא מביא לידי מעשה. הקושי הקלאסי הוא שאם ערכו של התלמוד נעוץ בכך שהוא מוביל למעשה, הרי שהמעשה, שהוא המטרה, צריך להיות גדול יותר.

אך הנה צריך להבין מהות ענין המעשה כי רמ"ח פקודין אינן רמ"ח⁸ אברים דמלכא וצריך

אך יש להבין את מהות ענין המעשה, שהרי "רמ"ח פקודין אינן רמ"ח אברים דמלכא", ויש להבין

כדי להשיב, המאמר שואל תחילה מהי באמת עשיית מצווה. תיקוני זוהר מכנה את רמ"ח מצוות העשה "רמ"ח אברים דמלכא", כאילו כל מצווה היא איבר של הקב"ה.

להבין מהו ענין ולשון אברים הלא אין לו דמות הגוף⁹ כו' וכתוב כי לא מחשבותי¹⁰ וכו' ולא דרכיכם וכו'.

מה פירוש ענין ולשון "אברים" — והרי אין לו דמות הגוף וכו'! ונאמר: "כי לא מחשבותי [מחשבותיכם] וכו' ולא דרכיכם [דרכי] וכו'".

לה' אין גוף, כפי שמלמדים פיוט יגדל והרמב"ם, וישעיהו אומר שמחשבותיו ודרכיו שונות לחלוטין משלנו. לכן אין להבין את המילה "אברים" כפשוטה, ויש להסביר אותה

כן גבהו מחשבותי וכו'.¹¹ אבל הענין הוא דכתיב תתן אמת ליעקב¹² חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם.

"כן גבהו מחשבותי [ממחשבותיכם] וכו'". אך העניין הוא, שכתוב: "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם".

התשובה תתברר באמצעות הפסוק החותם את ספר מיכה: אמת ליעקב, חסד לאברהם, ושבעה לאבות מימי קדם. כל אחד מחלקי הפסוק יתבאר בתורו.

ולהבין מהו האמת שהנביא משבח שניתן ליעקב מדת אמת¹³ (ועמ"ש מזה באגה"ק בד"ה וזורע צדקה שכר אמת¹⁴).

ויש להבין מהי האמת שהנביא משבח עליה, שניתנה ליעקב מדת אמת. (וראו גם מה שנכתב על כך באיגרת הקודש, במאמר המתחיל "זורע צדקה שכר אמת").

השאלה היא מה פירושה של "אמת" כאן, ומדוע הנביא משבח את ה' על שנתן אותה ליעקב. בהערת קה"ת מוסיף הצמח צדק ומחדד את השאלה: הרי יעקב עצמו הוא מידת האמת, או מה ניתן לו?

הנה כתיב כי אל דעות ה' פי שכולל ב' דיעות כי ממטה למעלה לפי מה

והנה כתוב: "כי אל דעות ה'". פירוש הדבר שהוא כולל שתי דעות: כי מלמטה למעלה, לפי מה

בתפילתה מכנה חנה את ה' "אל דעות", כלומר אל של דעות, בלשון רבים. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כשתי דרכים לתפוס את המציאות: מבט מלמטה למעלה ומבט מלמעלה למטה.

שנראה לעיני בשר העולם הגשמי נראה ליש ודבר והרוחניות שלמעלה הוא בחי' אין ומה שלמעלה מעלה הוא בחי' יותר לפי שאינו מושג יותר.^{15,16}

שנראה לעיני בשר, העולם הגשמי נראה כיש ודבר, ואילו הרוחניות שלמעלה היא בחינת אין; ומה שלמעלה יותר הוא בחינת אין עוד יותר, מפני שאינו נתפס יותר.

מנקודת מבטנו העולם הגשמי מוצק ונראה כ"יש", ואילו העולמות הרוחניים נראים כ"אין", מפני שאינו יכולים לתפוס אותם. ככל שהמדרגה גבוהה יותר, כך קשה יותר לתפוס אותה, ולכן היא נראית יותר כאין.

3 וכמ"ש והחכמה מאין תמצא.¹⁷ וכל זה הוא בערכנו אנחנו שוכני מטה. אבל לגבי קוב"ה דכולא קמיה

כמו שכתוב: "והחכמה מאין תמצא". כל זה הוא ביחס אלינו, שוכני מטה. אבל לגבי הקדוש ברוך הוא, שלפניו הכול

פסוקו של איוב מתפרש כך: "חכמה באה מאין" — גם חכמה, השכל הגבוה ביותר, היא "אין" עבורנו, מפני שהיא מעבר להשגתנו. אולם כל זה נכון רק מנקודת המבט שלנו, כנבדלים למטה; דברי הזוהר ש"כולא קמיה כלא חשיב" מבטאים את נקודת מבטו של ה'

כלא חשיב¹⁸ הוא היפך שלמעלה למטה הוא בחי'אין וכל מה שמשלשל ויורד מטה מטה הוא יותר בחי' אין וכלא חשיב ממש כו'.

נחשב כלא, הדבר הוא להפך: מלמעלה למטה, מה שלמעלה הוא בחינת אין, וכל מה שמשלשל ויורד מטה מטה נעשה עוד יותר בחינת אין ונחשב ממש כלא וכו'.

מנקודת מבטו של ה' הכיוון מתהפך. ככל שהמדרגה גבוהה יותר וקרובה אליו, היא ממשית יותר; ככל שההשתלשלות יורדת, היא נחשבת יותר ל"אין". העולם הגשמי, הנמוך מכולם, בטל לפניו יותר מכול.

4 וזהו שתקנו בתחלת פסוקי דזמרה לומר הודו להי¹⁹ כו' וכן בסיום שמו"ע לומר מודי אנחנו לך

; וזו הסיבה שתיקנו לומר בתחילת פסוקי דזמרה: "הודו להי וכו'", וכן בסיום שמונה עשרה לומר: "מודים אנחנו לך";

גם התפילות בנויות על יסוד זה: פסוקי דזמרה של הבוקר נפתחים ב"הודו", ותפילת העמידה מסתיימת ב"מודים". בשני הביטויים מופיע השורש הודא.

כי לשון הודא' הוא כמו למשל האדם המודה לחבירו שמתחלה הי' נחלק עליו והיה לו סברא אחרת ואח"כ מודה שהאמת עם חבירו.

כי לשון הודא' היא כמו, למשל, אדם שמודה לחברו: תחילה חלק עליו והחזיק בדעה אחרת, ואחר כך הוא מודה שהאמת עם חברו.

הודאה פירושה לא רק אמירת תודה אלא גם הכרה בטעות: כמו אדם שהחזיק בדעה אחרת, ולבסוף מודה שחברו צדק. בתפילה האדם מודה שנקודת המבט של ה' על המציאות היא האמת, גם כשהדברים נראים לו אחרת.

5 וכך ע"י שיתבונן האדם שהאמת הוא דכולא קמיה כלא חשיב ומה שנראה העולם ליש ודבר הוא בערכנו מלובשים בגוף גשמי ורואים בעיני בשר גשמיים אבל האמת הוא להפך ממה שנראה לעיני בשר אזי יודה על האמת.

וכך, כאשר האדם מתבונן בכך שהאמת היא ש"כולא קמיה כלא חשיב", ושהעולם נראה כיש ודבר רק ביחס אלינו, המלובשים בגוף גשמי ורואים בעיני בשר גשמיים; אבל האמת הפוכה ממה שנראה לעיני בשר — אזי יודה על האמת.

כאשר האדם מתבונן בכך שהעולם נראה מוצק רק מפני שאנו רואים בעיניים גשמיות, ואילו באמת הכול נחשב כלא לפני ה', הוא מודה על האמת. זהו הפירוש הפנימי של הודאה.

וז"ש בהלל ואמת ה' לעולם עולם הוא מלשון העלם וצמצום שיהיה נראה לעיני בשר מזרח ומערב כו'

; וזהו שנאמר בהלל: "ואמת ה' לעולם". "עולם" הוא מלשון העלם וצמצום, שבגללם נראים לעיני בשר מזרח ומערב וכו'.

בפסוק ההלל נאמר "ואמת ה' לעולם", בדרך כלל כמובן "לנצח". אדמו"ר הזקן מפרש את המילה "עולם" כשורה ל"העלם": העולם הוא המקום שבו ה' נסתר, והדברים נראים כמקומות וכיוונים נפרדים.

ובכל זמן שתקנו לומר הלל²⁰ הוא זמן התגלות אמת ה' שמלמעלה למטה שהוא להיות מה שלמטה נקרא אין ולמעלה נקרא בחי' יש. וכמ"ש להנחיל אוהבי יש.²¹

ובכל זמן שתיקנו לומר בו הלל, זהו זמן של התגלות אמת ה' מלמעלה למטה: מה שלמטה נקרא אין, ומה שלמעלה נקרא בחינת יש. כמו שכתוב: "להנחיל אוהבי יש".

בזמנים שתיקנו לומר בהם הלל מתגלה אמת ה' גם בתוך העולם המעלים: מה שלמטה נראה כאין, ואילו מה שלמעלה הוא היש האמיתי. הפסוק במשלי "להנחיל אוהבי יש" מכנה את האלוקות בשם "יש" האמיתי.

(כי הרי ב' בחי' דעות הנ"ל הן בחי' יחודא עילאה שהוא שם הוי' ויחודא תתאה שמבחי' שם אלקים ואדנות המצמצם ומפריד להוות בחי' יש וכמ"ש סדי"ה כי תשמע בקול²² והנה ההלל הוא להמשיך ולהאיר במלי' שהוא שם אדנות. כמ"ש הרמ"ז פ' אמור)

שהרי שתי בחינות הדעות שהוזכרו לעיל הן בחינת יחודא עילאה, שהיא שם הוי', ויחודא תתאה, שמבחינת שמות אלקים ואדנות, המצמצמים ומפרידים כדי להוות בחינת יש. וכמו שכתוב בסוף המאמר המתחיל "כי תשמע בקול". והנה עניינו של (ההלל הוא להמשיך ולהאיר במלכות, שהיא שם אדנות, כמו שכתב הרמ"ז בפרשת אמור).

שתי הדעות הן יחודא עילאה, המתבטא בשם הוי', ויחודא תתאה, המתבטא בשמות אלקים ואדנות, המעלימים על ה' כדי שהנבראים יחשו את עצמם כישויות נפרדות. ההלל ממשיך אור למלכות, שהיא שם אדנות; הרמ"ז מציין ששם אדנות (65) עולה בגימטריה כמניין הלל (65).

(תחלת דצ"ו)²³ והארה זו היינו המשכה וגילוי שם הוי' בחי' יחודא עילאה וכמ"ש מזה סדי"ה בכ"ה בכסלו.²⁴

והארה זו היא המשכתו וגילוי של שם הוי', בחינת יחודא עילאה, וכמו שנכתב על כך בסוף המאמר המתחיל (בתחילת דף צו) "בכ"ה בכסלו".

האור הנמשך למלכות הוא גילוי שם הוי', יחודא עילאה, שבו העולם נחשב כלא לפני ה'. מאמר החנוכה בתורה אור, על כ"ה בכסלו, עוסק בכך בהרחבה.

גם הוא כענין ועתה יגדל נא כח²⁵ אדני. ועיין בפע"ח ש ער ר"ח פ"ב ולכן עי"ז נמשך גילוי ואמת ה' לעולם

גם זה דומה לעניין "ועתה יגדל נא כח אדני". ועינינו גם בפרי עץ חיים, שער ראש חודש, פרק ב. ועל ידי כך נמשך גילוי "ואמת ה' לעולם".

גם תפילת משה "ועתה יגדל נא כח אדני" מתפרשת באותו אופן: להגדיל את מלכות, שם אדנות, באמצעות תוספת אור. כך מתגלה אמת ה' "לעולם", בתוך העולם עצמו.

ולכן אומרים אח"כ הודו לה' בחיי הודאה אליו ית' שלא כאשר נראה לעיני בשר שלנו וזהו תתן אמת ליעקב²⁶ כי יעקב הוא בחיי²⁷ יוד עקב

ולכן אומרים אחר כך "הודו לה'": בחינת ההודאה אליו יתברך, שאין האמת כפי שנראית לעיני הבשר שלנו. וזהו "תתן אמת ליעקב", כי יעקב הוא בחינת יו"ד עקב,

לכן אומרים בהמשך ההלל "הודו לה'": אנו מודים שהמציאות אינה כפי שהיא נראית לעיני הבשר שלנו. את השם יעקב דורשים כיו"ד ועקב: היו"ד של שם ה' מגיעה עד העקב.

דהיינו יו"ד הוא בחיי צמצום שירד ונתפשט בעקב וסוף המדרגות שנתגשמו ואעפ"כ הקב"ה נותן אמת שיתגלה גם שם אמת ה' וכו' כנ"ל

כלומר, היו"ד היא בחינת צמצום, שירד והתפשט בעקב ובסוף המדרגות, שנעשו גשמיות; ואף על פי כן הקב"ה נותן אמת, כדי שגם שם תתגלה אמת ה' וכו', כנזכר לעיל

היו"ד, האות הקטנה ביותר, מסמלת צמצום; היא יורדת עד ה"עקב", המדרגות הנמוכות ביותר שנעשו גשמיות. "תתן אמת ליעקב" פירושו שאמת ה' מתגלה גם שם.

(ועמ"ש מענין תתן אמת ליעקב בביאור ע"פ אלה מסעי²⁸ גבי ויכתוב משה) ומזה נמשך להיות חסד לאברהם כו'

ומכאן נמשכת בחינת (וראו גם מה שנכתב בעניין "תתן אמת ליעקב" בביאור על הפסוק "אלה מסעיו", בעניין "ויכתוב משה") "חסד לאברהם" וכו'.

מן ה"אמת" הזאת נמשכת המידה הבאה בפסוק מיכה — "חסד לאברהם". אדמו"ר הזקן מפנה לביאורו בלקוטי תורה לפרשת מסעי, שבו מוסבר שהאמת היא זרימה של טוב שאינה נפסקת ואינה משתנה.

פ"י חסד הוא המשכת המצות שכללותן הוא הצדקה וחסד ונמשך ונתלבש בחיי אמת ה' במעשה המצות שיהיה להם כח ועוז להיות באתערותא דלתתא תלוי אתעדל"ע שע"י מעשה הצדקה וחסד תחתון יתעורר כח חסד עליון

פירוש הדבר: חסד הוא המשכת המצוות, שכללותן צדקה וחסד; ובחינת אמת ה' נמשכת ומתלבשת במעשה המצוות, כדי שיהיה להן הכוח והעוז לכך שהאתערותא דלעילא תהיה תלויה באתערותא דלתתא: שמעשה הצדקה והחסד התחתון יעורר את כוח החסד העליון;

"חסד" הוא המצוות, שכללותן צדקה וגמילות חסדים. מכיוון שאמת ה' מתלבשת בהן, יש בכוחו של מעשה חסד אנושי למטה לעורר את החסד העליון למעלה: האתערותא דלתתא מביאה את האתערותא דלעילא.

וכן עדיין בכל המצות (כי אמת היינו תורה^{30, 29} וזהו כי באור פניך³¹ נתת לנו תורת חיים אשר בחיי הארת פנים זהו אמת כמי"ש באד"ר)³² (דל"ג ב')

וכן על דרך זו בכל המצוות. (כי אמת היא תורה, וזהו "כי באור פניך נתת לנו תורת חיים"; בחינת הארת פנים היא אמת, כמו שכתוב באידרא רבא.) (דף לג ע"ב)

האמת מזוהה עם התורה, כפי שמלמד התלמוד הירושלמי. בתפילת "שים שלום" מדובר על התורה שניתנה "באור פניך", ובאידרא רבא שבוזר הארת הפנים מזוהה עם האמת; הערת קה"ת מציינת את המקור בזהר ג:קלג ע"ב.

והתורה היא הנותן כח להיות באתעדלית שע"י המצות אתעדל"ע כמי"ש לקמן אי"כ מבחי" תתן אמת ליעקב נמשך בחי" וחסד לאברהם וזהו ענין חסד של אמת חסד דקשוט ע"ש באד"ר.

והתורה היא הנותנת את הכוח לכך שעל ידי האתערותא דלתתא שבמצוות תהיה אתערותא דלעילא, כמו שייכתב להלן. אם כן, מבחינת "תתן אמת ליעקב" נמשכת בחינת "וחסד לאברהם"; וזהו ענין "חסד של אמת", חסד דקשוט — ראו שם באידרא רבא.

התורה, שהיא "אמת", מעניקה למצוות, שהן "חסד", את כוחן להמשיך תגובה מלמעלה; הדבר יתבאר בהמשך המאמר. זהו "חסד של אמת", החסד האמיתי שמדובר עליו באידרא רבא.

וזהו כל ארחות³³ ה' חסד ואמת וע' שם (דקכ"ט א') ועמ"ש בד"ה ואתחנן גבי אתה החלות ובענין ברכת המצות עיין שם:^{34, 35}

וזהו "כל ארחות ה' חסד ואמת"; ראו שם (דף קכט ע"א). ועיינו גם כמה שנכתב במאמר המתחיל "ואתחנן", בענין "אתה החלות", ובענין ברכת המצות.

בתהלים נאמר "כל ארחות ה' חסד ואמת", ושתי המידות מופיעות יחד. הטקסט מפנה לזהר שם ולמאמר "ואתחנן" בענין הברכה שמברכים על המצוות.

קטע 2 • 61-8

השבועה לאבות

6 ב אך להבין מאין הכח הזה להיות אתערותא דלעילא תלוי באתעדל"ת. ואיך יש יחוס ושייכות לנברא

ב. אך יש להבין: מהיכן בא הכוח לכך שהאתערותא דלעילא תהיה תלויה באתערותא דלתתא? ואיזה יחס וקשר יש לנברא

?שאלה חדשה: מדוע תגובתו של ה' מלמעלה תלויה בכלל במעשה אנושי למטה? איזה קשר יכול להיות בין נברא לבורא?

שהוא מחודש מאין ליש לעורר חסד עליון של הבורא ית' שמו הלא אין ערוך אליו ולית מחשבה תפיסא ביה³⁶ כלל.³⁷

!שנתחדש מאין ליש, לעורר את החסד העליון של הבורא יתברך שמו? הרי אין ערוך אליו כלל, ואין מחשבה תפיסה בו כלל

נברא מתהווה יש מאין, וה' הוא למעלה מכל ערך והשוואה. תיקוני זוהר אומר שאין שום מחשבה יכולה לתפוס בו. כיצד יכול אפוא מעשה אנושי "לעורר" את חסדו?

הנה זה ביאר הכתוב אח"כ דכתיב אשר נשבעת לאבותינו³⁸ פ"י לאבותינו הוא אהב' הטבעית המסותרת בלב כל אחד ואחד מישראל בכח

והנה הפסוק מבאר זאת בהמשך, שכן כתוב: "אשר נשבעת לאבותינו". פירוש "לאבותינו" הוא האהבה הטבעית המסותרת בלבנו, של כל אחד ואחד מישראל בכוח,

התשובה נמצאת במילים הבאות בפסוק: "אשר נשבעת לאבותינו". ה"אבות" שבתוך כל יהודי הם האהבה הטבעית והנסתרת לה', הנמצאת בלבנו של כל יהודי.

וגם בפועל ממש במס"נ על קדה"ש שאהבה זו נקרא בשם אב שממנה התולדה לעשות מצות ומעשים טובים

וגם בפועל ממש, במסירות נפש על קידוש ה'. אהבה זו נקראת בשם "אב", כי ממנה נולדות המצוות והמעשים הטובים;

האהבה הזאת אינה רק בכוח; היא מתבטאת גם בנכונות למסור את החיים על קידוש ה'. היא נקראת "אב", מפני שהיא מולידה "צאצאים" — מצוות ומעשים טובים.

כי כל המצות הם בשביל לדבקה בו ית' וגם אהבה זו היא ירושה לנו מאבותינו.^{39, 40}

שהרי כל המצוות נועדו לדבקה בו יתברך. גם אהבה זו היא ירושה לנו מאבותינו

המצוות הן הדרך להידבק בה', וזהו רצונה של אהבה זו. אהבה זו היא גם ירושה שקיבלנו מאבותינו, כפירוש המבואר בתניא בפרק יח

7 ובאהבה זו נמשך לנו הכח והעוז להיות תלוי⁴¹ אתערותא דלעילא באתעדל"ת ועי"ז ניתן הכח להמשיך ע"י מעשה המצות שע"י מצות מעשיות

ובאמצעות אהבה זו נמשכים אלינו הכוח והעוז לכך שאתערותא דלעילא תהיה תלויה באתערותא דלתתא; ובכך ניתן הכוח, להמשיך [אור] באמצעות קיום המצוות: באמצעות מצוות מעשיות,

האהבה הטבעית הנסתרת היא שנותנת למעשי היהודי את הכוח לעורר תגובה מלמעלה. באמצעות מצוות גשמיות יכולות להמשיך אור אלוקי.

כמו ציצית של צמר תחתון מעורר ציצית עליונים וכן ע"י תפילין תחתונים מעורר תפילין עליונים.

כגון שציצית של צמר למטה מעוררת את הציצית העליונה, וכך גם תפילין שלמטה מעוררות את התפילין העליונות

לכל מצווה גשמית יש מקבילה למעלה: ציצית צמר כאן מעוררת את "הציצית העליונה", ותפילין שמניחים למטה מעוררות את "התפילין העליונות" — מדרגות רוחניות שהמצוות הללו מקבילות להן.

משא"כ אחד מעו"ג אע"פ שיתלכש בציצית ויניח תפילין לא ימשיך ולא יעורר כלום (ועמ"ש מזה בד"ה הבאים ישרש)⁴²

אבל לא כך אצל עובד כוכבים: גם אם יתעטף בציצית ויניח תפילין, לא ימשיך דבר ולא יעורר דבר. (ראו גם מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "הבאים ישרש").

אותו מעשה גשמי שנעשה בידי עובד כוכבים אינו פועל כך. הנקודה היא שכוחו של המעשה אינו נובע מן החפץ עצמו, אלא מן האהבה העוברת בירושה וקשורה לציווי; כאן מפנה הטקסט למאמר בתורה אור "הבאים ישרש", להרחבה.

לפי שכל אחד ואחד מישראל יש לו בנפשו אהבה הטבעית הזאת ואפילו חייבי כריתות דכתיב בהם ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני⁴³ ה' כו'

שכן לכל אחד ואחד מישראל יש בנפשו אהבה טבעית זו, אפילו לחייבי כרת, שעליהם נאמר: "ונכרתה הנפש ההיא מלפני, אני ה' וכו'":

אהבה זו מצויה בכל נשמה יהודית, אפילו אצל מי שנתחייב כרת — עונשה של התורה, המתואר כ"כרת" מלפני ה'.

שנכרתה הנפש ההיא משרשה⁴⁴ ואין אהבה טבעית זו מתגלה בנפשו מ"מ בשרשה למעלה נשאר בה בחי' אהבה טבעית אלא שאינה שורה ומתגלה בנפשם למטה כי הכרת תכרת וגו'.⁴⁵

שאותה נפש נכרתה משרשה, ואהבה טבעית זו אינה מתגלה בנפשו; ואף על פי כן, כשורשה למעלה נשארת בה [כלומר] בחינת אהבה טבעית. אלא שאינה שורה ומתגלית בנפשותיהם למטה, שהרי "הכרת תכרת" וגו'.

"כרת" פירושו שחיבור הנפש לשורשה נותק למטה, ולכן האהבה כבר אינה ניכרת באדם. אולם בשורש שלמעלה האהבה נשארת; היא רק אינה שורה בנפש כאן ואינה מתגלה בה.

רק הוא בהעלם אצלו ויש לו בחי' לאבותינו וזכות אבות לא תמה^{46, 47, 48, 49} כי אע"ג דאיהו לא חזי⁵⁰ מזליה חזי פי' מזליה הוא שרש נשמתו למעלה בחינת אין שהוא מזל לישראל⁵¹ כו'. כמ"ש במ"א ע"פ האזינו השמים.

אלא שהיא נסתרת בו, ויש בו בחינת "לאבותינו", וזכות אבות לא תמה; שהרי אף על פי שהוא אינו רואה, מזלו רואה. כלומר, מזלו הוא שורש נשמתו למעלה, בחינת אין, שהיא המזל לישראל — "אין מזל לישראל" וכו', כמו שנכתב במקום אחר על הפסוק "האזינו השמים".

אם כן, אפילו אדם כזה עדיין נושא בתוכו, בהסתר, את "אבותינו", וזכות האבות לא אולה. הביטוי התלמודי "מזלו רואה" מתפרש כשורש הנשמה למעלה, שהוא בחינת אין, למעלה מן ההשגה; את "אין מזל לישראל", שבדרך כלל פירושו שישראל אינם נתונים לשליטת המזל, קוראת החסידות כ"אין הוא המזל של ישראל".

8 וע"ז אמר הפסוק כי אבי ואמי עזבוני⁵² וה' יאספני ר"ל אפי' מי שאבד ממנו בחי' אב ואם שבו

, על כך נאמר בפסוק: "כי אבי ואמי עזבוני וה' יאספני". כלומר, אפילו מי שאבד ממנו את בחינת האב והאם שבו

המזמור "כי אבי ואמי עזבוני וה' יאספני" נדרש על אדם כזה. "אב ואם" הם האהבה הפנימית לה' שאבדה ממנו

דהיינו שנתחייב כרת ונאבד בחיי אהבה טבעית שבו מלהיות שורה ומתגלה בנפשו מ"מ והי' יאספני הוא ע"י בחיי שרשו למעלה שיפול גם עליו בחיי לאבותינו

כלומר, שנתחייב כרת ובחינת האהבה הטבעית שבו אבדה מכך שתשרה ותתגלה בנפשו, ואף על פי כן "והי' יאספני" — באמצעות בחינת שורשו למעלה, שגם עליו תחול בחינת "לאבותינו".

גם אם חטאיו הסתירו את האהבה לגמרי, הי' "יאסוף אותם" באמצעות שורש נשמתו למעלה, שבו עדיין שורה אהבת "אבותינו".

אך כיצד נמשך כח ועוז לאהבה טבעית זו לעורר את האהבה העליונה מפרש הכתוב אשר נשבעת לאבותינו נשבעת לשון נפעל

אך כיצד ניתנים לאהבה טבעית זו כוח ועוז לעורר את האהבה העליונה? הפסוק מפרש: "אשר נשבעת לאבותינו". "נשבעת" — היא צורת נפעל,

השאלה הבאה היא כיצד אהבה טבעית אנושית מקבלת כוח לעורר את אהבת ה'. התשובה מצויה במילה "נשבעת", שהיא בלשון נפעל.

וכן כל לשון שבועה מדבר בלשון נפעל כלומר שהתקשר א"ע בשבועה כמ"ש או השבע שבועה⁵³ כו'

וכן כל לשון שבועה נאמרת בלשון נפעל, כלומר, האדם קשר את עצמו בשבועה, כמו שנאמר "או השבע שבועה" וכו'.

בעברית שבועה נאמרת בלשון נפעל, משום שהשבועה קושרת את האדם לעצמו: הנשבע נעשה מחויב. לשון התורה "או השבע שבועה" לאסור איסור על נפשו" מראה זאת.

והענין כי צריך להבין ענין שבועה זו⁵⁴ מה טבעה ולמה היה צריך הקב"ה לישבע ואיך שייך אצלו ית' לשון שבועה

והעניין הוא שצריך להבין את עניינה של שבועה זו: מה טיבה, מדוע היה הקב"ה צריך להישבע, וכיצד שייך אצלו ית' לשון שבועה.

מדוע הי' צריך להישבע, וכיצד יכולה לחול עליו בכלל התחייבות בשבועה?

אלא הענין הוא עד"מ כאדם הנשבע לחבירו שהוא כדי שלא ישנה אפילו אם יגרום איזה דבר שיצטרך לשנות שאם היה גלוי וידוע לפניו שאין שום ענין הגורם השינוי לא היה צריך לשבועתו.

אלא העניין הוא, בדרך משל, כאדם הנשבע לחברו. הוא עושה זאת כדי שלא ישנה את דברו, אפילו אם יתרחש דבר שיגרום לו לרצות לשנותו; שכן אילו היה גלוי וידוע לפניו ששום עניין לא יגרום לשינוי, לא היה נזקק לשבועה.

אדם נשבע כדי לעמוד בדיבורו גם אם יקרה בהמשך דבר שיגרום לו לרצות לשנותו. אילו ידע שלא יתרחש לעולם דבר שישינה את דעתו, לא היה זקוק לשבועה.

כך הוא עד"מ בשבועתו של הקב"ה לאברהם בכרית בין הבתרים לזרעך נתתי את הארץ⁵⁵ כו'

כך, בדרך משל, גם בשבועתו של הקב"ה לאברהם בכרית בין הבתרים: "לזרעך נתתי את הארץ" וכו'.

שבועת הי' לאברהם בכרית בין הבתרים, שבה הבטיח את הארץ לצאצאיו, מובנת באותו אופן.

דהיינו אפי' אם יגרום החטא שלא יעכב מה שע"פ הדעת והחכמה לא יושג שיותן להם את הארץ אעפ"כ מחמת השבועה הוא עושה נגד חכמתו ורצונו⁵⁶ כביכול (ועמ"ש מזה ע"פ אתם נצבים כו' לעברך בברית⁵⁷ כו')

כלומר, גם אם החטא יגרום לכך, הוא לא ימנע את הדבר; אף שעל פי הדעת והחכמה לא היה מתקבל שייתנו להם את הארץ, אף על פי כן, מכוח השבועה הוא פועל כביכול בניגוד לחכמתו ולרצונו. (ראו גם מה שנכתב על כך על הפסוק "אתם נצבים... לעברך בברית" וכו').

גם אם העם יחטא, כך שעל פי הדעת לא יהיה ראוי לקבל את הארץ, השבועה כביכול מחייבת את ה' לתת אותה בכל זאת, בניגוד לחכמתו ואף לרצונו. הערת קה"ת מצטטת את הסבר הרבי, שלפיו "ולרצונו" פירושו שגם אם הרצון הגלוי עצמו ישתנה, הוא יפעל בניגוד אליו.

וזהו עצמו ענין השבועה דהיינו מה שהבטיח נגד חכמתו ורצונו והיינו שלא יהיה כסדר השתלשלות המדרגות וירידה ממדרגה למדרגה ע"פ בחי' רצון וחכמה

וזהו עצם עניינה של השבועה: ההבטחה בניגוד לחכמתו ולרצונו, כלומר, שלא יהיה הדבר כסדר ההשתלשלות, ירידה ממדרגה למדרגה על פי בחינת הרצון והחכמה,

זהו עיקרה של שבועה: התחייבות שאינה פועלת לפי סדר ההשתלשלות, שבו ה' מתייחס לעולם באמצעות הרצון והחכמה, מדרגה אחר מדרגה.

אלא שיהיה אור א"ס ב"ה בעצמו ובכבודו מתפשט ומאיר בגילוי רב למעלה מן הרצון והחכמה והארה והמשכה זו נמשכה מימי קדם קדמונו של עולם

אלא שאור אין סוף ברוך הוא עצמו ובכבודו יתפשט ויאיר בגילוי רב, למעלה מן הרצון והחכמה. והארה והמשכה זו נמשכה מ"מימי קדם", מקדמונו של עולם:

אדרבה, השבועה ממשיכה את אור אין סוף עצמו, "בעצמו ובכבודו", שיאיר בגילוי למעלה מן הרצון והחכמה. הדבר נמשך מ"מימי קדם", מקדמונו של עולם שקדם לעולם.

דהיינו מבחי' סובב כל עלמין למעלה מבחי' ממכ"ע שהוא בחי' השתלשלות וירידת המדרגות והוא בחי' כשעלה ברצונו וכו' שתוק כך עלה במחשבה⁵⁸ כו' שהוא בחי' מחשבה הקדומה כו'.

כלומר מבחינת סובב כל עלמין, שלמעלה מבחינת ממלא כל עלמין, שהיא בחינת השתלשלות וירידת המדרגות. זוהי בחינת "כשעלה ברצונו" וכו', "שתוק, כך עלה במחשבה" וכו', בחינת המחשבה הקדומה וכו'.

זוהי בחינת סובב כל עלמין, האור שמעבר לסדר העולמות, ולא ממלא כל עלמין, האור הנכנס בהם במדרגות מדודות. זו "המחשבה הקדומה", מדרגת "כך עלה במחשבה", שאינה מוסברת באמצעות טעמים.

ומאחר שהארה והמשכה זו נמשכה לאבותינו מאור איס ב"ה בעצמו ובכבודו לכן יש להם כח ועוז להיות באתעדלית תלוי אתעדל"ע (וע' בזח"ג)

ומכיוון שהארה והמשכה זו נמשכה לאבותינו מאור אין סוף ברוך הוא עצמו ובכבודו, יש להם כוח ועוז לכך שאתערותא דלעילא תהיה תלויה באתערותא דלתתא. (ראו בזוהר חלק ג').

משום שהאבות קיבלו אור זה מעצמותו של ה', מעשי צאצאיהם למטה יכולים לעורר תגובה מלמעלה. הפער בין הנברא לבורא, שהזוכר בפסוק 6, מתגשר באמצעות קשר שמעל לכל טעם.

(דקל"ד ע"ב) בענין אשר נשבעת⁵⁹ כו' (ודק"ל ע"א) בענין בי נשבעתי ובפ' אחרי (דס"ו ב')⁶⁰ ובהרמ"ז ר"פ שמיני.

בענין "אשר נשבעת" וכו', (ודף קל"א ע"א) בענין "בי נשבעתי", ובפרשת אחרי (דף ס"ו ע"ב), וברמ"ז בתחילת (דף קל"ד ע"ב) פרשת שמיני.

הטקסט מפנה לקטעים בזוהר על "אשר נשבעת" ועל "בי נשבעתי", וכן לפירוש הרמ"ז בתחילת פרשת שמיני.

וברבות (פ' אמור פכ"ט) ד"א בחודש השביעי⁶¹ רבי ברכיה היה קרי ליה ירחא דשבועתיה שבו נשבע הקב"ה לאברהם אבינו הה"ד ויאמר בי נשבעתי נאום⁶² ה' מה היה צריך לשבועה כו' יעו"ש התירון והוא כדרך שנתבאר.

ובמדרש רבה (פרשת אמור, פרק כ"ט): "דבר אחר, בחודש השביעי. רבי ברכיה היה קורא לו ירחא דשבועתיה, שבו נשבע הקב"ה לאברהם אבינו, זהו שכתוב: 'ויאמר בי נשבעתי נאום ה'.' מה היה צריך לשבועה?" וכו'. עיינו שם בתשובה, והיא על דרך מה שנתבאר.

המדרש מכנה את תשרי "חודש שבועתו", משום שהשבועה לאברהם לאחר העקדה הייתה בו, ושואל מדוע ה' נוקק לשבועה. תשובתו תואמת את הכיוון שהמאמר הסביר זה עתה.

והנה חודש השביעי תשרי מאיר בו תיקון השביעי מ"ג ת"ד שהוא תיקון ואמת שמשם שבועות אמת ועיין בזח"א (מקץ דר"ד ב' ⁶³ וירא קי"ב ב').

והנה בחודש השביעי, תשרי, מאיר התיקון השביעי מ"ג תיקוני דיקנא, שהוא התיקון "ואמת", שממנו נובעות שבועות אמת. עיינו בזוהר חלק א' (מקץ, דף ר"ד ע"ב; וירא, דף קי"ב ע"ב).

בקבלה, י"ג תיקוני דיקנא הם שלושה עשר תיקוני הזקן, כנגד שלוש עשרה מידות הרחמים; "ואמת" היא המידה השביעית. לכן החודש השביעי מאיר במידה זו, מקורן של שבועות אמת.

וברע"מ (פ' יחור דצ"א ב') ובפ"י אשר נשבעת י"ל ע"ד מ"ש לקמן בפ"י אשר קדשנו כו'

וכן ברע"א מהימנא (פרשת יתרו, דף צ"א ע"ב). ואת "אשר נשבעת" אפשר לפרש על דרך מה שייכתב בהמשך על פירוש "אשר קדשנו" וכו'.

גם רע"א מהימנא, חלק בזוהר, מובא כאן. המילה "אשר" ב"אשר נשבעת" תתבאר בהמשך יחד עם "אשר קדשנו", כביטוי לתענוג.

והנה מימי קדם י"ל ג"כ ז' תיקונין דגלגלתא ועמ"ש בענין אם יהיו חטאים כשנים כשלג ילבינו⁶⁴ כו' כצמר יהיו ומ"ש ע"פ הנותן שלג כצמר⁶⁵ ועמ"ש סד"ה ציון במשפט תפדה:⁶⁶

והנה גם את "מימי קדם" אפשר לפרש כשבעת תיקוני הגולגולתא. וראו מה שנכתב בענין "אם יהיו חטאים כשנים כשלג ילבינו" וכו', "כצמר יהיו"; ומה שנכתב על הפסוק "הנותן שלג כצמר"; וכן מה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "ציון במשפט תפדה":

"מימי קדם" יכול להתפרש גם כשבעת תיקוני הגולגולתא, "הגולגולת", מדרגה עליונה מאוד שמעל לסדר העולם. ההפניות לשלג ולצמר מכוונות לדיונים על האופן שבו מדרגה זו מלבינה את החטאים לגמרי.

קטע 3 • 91

העונג שבמצוות

9 ג וזהו אשר קדשנו במצותיו כו' פ"י אשר מלשון באשרי^{67,68} כי אשורני בנות⁶⁹ כו' אשרי יושבי⁷⁰ וגו' ג. וזהו פירוש "אשר קדשנו במצותיו" וכו'. "אשר" הוא מלשון "באשרי", "כי אשורני בנות" וכו', "אשרי יושבי" וגו'.

סעיף 3 עובר לברכה שאומרים לפני קיום מצווה: "אשר קדשנו במצותיו". המילה "אשר" נדרשת כקשורה ל"אשר", כמו בדברי לאה "כי אשורני" ובמזמור "אשרי".

שהוא לשון שבח והלל כלומר שיש דבר טוב ויפה מאד עד להלל ולשבח על הטוב ההוא שאין לו קץ ותכלית

שהוא לשון שבח והלל; כלומר, יש דבר טוב ויפה כל כך, עד שמהללים ומשבחים את הטוב הזה, שאין לו קץ וגבול.

"אשר" במובן זה הוא שבח על טוב שאין לו סוף. הברכה רומזת אפוא לטוב אינסופי שמגיעים אליו באמצעות המצוות.

והוא בחי' עונג העליון בגילוי אור א"ס ב"ה בעצמו ובכבודו על ידי מצותיו שהם בחי' רצון העליון וזוהי בחינת תענוג העליון, בגילוי אור אין סוף ברוך הוא עצמו ובכבודו באמצעות מצותיו, שהן בחינת רצון העליון.

הטוב האינסופי הזה הוא התענוג העליון: תענוגו של ה' עצמו, שבו מתגלה אור אין סוף. מגיעים אליו באמצעות המצוות, משום שהן רצונו.

כמו מבשרי אחזה⁷¹ שהנפש היא ז' מדות וג' שכליים ולמעלה מהם הוא הרצון העליון המנהיג את החכמה והבינה והדעת שלו כך המצות נקרא רצון העליון שלמעלה מן החכמה

כמו שנאמר "מבשרי אחזה": בנפש יש שבע מדות ושלושה כוחות שכליים, ומעליהם הרצון העליון, המנהיג את החכמה, הבינה והדעת שבה. כך גם המצוות נקראות רצון העליון, שלמעלה מן החכמה

דברי איוב "מבשרי אחזה" מלמדים שהנפש האנושית משקפת את האלוהי. בנפש הרצון נמצא מעל השכל והרגשות ומכוון אותם; כך גם רצון ה', המצוות, נמצא מעל לחכמתו.

והוא בחי' כתר תר"ך עמודי אור⁷² כי תרי"ג מצות דאורייתא וז' דרבנן הם תר"ך והם עדי"מ

, וזוהי בחינת כתר, תר"ך עמודי אור; שכן תרי"ג מצוות מן התורה ושבע מצוות מדברי חכמים הן תר"ך. והן, בדרך משל

רצון זה הוא בחינת כתר, המתוארת בקבלה כתר"ך "עמודי אור"; הגימטריה של כתר היא 620. המספר תואם לתרי"ג מצוות התורה ולשבע המצוות מדרבנן.

כמו העמודים שראשם האחד הוא על הגג והב' הוא על הקרקע ובהם וע"י מתחבר הגג עם הקרקע והיו לאחדים.

כמו עמודים, שקצה אחד שלהם מונח על הגג והקצה השני על הקרקע, וכאמצעותם מתחבר הגג עם הקרקע ונעשים לאחד

. עמוד מחבר את הגג לקרקע ומאחד את הבניין. כך המצוות מחברות את המדרגה העליונה ביותר, רצון ה', עם העולם הגשמי שלמטה

כך עדי"מ המצות הם פנימיות רצון העליון שהוא למעלה מבחינת חכמה ובחי' חכמה ג"כ חכים

, כך, בדרך משל, המצוות הן פנימיות רצון העליון, שלמעלה מבחינת חכמה; וגם בחינת חכמה היא "חכים

המצוות הן הפנימיות של הרצון העליון. אפילו את חכמתו של ה' איננו יכולים לדעת: תיקוני זוהר אומרים שהוא "חכים ולא בחכמה ידיעא".

ולא בחכמה ידיעא^{73,74} ורצון העליון הוא יותר נעלה שהוא נמשך מבחינת אשר שהוא תענוג העליון (ועמ"ש מזה בד"ה והנה מנורת זהב⁷⁵)

ולא בחכמה ידיעא; והרצון העליון נעלה עוד יותר, שכן הוא נמשך מבחינת "אשר", שהיא תענוג העליון. (ראו גם מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "והנה מנורת זהב".)

הרצון נעלה עוד יותר מן החכמה, משום שהוא נובע מן התענוג, הנקרא "אשר". אדם רוצה את מה שהוא מתענג עליו, ולכן התענוג הוא שורש הרצון.

ומתפשט ויורר בסתר המדרגות ממדרגה למדרגה עד שמתלבש במעשה המצות הגשמיים במעשה התחתונים מצות ומע"ט.

והוא מתפשט ויורד בהסתר המדרגות, ממדרגה למדרגה, עד שהוא מתלבש בקיום המצוות הגשמיות, במעשי התחתונים — מצוות ומעשים טובים.

. רצון זה יורד דרך כל המדרגות הנסתרות, עד שהוא מתלבש במצוות גשמיות שבני אדם מקיימים בעולם הזה

וזהו וצונו לשון התקשרות וצוותא להתעטף בציצית כלומר בציצית העליונים. וכן עדי"ז כל המצות להיות תלוי אתעדל"ע באתעדל"ת שלנו משא"כ בעובדי כוכבים כו'

וזהו "וציוונו" — לשון התקשרות וצוותא: "להתעטף בציצית", כלומר, בציצית העליונה. וכך גם בכל המצוות, שאתערותא דלעילא תהיה תלויה באתערותא דלתתא שלנו; שלא כעובדי כוכבים וכו'

הברכה ממשיכה "וציוונו", הנדרש מלשון "צוותא", חיבור והתקשרות: בהתעטפות בציצית יהודי מתחבר ל"ציצית העליונה". כך גם בכל המצוות, תגובה מלמעלה תלויה במעשה שלנו למטה; כפי שנאמר קודם, אין הדבר כך אצל עובדי כוכבים

כִּנְיָל וְהֵינּוּ מִפְּנֵי גִילּוֹי עֹנֵג הָעֲלִיּוֹן וְשִׂמְחָה הָעֲלִיּוֹנָה כַּמֶּשֶׁל הַמֶּלֶךְ שֶׁבִּיּוֹם שִׂמְחָתוֹ הוּא מִתְגַּלֶּה לַעֲיֵן כָּל.

כאמור לעיל. וזהו משום גילוי התענוג העליון והשמחה העליונה, כמו במשל מלך שביום שמחתו מתגלה לעיני כול.

הסיבה היא שהמצוות מגלות את תענוגו ושמחתו של ה'. מלך שבדרך כלל אינו נראה מתגלה לכול ביום חגיגתו.

כך כביכול ע"י עונג העליון ושמחה העליונה מתגלה אור א"ס ב"ה ומתפשט עד למטה ליתן כח זה בתחתונים מה שלא היה יכולת באדם בלאו הכי

כך כביכול, באמצעות התענוג העליון והשמחה העליונה מתגלה אור אין סוף ברוך הוא ומתפשט עד למטה, כדי לתת כוח זה לתחתונים — כוח שלא היה אדם יכול להשיג בדרך אחרת.

כך גם שמחתו של ה' במצוות גורמת לאור אין סוף להתגלות עד למטה, ונותנת לבני האדם כוח שלא יכלו להשיג בכוחות עצמם: להמשיך אור אלוקי באמצעות מעשיהם.

(ועמ"ש מזה בד"ה לסוסתי⁷⁷ ברכבי גבי כי על כל כבוד חופה⁷⁸ כחתן יוצא מחופתו⁷⁹ ועמ"ש בד"ה שוש אשיש⁸⁰ מענין זה איך שע"י גילוי עונג העליון והשמחה הנמשך ממנו הוא גורם שיהיה

ראו גם מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "לסוסתי ברכבי פרעה", בעניין "כי על כל כבוד חופה", "כחתן יוצא מחופתו"; וראו) מה שנכתב במאמר המתחיל "שוש אשיש" בעניין זה, כיצד גילוי התענוג העליון והשמחה הנמשכת ממנו גורם לכך ש

הטקסט מפנה לשני מאמרים נוספים. האחד עוסק ב"חופה" שעל כל כבוד ובחתן היוצא מחופתו; השני, על "שוש אשיש", מראה כיצד גילוי התענוג והשמחה ממשיכים אור מסובב כל עלמין לממלא כל עלמין.

נמשך מבחינת סוכ"ע אל בחי' ממכ"ע ושם נתבאר הטעם כי השמחה הוא הגורם ענוה ושפלות שהוא ענין המשכה זו כו' ע"ש) וזהו יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא⁸¹

יימשך אור מבחינת סוכב כל עלמין אל בחינת ממלא כל עלמין. ושם מוסבר הטעם: השמחה גורמת לענוה ולשפלות, וזו עניינה של המשכה זו וכו', עיינו שם.) וזהו יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא

השמחה ממשיכה את האור שמעל העולמות אל האור שבתוכם, משום שהיא מביאה לענוה ולביטול עצמי, שהם עצמם עניין של המשכה למטה. כעת אפשר להסביר את דברי המשנה: שעה אחת של מעשים טובים כאן יפה מכל חיי העולם הבא

כי ענין עוה"ב ידוע שיש ג"ע עליון וג"ע תחתון בחי' ג"ע תחתון הוא שנהנין הנשמות מזיו והתפשטות ההארה ב"ה והגם שהוא תענוג עד אין קץ ונפלא מאד

כי עניינו של העולם הבא ידוע: יש גן עדן עליון וגן עדן תחתון. בחינת גן עדן תחתון היא שהנשמות נהנות מזיו ומהתפשטות, ההארה ברוך הוא; ואף שזהו תענוג שאין לו קץ ונפלא מאוד,

העולם הבא כפי שהנשמה חווה אותו הוא גן עדן, שיש בו מדרגה תחתונה ומדרגה עליונה. בגן עדן התחתון הנשמות נהנות מזיו אורו של ה', תענוג שאין לו סוף.

לכן אמרו רז"ל בגמרא על אלישע אחר מוטב דלידייניה וליתי לעלמא דאתי⁸² שכדאי כל יסורי גיהנם להצילו בנפשו שתתענג מזיו כבוד ה' לפי שהתענוג הוא נפלא עד אין קץ כו'

לכן אמרו רז"ל בגמרא על אלישע אחר: "מוטב דלידייניה וליתי לעלמא דאתי", כלומר, כדאי כל יסורי גיהנם כדי להציל את נשמתו, שתתענג מזיו כבוד ה', שכן התענוג נפלא עד אין קץ וכו'.

אפשר לראות עד כמה גדול התענוג הזה מסיפורו של אלישע בן אבויה, המכונה אחר, שפרש מן הדרך: מוטב שייענש ואחר כך יבוא לעולם הבא, כי כל יסורי גיהנם כדאיים בשביל התענוג הזה.

ואח"כ ע"י נהר דינור מתעלים בעילוי אחר עילוי עד אין קץ ותכלית כו' אך כ"ז הוא על ידי בחינת צמצום ביו"ד נברא עוה"ב⁸³ כו' לפי ערך השגת הנבראים כו'

ואחר כך, באמצעות נהר דינור, הם עולים מעילוי לעילוי בלי קץ וגבול וכו'. אך כל זה הוא באמצעות בחינת צמצום: "כ"י נברא העולם הבא וכו', בהתאם למידת השגתם של הנבראים וכו'.

הנשמות עולות עוד ועוד, ועוברות ב"נהר דינור" המטהר אותן בין מדרגה למדרגה. ובכל זאת, כל זה מוגבל על ידי הצמצום: חז"ל אומרים שהעולם הבא נברא באות יו"ד, האות הקטנה ביותר, ולכן הוא מותאם למה שהנבראים מסוגלים להשיג.

משא"כ על ידי מע"ט שהם המצות נמשך עונג העליון שהוא גילוי י אור א"ס ב"ה בעצמו ובכבודו שאינו לפי ערך השגת הנבראים ואין הנבראים יכולים לקבל העונג הגדול הזה

אך לא כך באמצעות מעשים טובים, שהן המצוות: באמצעותם נמשך התענוג העליון, שהוא גילוי אור אין סוף ברוך הוא עצמו ובכבודו, שאינו לפי מידת השגתם של הנבראים; והנבראים אינם יכולים לקבל את התענוג הגדול הזה

לעומת זאת, המצוות ממשיכות את תענוגו של ה' עצמו, את אור אין סוף, שאינו מוגבל לפי מידת ההשגה של שום נברא. נברא אינו יכול להכיל את התענוג הזה

אלא העונג הוא לפניו ית' כביכול שעשועי המלך בעצמותו (עמ"ש סד"ה לסוסתי ברכבי הנ"ל ובד"ה מנורת זהב) וזהו יותר מכל חיי העולם הבא שהעונג ניתן להנות בו בני אדם נשמות הנבראים.

אלא התענוג הוא לפניו ית' כביכול, שעשועי המלך בעצמותו. (ראו מה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "לסוסתי ברכבי" הנזכר לעיל, ובמאמר המתחיל "מנורת זהב"). וזהו יותר מכל חיי העולם הבא, שבהם ניתן התענוג לבני אדם, לנשמות הנבראים, כדי ליהנות ממנו.

זהו תענוגו של ה' עצמו, כעונג הפרטי של מלך בתוכו. לכן שעה אחת של מצוות גדולה מכל העולם הבא: שם ניתן התענוג לנבראים ליהנות ממנו, ואילו כאן מדובר בתענוגו של ה' עצמו

ובזה יובן ענין שבת דכתיב וקראת לשבת⁸⁴ עונג כלומר שתמשיך בחיי עונג העליון להיות שורה ומתגלה ביום השבת חיי אז תתענג על⁸⁵ ה' למעלה

ובכך יובן ענין השבת, שנאמר עליה "וקראת לשבת עונג": כלומר, להמשיך את בחינת התענוג העליון, שתשרה ותתגלה ביום השבת, השבת. אז "אז תתענג על ה'" — למעלה

השבת נקראת "עונג" משום שבה אנו ממשיכים את התענוג העליון. הבטחת ישעיהו "אז תתענג על ה'" נדרשת כ"למעלה מהוי"ו — תענוג נעלה מן השם עצמו.

מבחי' הוי' שהיו"ד הוא הצמצום שבו נברא עוה"ב תענוג הנשמות כנ"ל והנה כל זה הוא ענין מצות ומעשים טובים שהם יותר טובים מכל חיי עוה"ב:⁸⁶

מבחינת הוי', שהיו"ד שבה היא הצמצום שבו נברא העולם הבא, תענוג הנשמות, כאמור לעיל. וכל זה הוא ענין המצוות והמעשים הטובים, העולים על כל חיי העולם הבא.

התענוג הוא למעלה מהוי", משום שהיו"ד של שם זה היא הצמצום שבאמצעותו נברא העולם הבא. הפסקה מסיימת: כל זה מסביר מדוע המצוות והמעשים הטובים עולים על כל חיי העולם הבא.

קטע 4 • 101-11

תשובה, שמאל וימין

10 ד וכדי להבין ענין תשובה שיפה מכל חיי עוה"ב שהרי על שניהם אומר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים כו' הנה עד"מ יש שני מיני תענוגים לפני המלך. האחד בעשיית המצוות.

ד. כדי להבין את ענין התשובה, שיפה מכל חיי העולם הבא — שהרי על שניהם נאמר "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים" וכו' — הנה, בדרך משל, יש לפני המלך שני סוגי תענוג. הראשון הוא מעשיית המצוות.

סעיף 4 עובר לתשובה, שכן המשנה משבחת הן את התשובה והן את המעשים הטובים. משל: למלך יש שני סוגי תענוג. הראשון הוא מקיום פקודותיו, והוא מקביל למצוות שנידונו זה עתה.

11 והבי' כשרואה את בנו שבא מארץ מרחק שיש זמן רב אשר לא ראהו וכראות המלך את הבן נתמלא חדוה ותענוג

והשני, כשהוא רואה את בנו שבא מארץ רחוקה, לאחר זמן רב שלא ראה אותו; כשרואה המלך את הבן הוא מתמלא שמחה ותענוג.

התענוג השני של המלך הוא לראות בן שחזר מארץ רחוקה לאחר היעדרות ארוכה. שמחת המפגש היא תענוג שונה ועמוק יותר מן ההנאה שבציזות.

וכן בנמשל אע"פ שנתרחק האדם בחטאיו אעפ"כ מ"מ ע"י תשובה נתקרב למקורו ושרשו ואפילו בחייבי כריתות כתיב

וכך גם בנמשל: אף שהאדם התרחק בחטאיו, בכל זאת באמצעות התשובה הוא מתקרב למקורו ולשרשו. ואפילו על חייבי כרת נאמר,

בנמשל, אדם שהתרחק באמצעות חטאיו ושב בתשובה חזר ומתקרב למקורו ולשרשו. הדבר נכון גם לגבי מי שנתחייב כרת, כפי שמוכיח הפסוק הבא.

כי אבי ואמי עזבוני⁸⁷ וה' יאספני שהוא ע"י בחי' שרש נשמתו למעלה בחי' מזל כו' כנ"ל וע"י תשובה במס"נ הוא משיג עד בחינת המזל אין כנ"ל כמ"ש במ"א

"כי אבי ואמי עזבוני וה' יאספני" — כלומר באמצעות בחינת שורש נשמתו למעלה, בחינת מזל וכו', כאמור לעיל. ובאמצעות תשובה במסירות נפש הוא מגיע עד בחינת המזל, האין, כאמור לעיל וכפי שנכתב במקום אחר

ה' "יאסוף" אדם כזה באמצעות שורש נשמתו למעלה, מזל, כפי שהוסבר בפסקה 7. תשובה במסירות נפש מגיעה עד לשורש הזה, לבחינת אין.

וזהו שלום שלום לרחוק ולקרוב⁸⁸ שיש ב' בחי' בשלום אחד הוא גילוי תענוג העליון לרחוק הוא בעל תשובה כאשר בא מארץ מרחק

וזהו "שלום שלום לרחוק ולקרוב": יש שתי בחינות בשלום. האחת היא גילוי התענוג העליון "לרחוק" — בעל התשובה, כשהוא בא מארץ רחוקה,

הפסוק בישיבתו "שלום שלום לרחוק ולקרוב" מצביע על שני סוגי שלום. הראשון, "לרחוק", הוא התענוג שה' מתענג בבעל התשובה, מי שחוזר מרחק.

כי מרחוק ה' נראה לי⁸⁹ כו' והבי' הוא לקרוב ע"י מצות המלך כו' כנ"ל (וע' מענין לרחוק בזו"א) (ד"ו ע"א)⁹⁰ לרחוק⁹¹ כד"א מרחוק ה' נראה לי כו'

כמו שנאמר "מרחוק ה' נראה ל"י וכו'; והשני הוא "לקרוב", באמצעות מצוות המלך וכו', כאמור לעיל. (ראו בזוהר חלק א' בענין "לרחוק", דף ו' ע"א: "לרחוק, כמו שנאמר מרחוק ה' נראה ל"י וכו';)

דברי ירמיהו "מרחוק ה' נראה ל"י מראים שה' מתגלה דווקא למי שהיה רחוק. השלום השני, "לקרוב", הוא התענוג שבקיום מצוות המלך; הוזהר מפרש את "לרחוק" באותו אופן.

וע"ש במק"מ ובהרמ"ז⁹² ועמ"ש בד"ה החלצו מאתכם⁹³ בענין שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה והיינו ענין ב' בחי' שלום דלרחוק ולקרוב

ועיינו שם במקדש מלך וברמ"ז. וראו גם מה שנכתב במאמר המתחיל "החלצו מאתכם" בענין שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה; וזה עניינן של שתי בחינות השלום, "לרחוק ולקרוב"

מפרשי זוהר, מקדש מלך ובהרמ"ז, דנים בקטע הזה. מאמר בלקוטי תורה על מטות קושר את שני סוגי השלום ל"שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה" שבתלמוד.

וזהו ג"כ ענין ב' בחינות שלום שבפסוק או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי⁹⁴ (בישעיה ס"י כ"ז ה')

וזהו גם ענין שתי בחינות השלום שבפסוק: "או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי, שלום יעשה לי" (ישעיהו, פרק כ"ז, פסוק ה').

בפסוק בישעיהו נאמר פעמיים "שלום": "יעשה שלום לי, שלום יעשה לי". הכפילות נדרשת כשני סוגי השלום הללו.

ועיין מזה ברכות נשא פייג⁹⁵ גבי ולזבח השלמים שבקרבן נתנאל בן צוער. שני שלומות שלום למעלה ושלום למטה ובזח"ג (במדבר קי"ח א').

ועיינו על כך במדרש רבה, נשא, פרק י"ג, בענין "ולזבח השלמים" בקרבנו של נתנאל בן צוער: שני שלומות — שלום למעלה ושלום למטה. וכן בזהר חלק ג' (במדבר, דף קי"ח ע"א).

המדרש על נשא דורש את קרבן השלמים של הנשיא נתנאל בן צוער כשני סוגי שלום, למעלה ולמטה; גם הזהר דן בכך.

ובפ' ויקרא (ד"כ סע"ב) ע"פ כי הנני מושיעך מרחוק⁹⁶ (ודכ"א א' נ"ד א' ע"ו ב' ק"ט א').

ובפרשת ויקרא (דף כ' סוף ע"ב), על הפסוק "כי הנני מושיעך מרחוק"; וכן בדפים כ"א ע"א, נ"ד ע"א, ע"ו ע"ב וק"ט ע"א.

הזהר על ויקרא דן בדברי ירמיהו "מושיעך מרחוק" באותו מובן, והטקסט מונה מקומות נוספים בזהר.

והענין דהנה כתיב אחכמה והיא רחוקה ממני⁹⁷ וע' ברכות פ' חקת⁹⁸ מזה⁹⁹ וע"י התשובה נמשך גילוי בחינה זו

והענין הוא, שהרי נאמר "אחכמה והיא רחוקה ממני"; ועיינו על כך במדרש רבה, פרשת חוקת, ובאמצעות התשובה נמשך גילוייה של בחינה זו.

שלמה המלך אמר על האחכמה "והיא רחוקה ממני": יש מדרגת חכמה אלוקית שנשארת "רחוקה", מעבר להשגה; המדרש על חוקת דן בפסוק זה. התשובה ממשיכה את גילוייה של מדרגה זו.

וזהו ענין שלום לרחוק שיהיה קרוב ועמ"ש סד"ה כי המצוה הזאת¹⁰⁰ בענין ולא רחוקה היא ועמ"ש לקמן סד"ה ביום השמע"צ גבי מאת הוי' היתה זאת.

זה ענין "שלום לרחוק" — שהרחוק נעשה קרוב. וראו מה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "כי המצווה הזאת" בענין "ולא רחוקה היא"; וראו גם בהמשך, בסוף המאמר המתחיל "ביום השמיני עצרת", בענין "מאת ה' היתה זאת".

"שלום לרחוק" פירושו שהמדרגה הרחוקה נעשית קרובה. הטקסט מפנה למאמר על "ולא רחוקה היא" שבפרשת ניצבים ולמאמר השני על שמיני עצרת.

וזהו ענין במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד כי יש ב' בחינות מקום דהיינו בחי' פמליא של מעלה ופמליא של מטה הנ"ל הן ב' בחינות מקום.

וזהו ענין "במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד": יש שתי בחינות של "מקום", כלומר בחינת פמליא של מעלה ופמליא של מטה שהזכירו לעיל; אלו הן שתי בחינות המקום.

התלמוד אומר שבעלי תשובה עומדים ב"מקום" שאפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד בו. שני סוגי ה"מקום" הם שתי הפמליות, של מעלה ושל מטה, שהזכירו קודם.

והוא מ"ש בזח"ב (ויקהל דר"ז ע"א)¹⁰¹ בענין כבוד¹⁰² ה' ממקומו וכתוב הנה מקום אתי¹⁰³ אתר דלא אתגליא.

וזהו מה שנאמר בזהר חלק ב' (ויקהל, דף ר"ז ע"א), בענין "כבוד ה' ממקומו", וכן נאמר "הנה מקום אתי" — אתר דלא אתגליא, מקום שאינו מתגלה.

הזהר דן ב"מקום" שממנו מתברך כבוד ה' בחזון יחזקאל, ובדברי ה' למשה "הנה מקום אתי" — מקום נסתר שאינו מתגלה.

ובחינה זו הוא ע"י התשובה שהרי גבי הנה מקום אתי נאמר י"ג מדות הרחמים שהוא בחינת תשובה כו'.

ובחינה זו מושגת באמצעות התשובה, שהרי בהקשר של "הנה מקום אתי" נאמרו שלוש עשרה מידות הרחמים, שהן בחינת תשובה וכו'.

אל המקום הנסתר הזה מגיעים באמצעות תשובה, שכן מיד לאחר "הנה מקום אתי" גילה ה' למשה את שלוש עשרה מידות הרחמים, הקשורות לתשובה ולסליחה.

וזהו בחינת יום כפור שבכל עשרת ימי תשובה הוא כמתקרב לפני המלך ופורש מארץ מרחק, וזוהי בחינת יום הכיפורים: במשך כל עשרת ימי תשובה האדם הוא כמי שמתקרב לפני המלך ועוזב ארץ רחוקה, יום הכיפורים הוא שיאה של התנועה הזאת. לאורך עשרת ימי תשובה האדם דומה לבן שמתקרב למלך אחרי שהיה בארץ רחוקה.

דהיינו ממחשבותיו שבכל השנה שהיה נמשך אחר עוה"ז ותענוגיו ובעשיית אומרים אבינו מלכנו שרוצים להתקרב אליו ית'

כלומר, הוא עוזב את מחשבותיו של כל השנה, שבה נמשך אחר העולם הזה ותענוגותיו; ובעשרת ימי תשובה אומרים "אבינו מלכנו", כי אנו רוצים להתקרב אליו ית'.

"הארץ הרחוקה" היא מחשבות השנה, שבהן האדם רדף אחר העולם הזה ותענוגותיו. בימים אלה אומרים "אבינו מלכנו" ומביעים רצון להתקרב לה'.

עד שביכ"פ לפני ה' תטהרו למעלה מבחי' הוי' והיו"ד שבו נברא עוה"ב מחמת התענוג הגדול כביכול שעשועי המלך שראה את בנו שבא אליו מארץ מרחק.

עד שביום הכיפורים, "לפני ה' תטהרו", מעל לבחינת הוי' והיו"ד שבה נברא העולם הבא, כאמור לעיל, מחמת התענוג הגדול כביכול — שעשועי המלך כשראה את בנו שבא אליו מארץ רחוקה.

ביום הכיפורים נטהרים "לפני ה'", והדבר נדרש כ"למעלה מבחינת הוי'", אפילו מעל היו"ד שבאמצעותה נברא העולם הבא. הדבר נובע מתענוגו הגדול של המלך כשראה את בנו השב אליו מארץ רחוקה.

וכך כתיב ובמרחקים יזכרונ¹⁰⁴ כו' (ז כריה יו"ד ט') וזהו שמאלו תחת לראשי פי' שע"י שמאל דוחה¹⁰⁵ שבכל עשרת ימי תשובה דהיינו שהיה דוחה את עצמו להיותו בעיניו בבחינת רחוק מה' מאד.

וכך נאמר: "ובמרחקים יזכרונ" וכו' (זכריה י', ט'). וזהו "שמאלו תחת לראשי": באמצעות ה"שמאל דוחה" של עשרת ימי תשובה, כלומר, האדם מרחיק את עצמו, ובעיניו הוא רחוק מאוד מה'.

דברי זכריה "ובמרחקים יזכרונ" מתאימים לאותו עניין. כעת מתפרש הפסוק "שמאלו תחת לראשי": "השמאל דוחה" הוא תחושתו של האדם בעשרת הימים שהוא רחוק מאוד מה'.

וע"ז תיקנו כל הוידוים חטאנו אשמנו כו' וכל מה שהפה יכול לדבר ולספר בגנותו אומרים על עצמם הוא הגורם להיות קירוב בתשובה מחמת מרירות נפשו כדכתיב ויצעקו אל¹⁰⁶ ה' בצר להם¹⁰⁷ כו'.

ועל כך תיקנו את כל הוידוים: "חטאנו, אשמנו" וכו'. כל מה שאפשר לומר ולספר בגנותו, אומרים על עצמם; הדבר גורם להתקרבות באמצעות התשובה, מתוך מרירות הנפש, כמו שנאמר "ויצעקו אל ה' בצר להם" וכו'.

לכן הוידוים מונים כל חטא שאפשר להעלות על הדעת. דיבור על כישלונותיו מעורר מרירות בנפש, והמרירות מביאה לקרבה באמצעות התשובה, כמו שנאמר במזמור: הם צעקו אל ה' בצרתם.

וזהו מכל חטאתיכם לפני הוי' תטהרו שעל ידי התשובה מתגלה עונג העליון שהוא בחינת ראשי.

וזהו "מכל חטאתיכם לפני הוי' תטהרו": באמצעות התשובה מתגלה התענוג העליון, שהוא בחינת "ראשי".

באמצעות התשובה מתגלה התענוג העליון. תענוג זה הוא "ראשי" שבפסוק; לכן "שמאלו תחת לראשי" פירושו שהשמאל, תחושת הריחוק של האדם, מביא לגילוי ה"ראש" הזה.

ולכן יוכ"פ אין בו לא אכילה ושתיה¹⁰⁸ כו' (והנה ב' בחי' תענוג הנ"ל הן כענין או"י ואו"י בחי' אברהם ויצחק היינו חסד וגבורה שבתענוג ועמ"ש ע"פ עלי באר בענין גנים וענין באר מים חיים¹⁰⁹

ולכן ביום הכיפורים אין אכילה ושתיה וכו'. (והנה שתי בחינות התענוג שהוזכרו לעיל הן בדומה לאור ישר ולאור חוזר, בחינות אברהם ויצחק, כלומר חסד וגבורה שבתענוג. וראו מה שנכתב על הפסוק "עלי באר" בענין "מעין גנים" ובענין "באר מים חיים").

משום שיום הכיפורים מגיע למדרגה זו, שמעל לחיים הגופניים, אין בו אכילה ושתיה. שני התענוגות — שבמצוות ושבחשבה — נמשלים לאור ישר ולאור חוזר, ולאברהם (חסד) וליצחק (גבורה).

ויוכן יותר ע"ד שנתבאר בד"ה שוש אשיש הנ"ל בענין השופר שהוא גילוי פנימיות עונג העליון שלמעלה מבחי עונג העליון שממשיכים בכל השנה ע"י התורה והמצות שאמר ונעשה רצוני וגילוי פנימיות עונג העליון ההוא

והדבר יובן עוד על דרך מה שנתבאר במאמר המתחיל "שוש אשיש" הנזכר לעיל, בענין השופר, שהוא גילוי פנימיות התענוג העליון, שלמעלה מבחינת התענוג העליון שאנו ממשיכים בכל השנה באמצעות התורה והמצוות, שעליהן נאמר "ונעשה רצוני"; וגילוי פנימיות התענוג העליון הזה

במאמר על "שוש אשיש" הוסבר שהשופר מגלה את פנימיות התענוג, הנעלית מן התענוג הנמשך במשך השנה כולה באמצעות התורה והמצוות — התענוג מכך ש"נעשה רצוני"

נמשך דוקא ע"י בכייה והתעוררות רחמים שזהו ענין התקיעות גנוחי גנח ילולי יליל¹¹⁰ כ"י ע"ש באריכות שנתבאר הטעם לפי שע"י הבכיה ממשיכים י"ג מדה"ר שהן הן פנימיות עונג העליון ולפמשי"כ יובן הטעם יותר כי

נמשך דווקא באמצעות בכייה והתעוררות רחמים, שזהו ענין התקיעות: "גנוחי גנח, ילולי יליל" וכו'. עיינו שם בהרחבה, שם הוסבר הטעם: באמצעות הבכיה ממשיכים את שלוש עשרה מידות הרחמים, שהן עצמן פנימיות התענוג העליון. ולפי מה שנכתב כאן יובן הטעם ביתר שאת, כי

פנימיות התענוג נמשכת דווקא באמצעות בכייה, שצילילי השופר דומים לה, כמתואר בתלמוד כגניחה וכיללה. הבכיה ממשיכה את שלוש עשרה מידות הרחמים, שהן הפנימיות של תענוג ה'

הנה הבכיה והתעוררות רחמים זהו בחי' תשובה ממעמקים קראתיך^{111, 112} והתשובה הוא ענין לרחוק שנעשה קרוב¹¹³ והעונג מזה למעלה הוא עד"מ תענוג המלך כשבא אליו בנו מארץ מרחק מאד.

הבכיה והתעוררות הרחמים הן בחינת תשובה, "ממעמקים קראתיך"; והתשובה היא ענין הפיכת הרחוק לקרוב. והתענוג, הנגרם למעלה מכך דומה לתענוגו של מלך כשבנו בא אליו מארץ רחוקה מאוד

כעת הטעם ברור יותר: בכייה ורחמים הם תשובה, "ממעמקים קראתיך", הפיכת הרחוק לקרוב. התענוג שנגרם למעלה הוא תענוגו של מלך שבנו חוזר אליו ממרחק רב

שהוא בחי' פנימיות התענוג יותר מהעונג שבמצות המלך מה שאמר ונעשה רצוני.¹¹⁴ ועמ"ש בד"ה אתם נצבים בענין ושקל בפלס הרים וגבעות במאזנים¹¹⁵.

וזהו בחינת פנימיות התענוג, גדולה יותר מן התענוג שבקיום מצוות המלך, שעליהן נאמר "ונעשה רצוני". וראו מה שנכתב במאמר המתחיל "אתם נצבים" בענין "ושקל בפלס הרים וגבעות במאזנים"

זהו תענוג פנימי יותר מן התענוג הנובע מקיום פקודות המלך. הטקסט מפנה גם למאמר על שקילת ההרים והגבעות

וענין תענוג זה י"ל שזהו בחי' אשר נשבעת לאבותינו כי אשר בחי' תענוג כנ"ל בענין אשר קדשנו במצותיו אלא כי אשר קב"ו זהו התענוג הנמשך ע"י המצות ובחי' אשר נשבעת הוא כ"ג מדות הרחמים דמיכה

ואת ענין התענוג הזה אפשר להסביר כבחינת "אשר נשבעת לאבותינו", שהרי "אשר" הוא בחינת תענוג, כאמור לעיל בענין "אשר קדשנו במצותיו". אלא ש"אשר קדשנו במצותיו" הוא התענוג הנמשך באמצעות המצוות, ואילו בחינת "אשר נשבעת" היא בשלוש עשרה מידות הרחמים של מיכה,

ייתכן שהתענוג הפנימי הזה הוא עניינה של "אשר נשבעת" לאבותינו. גם "אשר קדשנו" וגם "אשר נשבעת" משתמשות במילה "אשר", תענוג; הראשון הוא התענוג שבמצוות, והשני הוא התענוג שבשלוש עשרה מידות הרחמים שבספר מיכה, לפני "תיתן אמת ליעקב"

שהוא הנמשך ע"י התשובה והוא הפנימיות התענוג כנ"ל וזהו שמאלו תחת לראשי ראשי היינו פנימיות התענוג וכענין בשעה שישאל עונין אמן יהא שמיה רבא מברך הקב"ה

שהוא נמשך באמצעות התשובה, והוא פנימיות התענוג כאמור לעיל. וזהו "שמאלו תחת לראשי": "ראשי" הוא פנימיות התענוג. הדבר דומה לענין "בשעה שישאל עונין אמן יהא שמיה רבא מברך, הקב"ה

התענוג השני נמשך באמצעות התשובה, והוא "ראשי" — פנימיות התענוג. התלמוד אומר שכאשר ישראל עונים "אמן, יהא שמיה רבא מברך", הקב"ה כביכול מנענע בראשו

מנענע בראשו¹¹⁶ שזהו המשכה מבחי' שמיה רבא שמו הגדול ועמ"ש מזה בד"ה אני הוי' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים גם לראשי אותיות ישראל לי ראש. ועמ"ש ע"פ מאמר הזח"ג (קרח)

מנענע בראשו: זוהי המשכה מבחינת "שמיה רבא", שמו הגדול. ראו גם מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "אני הוי' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים". וכן "לראשי" מורכב מאותיות "ישראל" — "לי ראש". וראו מה שנכתב על מאמר הזהרה חלק ג', קורח,

הנענוע בראש נמשך מ"שמיה רבא", שמו הגדול, מדרגה עליונה. גם האותיות של "לראשי" הן אותיות "ישראל", הנדרש כ"לי ראש"

(קע"ח ב')^{117, 118} בענין ועבד הלוי הוא¹¹⁹ אלמלא דינא לא אשתכח בעלמא כו' ע"ש מענין שמאלו

בענין "ועבד הלוי הוא": "אלמלא דינא לא אשתכח בעלמא" וכו'; עיינו שם בענין "שמאלו" (דף קע"ח ע"ב)

הזהרה על קורח, בענין עבודת הלויים, אומר שלולא הדין לא היה העולם מתקיים בשלמות. הקטע מסביר שם את תפקידה החיובי של "השמאל", גבורה

(וע' עוד מענין שמאלו תחת לראשי¹²⁰ בזח"ב קל"ח ב' קנ"ד ב'. ח"ג קמ"ח ב' ועוד בח"א קי"ב א' קל"ו א'. ח"ב ד"ל ע"ב קי"ד א' רל"ח ב' ח"ג נ"ד ב' נ"ה א' קי"ח ב' קי"ט ב' ק"כ ע"ב)

ראו עוד בענין "שמאלו תחת לראשי" בזהרה חלק ב', דפים קל"ח ע"ב וקל"ד ע"ב; חלק ג', דף קמ"ח ע"ב; וכן בחלק א', דפים קי"ב ע"א וקמ"ו ע"א; חלק ב', דפים ל' ע"ב, קי"ד ע"א ורל"ח ע"ב; חלק ג', דפים נ"ד ע"ב, נ"ה ע"א, קי"ח ע"ב, קי"ט ע"ב וק"כ ע"ב.)

הטקסט מונה מקומות רבים נוספים בזהרה על "שמאלו תחת לראשי", לעיון נוסף

והנה בחיי גילוי עונג זה הוא בחיי שמחה ישמח ה' במעשיו וישמח ישראל בעושי¹²¹ כי שמחה היא התגלות העונג והוא בחיי סוכות זמן שמחתנו

והנה גילוי תענוג זה הוא בחינת שמחה: "ישמח ה' במעשיו" ו"ישמח ישראל בעושי", שהרי השמחה היא התגלות התענוג. וזהו בחינת סוכות, "זמן שמחתנו"

גילוי התענוג הזה הוא שמחה: ה' שמח במעשיו וישראל שמח בעושי. השמחה היא תענוג שהתגלה, ולכן היא שייכת לסוכות, "זמן שמחתנו"

ואזי מתגלה עונג העליון גילוי אור א"ס ב"ה להיות חופף עלינו כל ימי הסוכות והוא בחיי וימינו תחבקני כמשל החובק את חברו מאחוריו כך וימינו תחבקני שאפילו בחיי אחוריים

ואז מתגלה התענוג העליון, גילוי אור אין סוף ברוך הוא, לחופף עלינו בכל ימי הסוכות. וזהו בחינת "וימינו תחבקני", כמשל המחבק את חברו מאחור; כך "וימינו תחבקני" — שגם בחינת האחוריים

בסוכות תענוגו של ה', אור אין סוף, חופף עלינו, כפי שהסוכה מכסה אותנו. זהו "וימינו תחבקני", כמי שמחבק את חברו מאחור

שהוא בחיי חיצוניות האדם שנמשך אחר עוה"ז שנקרא אחוריים ובחיי עורף וכמ"ש כי פנו אלי עורף¹²² כו'

שהיא בחינת החיצוניות של האדם, הנמשכת אחר העולם הזה ונקראת אחוריים ובחינת עורף, כמו שנאמר "כי פנו אלי עורף" וכו',

"אחור" הוא החיצוניות של האדם, החלק שעדיין נמשך אחרי העולם הזה; הוא נקרא "אחוריים" ו"עורף", כמו בדברי ירמיהו: "פנו אלי עורף ולא פנים"

עכ"ז הוא מקיפו וסובבו להיות מהפך חשוכא לנהורא כו' ולבטל רצונו נגד רצון ה' והיינו מפני

בכל זאת ה' מקיף וסובב אותו, כדי להפוך חושך לאור וכו', ולבטל את רצונו מפני רצון ה'. וזהו משום

אף על פי כן, חיבוקו של ה' מקיף גם את החיצוניות, כדי להפוך את החושך לאור ולהביא את האדם להכניע את רצונו בפני רצון ה'

כי ימינו של הקב"ה הוא גילוי אור א"ס ב"ה בעצמו ובכבודו הוא הנותן כח ועוז להיות באתערותא דלתתא שע"ז יהיה אתעדל"ע וכמ"ש וירא ישראל את היד הגדולה¹²³ וגו'

שימינו של הקב"ה היא גילוי אור אין סוף ברוך הוא עצמו ובכבודו; הוא הנותן כוח ועוז לכך שבאמצעות אתערותא דלתתא תהיה אתערותא דלעילא, כמו שנאמר "וירא ישראל את היד הגדולה" וגו'

"וימינו" של ה' היא גילוי אור אין סוף עצמו. היא נותנת למעשינו למטה את הכוח לעורר תגובה מלמעלה, כפי שהיה בקריעת ים סוף, כש"וירא ישראל את היד הגדולה"

(ועמ"ש מענין את היד הגדולה כו' בד"ה בפי נסכים¹²⁴ ועמ"ש ע"פ ידך בעורף אויבך¹²⁵ וזהו ג"כ ואני נתתי לך שכם אחד¹²⁶ לעשות מבחינת שכם שהוא לשון כתף ואחוריים

ראו גם מה שנכתב בעניין "היד הגדולה" וכו' במאמר המתחיל "בפרשת נסכים", ומה שנכתב על הפסוק "ידך בעורף אויבך".
וזהו גם "ואני נתתי לך שכם אחד": להפוך את בחינת שכם, שפירושה כתף ואחוריים

הטקסט מפנה למאמרים נוספים על "היד הגדולה" ועל "ידך בעורף אויבך". הוא מוסיף ש"שכם אחד" שנתן יעקב ליוסף משתמש במילה שמשמעותה כתף או אחור

כמו על שכם שניהם¹²⁷ להיות נהפך לבחי' אחד כמו לעבדו שכם אחד¹²⁸ וכמ"ש במ"א) אך גילוי זה עלינו הוא בבחי' מקיף למעלה מעלה מבחינת השגת הנבראים.

כמו "על שכם שניהם", כך שתיהפך לבחינת אחדות, כמו "לעבדו שכם אחד", וכמו שנכתב במקום אחר. אך גילוי זה עלינו הוא בבחינת מקיף, למעלה הרבה מהשגת הנבראים.

האחור נהפך לאחדות, כמו בדברי צפניה "לעבדו שכם אחד". אולם גילוי סוכות הוא אור מקיף, נעלה מכדי שנבראים יוכלו להשיגו בפנימיות.

וזהו ה' צלך על יד ימינך בבחי' צל ומקיף והוא למעלה מעלה מעל יד ימינך פי' יד ימינך

:וזהו "ה' צלך על יד ימינך" — בבחינת צל ומקיף, והוא למעלה מאוד מ"יד ימינך". פירוש "יד ימינך"

הפסוק "ה' צלך על יד ימינך" מתאים לכך: צל הוא נוכחות מקיפה, והיא "על" — למעלה — מן היד הימנית שלך.

היינו האהבה הטבעית שבאדם ואהבה העליונה שורה על האהבה הטבעית זו בבחי' מקיף שאינה יכולה להתלבש באהבה טבעית זו של האדם שאין אהבה הטבעית יכו לה להגבילה.

היא האהבה הטבעית שבאדם. והאהבה העליונה שורה על אהבה טבעית זו בבחינת מקיף, משום שאינה יכולה להתלבש באהבה הטבעית של האדם, שהרי האהבה הטבעית אינה יכולה להכיל אותה.

"יד ימינך" היא אהבתו הטבעית של האדם לה'. אהבת ה' שורה עליה כאור מקיף, כי אהבה אנושית מוגבלת אינה יכולה להכיל אותה.

אך מ"מ פעולת המקיף ליתן כח ועוז באהבה טבעית שבנפש האדם (ועמ"ש מזה בד"ה ביום השמיני¹²⁹ שילח)

אך אף על פי כן, פעולת המקיף היא לתת כוח ועוז לאהבה הטבעית שבנפש האדם. (ראו גם מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "ביום השמיני שילח").

עם זאת, האור המקיף פועל ומשפיע: הוא מחזק את האהבה הטבעית שבנפש. הטקסט מפנה למאמר "ביום השמיני שילח"

שיהיה אתערותא דלעילא תלוי באתערותא דלתתא בכל השנה. וזהו פעולת חג הסוכות על כל השנה בכללה:^{130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137}

כדי שאתערותא דלעילא תהיה תלויה באתערותא דלתתא במשך כל השנה. וזהו פעולתו של חג הסוכות על השנה כולה.

חזיון זה מאפשר למעשינו להמשיך תגובה מלמעלה במשך כל השנה. זו השפעתו של חג הסוכות על השנה כולה.

קטע 5 • 11-14

לימוד תורה בכל יום

12 ה ודרך פרט בכל יום הוא ענין תלמוד תורה ועל זה אמרו גדול תלמוד שמביא לידי מעשה.¹³⁸

ה. ובאופן פרטי, בכל יום, זהו עניין לימוד התורה; ועל כך אמרו: "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"

סעיף 5: מה שסוכות מעניק לשנה כולה, לימוד התורה מעניק בכל יום. בכך חוזרים לשאלה שפתחה את המאמר: מדוע "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה".

והענין דכתיב ואשים דברי בפיו ובצל ידי כסיתיך¹³⁹ שמן התורה נעשה בחינת סוכה בחינת צל שמהבל הדבור נעשה מקיף לנשמה והוא בחי' מוצא פי הוי'

והעניין הוא, שנאמר: "ואשים דברי בפיו ובצל ידי כסיתיך". מן התורה נעשית בחינת סוכה, בחינת צל; מהבל הדיבור נעשה אור מקיף לנשמה. וזוהי בחינת "מוצא פי הוי'

הפסוק בישעיהו קושר בין דברי ה' שבפינו לבין צל ידו. דברי תורה הנאמרים בקול יוצרים "סוכה", צל: אור מקיף סביב הנשמה, בדומה לסכך הסוכה.

כי לא על הלחם לבדו¹⁴⁰ שהוא בחי' תורה בעצמה יחיה האדם כי על כל מוצא פי הוי' שהוא עיי מוצאיהם בהבל הפה שמזה נעשה מקיף לנשמה (ועמ"ש סד"ה וארשתיך לי¹⁴¹ ובזח"א)

שהרי "לא על הלחם לבדו" — שהוא בחינת התורה עצמה — "יחיה האדם, כי על כל מוצא פי הוי'", כלומר באמצעות אמירתם בהבל הפה, שממנו נעשה אור מקיף לנשמה. (ראו גם מה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "וארשתיך ליי", ובזהר חלק א').

"לא על הלחם לבדו יחיה האדם": הלחם מסמל את תוכן התורה עצמו, ואילו "מוצא פי הוי'" הוא התורה כשהיא נאמרת. הבל הדיבור של התורה הוא שיוצר את האור המקיף של הנשמה.

(בראשית דף ד' ע"ב) ע"פ ואשים דברי בפיו¹⁴² ובפי' הרמ"ז שם והוא הנותן כח ועוז לאתערותא דלתתא במעשה המצות שיהי' תלוי בזה אתערותא דלעילא.

על הפסוק "ואשים דברי בפיו", ובפירוש הרמ"ז שם. וזהו הנותן כוח ועוז לאתערותא דלתתא שבקיום, (בראשית, דף ד' ע"ב) המצוות, כדי שאתערותא דלעילא תהיה תלויה בה.

הזוהר והפירוש של הרמ"ז דנים באותו פסוק. האור המקיף הזה הוא שנותן למצוות שלנו כוח לעורר תגובה מלמעלה.

וזהו גדול תלמוד שמביא לידי מעשה פי' שהתלמוד שלומד בהבל הפה שאפילו לומד בענין שאינו צריך למעשה.

וזהו "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה". פירוש הדבר, שהתלמוד שאדם לומד בהבל הפה, אפילו כשהוא לומד עניין שאינו נחוצ למעשה,

אם כן, "תלמוד מביא לידי מעשה" אין פירושו רק שלומד מלמד אותנו מה לעשות. ללימוד הנאמר בקול יש ערך גם כשהנושא אינו שימושי למעשה.

כגון סדר קדשים וזבחים ומנחות ואפילו בעניינים הנוגעים למעשה יש כמה דברים שאין צריך ללמדם בתוך הגמרא.

כגון סדר קדשים, זבחים ומנחות; ואפילו בעניינים הנוגעים למעשה יש דברים רבים שאינם צריך ללמוד דווקא בתוך הגמרא.

לדוגמה, הלכות הקרבנות והמנחות שבסדר קדשים אינן ניתנות ליישום כיום. גם בדינים מעשיים, חלק ניכר מדיוני הגמרא אינו נחוץ רק כדי לדעת כיצד לפעול.

13 ובפרט כי כעת יש קיצור דינים בשולחן ערוך והוא ג"כ גילוי רצון העליון הנוגע למעשה אף על פי כן צריך ללמוד הגמרא

בייחוד משום שכעת יש תקציר של ההלכות בשולחן ערוך, שגם הוא גילוי של הרצון העליון הנוגע למעשה; ואף על פי כן צריך ללמוד גמרא,

כיום ההלכות המעשיות מסוכמות בשולחן ערוך, שגם הוא מבטא את רצון ה' בנוגע למעשה. ואף על פי כן, צריך עדיין ללמוד גמרא.

כי אין הענין בשביל שנוגע למעשה אלא בשביל שמוציא בפה דברי תורה שמזה נעשה מקיף לנשמה להיות נמשך עונג העליון

כי העניין אינו בכך שהוא נוגע למעשה, אלא בכך שאומרים בפה דברי תורה, ומתוך כך נעשה אור מקיף לנשמה, ונמשך העונג העליון.

המטרה אינה רק ידיעת ההלכה למעשה, אלא עצם אמירת דברי התורה, שיוצרת אור מקיף לנשמה וממשיכה את העונג של ה'.

והוא בבחינת התורה כמ"ש ואהיה שעשועים יום יום¹⁴³ פי' יום יום תורה שבכתב ותורה שבעל פה הם בחי' שעשועים אצלו ית' שהוא בחינת עונג העליון ותענוג הזה נמשך למטה כמ"ש ושעשועי את בני האדם¹⁴⁴

וזהו בבחינת התורה, כמו שכתוב: "ואהיה שעשועים יום יום". פירושו: "יום יום" הם התורה שבכתב והתורה שבעל פה, שהן בחינת שעשועים לפניו יתברך, כלומר בחינת העונג העליון; ועונג זה נמשך למטה, כמו שכתוב: "ושעשועי את בני האדם".

במשלי נאמר: "ואהיה שעשועים יום יום... ושעשועי את בני האדם". שני ה"מים" הם התורה שבכתב והתורה שבעל פה, שהן העונג של ה'; עונג זה יורד אל בני האדם באמצעות לימודם.

(וזהו ענין שמביא לידי מעשה דר"ל שנותן כח ועוז במעשה המצות ואתעדל"ת שיהי נמשך עי"ז אתערותא דלעילא שהכח לזה נמשך מבחי' עונג העליון כנ"ל והוא בחינת התורה שנאמר בה ואהיה שעשועים כו').

וזהו עניין "מביא לידי מעשה": כלומר, שהוא נותן כוח ועוז לקיום המצוות ולא אתערותא דלתתא, כדי שעל ידה תימשך אתערותא דלעילא; שהרי הכוח לכך נמשך מבחינת העונג העליון, כנזכר לעיל, והיא בחינת התורה, שעליה נאמר "ואהיה שעשועים" וכו'.

כך הלימוד "מביא לידי מעשה": הוא נותן למצוות את כוחן לעורר תגובה מלמעלה, שכן כוח זה נובע מעונגו של ה', שהוא התורה.

וגם כי ב' בחינות שלום הנ"ל דלרחוק ולקרוב הם נמשכים גם כן ע"ל ידי עסק התורה כמאמר רז"ל (סנהדרין דצ"ט ע"ב) כל העוסק בתורה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא ¹⁴⁵ של

וגם שתי בחינות השלום שנזכרו לעיל, "לרחוק ולקרוב", נמשכות גם הן על ידי עסק התורה, כדברי רבותינו ז"ל (סנהדרין צ"ט ע"ב): "כל העוסק בתורה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של

לימוד התורה מביא גם את שני סוגי השלום, לרחוק ולקרוב. הגמרא אומרת שמי שעוסק בתורה עושה שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה.

מטה שנאמר או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי ¹⁴⁶ וכנ"ל ג"כ בשם מדרש רבה נשא פייג ¹⁴⁷ וכבר נתבאר ששני בחינות שלום דפמליא של מעלה ושל מטה היינו ענין שלום לרחוק ולקרוב

מטה", כמו שנאמר: "או יחזק במעוזי יעשה שלום לי, שלום יעשה לי"; וכפי שהובא לעיל גם בשם מדרש רבה, נשא, פרשה י"ג. וכבר התבאר ששתי בחינות השלום, של הפמליא של מעלה ושל מטה, הן עניין "שלום שלום לרחוק ולקרוב"

הגמרא מוכיחה זאת מן הכפילות של "שלום" בישעיה, כפי שנלמד גם במדרש על נשא. שני השלומות האלה הם ה"רחוק" וה"קרוב". שהתבארו קודם

ויוכן זה יותר עם מ"ש ע"פ זאת חקת התורה ¹⁴⁸ שהוא ענין אותיות החקיקה שלמעלה עדיין מבחינת תורה שבכתב ועל זה נאמר אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני ¹⁴⁹ כי היא בבחינת חכמה סתימאה.

והדבר יובן יותר על פי מה שנאמר על הפסוק "זאת חוקת התורה": זהו ענין אותיות החקיקה, שהן למעלה עדיין מבחינת התורה שבכתב. ועל כך נאמר: "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני", שכן היא בבחינת חכמה סתימאה

המאמר על "זאת חוקת התורה" מפרש "חוקה" מלשון חקיקה: אותיות חקוקות למעלה, בחכמה נסתרת שמעבר אפילו לתורה שבכתב. זו החכמה ששלמה אמר עליה: "והיא רחוקה ממני".

14 ומשם ממשיכים האור בתורה שבכתב ותורה שבעל פה הרי זהו ג"כ בבחי' שלום לרחוק שממשיך מבחינת והיא רחוקה

ומשם ממשיכים את האור אל התורה שבכתב ואל התורה שבעל פה. גם זה הוא בבחינת "שלום לרחוק", שכן ממשיכים מבחינת "והיא רחוקה",

מן החכמה הנסתרת נמשך אור אל התורה שבכתב ואל התורה שבעל פה. זהו עצמו "שלום לרחוק": המשכה מן המדרגה שהיא "רחוקה"

והיינו שהיא עונג עליון בחינת ואהיה שעשועים ¹⁵⁰ ומשם ממשיכים שיהי' ושעשועי את בני אדם ¹⁵¹ והיינו ע"י שלום ולקרוב.

כלומר, היא העונג העליון, בחינת "ואהיה שעשועים"; ומשם ממשיכים שיהיו "ושעשועי את בני האדם". וזהו על ידי "שלום... ולקרוב".

המדרגה הרחוקה היא עונגו של ה', "ואהיה שעשועים"; המשכת העונג למטה, כך שיהיו "ושעשועי את בני האדם", היא "שלום לקרוב". לימוד התורה מביא אפוא את שני סוגי השלום

קטע 6 • 151

לימוד, מעשה ושמיני עצרת

15 והנה בגמרא ספ"ק דקדושין¹⁵² איכא מ"ד מעשה גדול¹⁵³ והיינו משום שהמעשה זהו אתעדל"ת של האדם שטורח את עצמו במעשה רב. משא"כ התורה הוא בחינת דיבור והוא בחי' אתעדל"ע שלמעלה מאתעדל"ת כמ"ש בד"ה ואתחנן.

והנה בגמרא, בסוף פרק ראשון של קידושין, יש מי שאומר שמעשה גדול. הטעם הוא שהמעשה הוא אתערותא דלתתא של האדם, הטורח בעצמו בעשייה מרובה. לא כן התורה, שהיא בבחינת דיבור, והיא בחינת אתערותא דלעילא, שלמעלה מאתערותא דלתתא, כמו שכתוב במאמר המתחיל "ואתחנן".

כאן חוזרים למחלוקת שבגמרא. לפי הדעה שמעשה גדול, המעשה הוא מאמץ שלנו, אתערותא דלתתא, ואילו התורה, שהיא דיבור, שייכת לאתערותא דלעילא, שלמעלה ממה שאנו יוזמים.

וכיון שהמעשה הוא מעשי ידי האדם ופעולתו ואתעדל"ת שלו הרי עדי"מ האדם מתפאר אי"ע שלו אף בבחי' רגל שבו משא"כ בשל אחרים אינו מתפאר אפילו ביד

ומכיוון שהמעשה הוא מעשה ידיו של האדם, פעולתו ואתערותא דלתתא שלו, הרי זה על דרך משל: האדם מתפאר במה ששייך לו, אפילו בבחינת הרגל שבו; ואילו במה ששייך לאחרים אינו מתפאר, אפילו ביד

משל: אדם מתגאה במה ששייך לו, אפילו בדבר פשוט כמו רגלו; אך אינו מתגאה במה ששייך למישהו אחר, אפילו באיבר חשוב יותר כמו יד.

שהיא חשובה יותר כיון שאינו שלו וכך לערך זה המעשה זהו אתעדל"ת ממש משא"כ התורה עיקרה מתנה מלמעלה¹⁵⁴ ועיין בזח"ב (תרומה קכ"ח¹⁵⁵ א')

שהיא חשובה יותר, מכיוון שאינה שלו. ובאותו יחס, המעשה הוא ממש אתערותא דלתתא, ואילו התורה בעיקרה היא מתנה מלמעלה. ועיין בזוהר חלק ב' (תרומה קכ"ח ע"א),

כך המעשה, בהיותו מאמץ שלנו, הוא "שלנו"; ואילו התורה היא בעיקרה מתנה מלמעלה. הזוהר על תרומה דן בכך.

שלכן על עסק התורה נאמר לכו שברו ואכלו כו' בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב¹⁵⁶ משא"כ בעסק המצות צ"ל באגר שלים דוקא ע"ש ע"כ אמר מעשה גדול.

ולכן על עסק התורה נאמר: "לכו שברו ואכלו... בלא כסף ובלא מחיר, יין וחלב", ואילו בעסק המצות צריך להיות דווקא "באגר שלים", עיין שם. לכן אמר: "מעשה גדול"

לכן ישעיהו קורא לרכוש את התורה "בלא כסף ובלא מחיר", ואילו המצות נעשות "באגר שלים", כתמורה מלאה. משום כך יש דעה שמעשה גדול: הוא באמת שלנו.

ואעפ"כ איכא למ"ד לימוד גדול היינו אפילו מצד עצמו כיון שאדרבה הוא אתערותא דלעילא מבחינה שאין אתעדל"ת של מעשה המצות מגעת שם ועוד

ואף על פי כן, יש מי שאומר שלימוד גדול, כלומר, גם מצד עצמו, שכן אדרבה, הוא אתערותא דלעילא ממדרגה שאליה אתערותא דלתתא של קיום המצוות אינה מגיעה. ועוד

הדעה האחרת סוברת שלימוד גדול מצד עצמו, דווקא משום שהוא אתערותא דלעילא המגיעה למדרגה ששום מעשה אנושי אינו יכול להגיע אליה.

כי היא ג"כ בחינת עסק במחשבה ודיבור של האדם וגם עקימת שפתיו¹⁵⁷ הוי מעשה רק שאינו מעשה רב כמעשה ממש עיין בגמרא פ"ז דב"מ (דף צ' סע"ב)

שהרי גם בו יש עיסוק במחשבה ודיבור של האדם, וגם "עקימת שפתיו הוי מעשה", אלא שאין זה מעשה מרובה כמו מעשה ממש. עיין בגמרא, פרק ז' דבבא מציעא (דף צ' ע"ב)

גם הלימוד כרוך במחשבה ודיבור של האדם, והגמרא אומרת ש"עקימת שפתיו הוי מעשה", אף שאין זה מעשה גופני ממש.

ובחידושי הרשב"א (רפ"ג דשבועות דכ"א ע"א) ועיין בתוספות שם ושם נמנו וגמרו דלימוד גדול שמביא לידי מעשה דהיינו שגם הכח שבמעשה המצות לעורר אתעדל"ע נמשך ע"י עסק התורה כנ"ל

ובחידושי הרשב"א (תחילת פרק ג' דשבועות, דף כ"א ע"א), ועיין בתוספות שם. ושם נמנו וגמרו שלימוד גדול, מפני שהוא מביא לידי מעשה; כלומר, שגם הכוח שבקיום המצוות לעורר אתערותא דלעילא נמשך על ידי עסק התורה, כנזכר לעיל

מסקנת הגמרא, לאחר הצבעה, היא שלימוד גדול מפני שהוא מביא לידי מעשה. כפי שהתבאר, פירוש הדבר הוא שעצם הכוח של המצוות לעורר תגובה מלמעלה נמשך באמצעות לימוד התורה.

וזהו ביום השמיני עצרת תהיה לכם¹⁵⁸ פ"י ביום השמיני מדרגה השמינית ממטה למעלה בחינת בינה דהיינו ע"י בחי' התבוננות

וזהו "ביום השמיני עצרת תהיה לכם". פירוש "ביום השמיני": המדרגה השמינית ממטה למעלה, בחינת בינה, כלומר, על ידי בחינת ההתבוננות;

כעת מתבאר הפסוק הפותח: "היום השמיני" הוא המדרגה השמינית, כשסופרים מלמטה למעלה, והיא בינה — התבוננות

כמו שמלמעלה למטה כל מה שהוא למטה הוא בחינת אין וכלא חשיב נגד מה שלמעלה כך מלמטה למעלה יהיה כאין ואפס והוא בחינת מבין דבר מתוך דבר¹⁵⁹ (עמ"ש בד"ה השמים כסאי)

כמו שמלמעלה למטה, כל מה שלמטה הוא בחינת אין וכלא חשיב ביחס למה שלמעלה, כך מלמטה למעלה האדם נעשה כאין וכאפס. וזהו בחינת "מבין דבר מתוך דבר". (עיין מה שכתוב במאמר המתחיל "השמים כסאי").

כפי שמלמעלה, כל מה שלמטה נחשב לאין, כך באמצעות ההתבוננות, כשהאדם מביט כלפי מעלה, הוא מרגיש את עצמו כאין. בינה מוגדרת כ"מבין דבר מתוך דבר": הפקת הבנה עמוקה יותר מתוך התבוננות

וכן בינה ליבא^{160, 161} היא בחיי שמחת הלב זמן שמחתנו שמתקרכים יחד ב' השמחות ישמח ה' במעשיו וישמח ישראל בעושי¹⁶²

וכמו כן "בינה ליבא" — היא בחינת שמחת הלב, "זמן שמחתנו", שבו שתי השמחות מתקרכות זו לזו: "ישמח ה' במעשיו" ו"ישמח ישראל בעושי".

תיקוני זוהר אומר: "בינה ליבא"; לכן היא שמחת הלב, "זמן שמחתנו", שבו שמחת ה' במעשיו ושמחת ישראל בעושי נפגשות.

והיינו על ידי התורה כי לכן נקרא שמחת תורה שהתורה היא עונג עליון ועונג תחתון כנייל.

וזהו על ידי התורה; לכן החג נקרא שמחת תורה, מפני שהתורה היא עונג עליון ועונג תחתון, כנזכר לעיל.

השמחות האלה נפגשות באמצעות התורה; משום כך נקרא היום שמחת תורה, שכן התורה היא גם עונגו של ה' למעלה וגם עונגנו למטה.

ואזי עצרת תהיה לכם כתרנומו כנישין תהי לכוון פי' שיתאסף ויתקבץ יחד בחינת המקיף המתפשט וחופף

ואז "עצרת תהיה לכם", כפי שהתרגום מפרש: "כנישין תהי לכוון", תהיה לכם התכנסות. פירוש הדבר הוא שבחינת האור המקיף, המתפשט ומרחף,

"עצרת" מתורגמת בתרגום כ"התכנסות". מה שמתכנס הוא האור המקיף של סוכות.

מלמעלה בבחינת אין סוף וקץ להיות מוגבל בתוך נפשות בני ישראל ולהיות בבחינת פנימיות כדי שאח"כ יהיה בחיי המצות באתעדל"ת אתעדל"ע כו'

מלמעלה, בבחינת אין סוף וקץ, יתכנס ויתקבץ יחד, כדי שיהיה נתון בתוך נשמות ישראל ויהיה בבחינת פנימיות, כדי שלאחר מכן תהיה בחינת המצוות באתערותא דלתתא ואתערותא דלעילא וכו'.

האור המקיף של סוכות ריחף מעלינו ללא גבול; בשמיני עצרת הוא נאסף ונקלט בתוך נשמות ישראל כאור פנימי. האור הפנימי נותן למצוות כוח במשך השנה, כך שמעשי האדם מעוררים תגובה מלמעלה.

כנייל (ועיין מענין ביום השמיני עצרת¹⁶³ ברכות בקהלת בפסוק תן חלק לשבעה וגם לשמונה¹⁶⁴ ובפסוק ביום טובה היה בטוב¹⁶⁵ ובשיר השירים בפסוק מה יפו פעמיך בנעלים¹⁶⁶ ובפרשת נשא פרשה יו"ד¹⁶⁷ גבי ויאמר מנוח כו' נעצרה נא אותך.¹⁶⁸

כנזכר לעיל. (ועיין בעניין "ביום השמיני עצרת" במדרש רבה, קהלת, על הפסוק "תן חלק לשבעה וגם לשמונה", וכן על הפסוק "ביום טובה היה בטוב"; ובשיר השירים, על הפסוק "מה יפו פעמיך בנעלים"; ובפרשת נשא, פרשה י', על "ויאמר מנוח... נעצרה נא אותך".)

הטקסט מונה מקורות מדרשיים על שמיני עצרת, כגון הפסוק "תן חלק לשבעה וגם לשמונה" ובקשתו של מנוח "נעצרה נא אותך" — מילה הקשורה ל"עצרת".

וסי' פנחס. ועמ"ש בד"ה למנצח על השמינית.¹⁶⁹ ומ"ש במ"א בענין שבעתים כאור שבעת הימים¹⁷⁰ ועיין בזהר ח"ג בלק) (קפ"ה ב')¹⁷¹ בענין מי יעמוד ובפ"י הרמ"ז שם:^{172, 173, 174}

ובסוף פרשת פנחס. ועיין גם מה שכתוב במאמר המתחיל "למנצח על השמינית", ומה שכתוב במקום אחר בענין "שבעתים כאור שבעת הימים". ועיין בזהר חלק ג', בלק (קפ"ה ע"ב), בענין "מי יעמוד", ובפירוש הרמ"ז שם.

בהמשך באות הפניות: למדרש שבסוף פרשת פנחס, למאמרים על "השמינית" ועל "אור שבעת הימים", ולמקור בזהר על בלק עם פירוש הרמ"ז.

קטע 7 • 161-20

סיכום

16 קיצור

קיצור

כאן מתחיל הקיצור — סיכום קצר של עיקרי המאמר, המחולק לסעיפים.

17 (א) פ"י תתן אמת ליעקב¹⁷⁵ היינו כי אל דעות¹⁷⁶ ה' שכולל ב' דעות ושיהיה הגילוי למטה

,פירוש "תתן אמת ליעקב" הוא על פי "כי אל דעות ה'", הכולל שתי דעות; והמטרה היא שהגילוי יהיה למטה (א)

סיכום סעיף א': "אמת ליעקב" היא שתי הדעות — נקודת המבט מלמטה ונקודת המבט מלמעלה — והמטרה היא שדעת העליון תתגלה למטה.

כמו למעלה זהו ואמת ה' לעולם ועז"נ תתן אמת ליעקב ועיין מענין אמת ברכות פ' וישלח פ' פ"א¹⁷⁷

כמו שהיא למעלה. זהו "ואמת ה' לעולם", ועל כך נאמר "תתן אמת ליעקב". ועיין בענין האמת במדרש רבה, פרשת וישלח, פרשה פ"א.

הדבר צריך להתגלות למטה כפי שהוא למעלה. זהו "ואמת ה' לעולם" — האמת של ה' מתגלה בעולם. המדרש מלמד שהמילה "אמת" מורכבת מאותיות האל"ף, המ"ם והת"ו — הראשונה, האמצעית והאחרונה — כשם שה' הוא ראשון ואחרון.

ומזה נמשך להיות חסד לאברהם היינו להיות באתערותא דלתתא נמשך אתערותא דלעילא זהו צדקה וחסד אשר עשה ה' עמנו ועמ"ש

ומכך נמשכת בחינת "חסד לאברהם": כלומר, על ידי אתערותא דלתתא נמשכת אתערותא דלעילא. זהו "צדקה וחסד אשר עשה ה' עמנו". ועיין גם מה שכתוב

מן האמת נמשך "חסד לאברהם": מעשינו למטה ממשיכים חסד מלמעלה. הטקסט מכנה זאת הצדקה והחסד שה' עשה עמנו.

ע"פ אני ה' אלקיכם דפי ציצית בענין פיי חסדי ה' לשון רבים ב' בחי' חסד ועמ"ש בד"ה בהעלותך את הנרות¹⁷⁸ בענין בחי' אברהם ובחי' אהרן:^{179, 180}

על הפסוק "אני ה' אלקיכם" שבפרשת ציצית, בעניין פירוש "חסדי ה'" בלשון רבים — שתי בחינות חסד; ועיין גם מה שכתוב במאמר המתחיל "בהעלותך את הנרות", בעניין בחינת אברהם ובחינת אהרן.

ההפניה היא למאמרים על "חסדי ה'" בלשון רבים, כלומר שני סוגי חסד, ועל בחינות אברהם ואהרן.

18 (ב) והכח להיות אתעדל"ע תלוי באתעדל"ת זהו אשר נשבעת לאבותינו¹⁸¹ דהיינו מה שהבטיח נגד סדר ההשתלשלות.

הכוח לכך שאתערותא דלעילא תהיה תלויה באתערותא דלתתא הוא "אשר נשבעת לאבותינו"; כלומר, מה שהבטיח ה' (ב) שלא לפי סדר ההשתלשלות.

סיכום סעיף ב': כוחם של מעשינו לעורר תגובה מלמעלה בא מכוח השבועה שנשבע ה' לאבות — הבטחה החורגת מסדר ההשתלשלות.

והיינו מימי קדם קדמונו של עולם. מה שלמעלה מבחינת ימי עולם שהן בסדר השתלשלות. (ועי' רבות אמור פכ"ט¹⁸² זח"ג פי אחרי ס"ו ב' ¹⁸³ נשא ק"ל ע"א¹⁸⁴ קל"ד ב'):

וזהו "מימי קדם" — קדמונו של עולם; מה שלמעלה מבחינת "ימי עולם", שהם בסדר ההשתלשלות. (ועיין מדרש רבה, אמור, פרשה כ"ט; וזהר חלק ג', אחרי ס"ו ע"ב; נשא ק"ל ע"א, קל"ד ע"ב.)

מקור הדבר הוא "מימי קדם", קדמונו של עולם, שלמעלה מ"ימי עולם" המתנהלים בסדר ההשתלשלות. הטקסט מפנה למדרשי זוהר ולמדרש רבה שזכרו בסעיף ב'.

19 (ג) וזהו אשר קב"ו אשר הוא עונג העליון ממנו נמשך וצונו צוותא והתקשרות להיות נמשך אתעדל"ע ע"ה אתעדל"ת.

וזהו "אשר קדשנו במצוותיו": "אשר" הוא התענוג העליון, שממנו נמשכים "וציוונו" — צוותא והתקשרות, כדי שתימשך (3) אתערותא דלעילא בעקבות אתערותא דלתתא.

סיכום סעיף 3: בברכה על המצוות, "אשר" הוא התענוג של ה', ו"וציוונו" פירושו התקשרות. מן התענוג הזה נמשכת ההתקשרות שבאמצעותה מעשינו מעוררים תגובה מלמעלה.

ולכן יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז כו': (ד) וענין תשובה עד"מ שיש שני מיני תענוג לפני המלך האחד בעשיית המצות

ולכן "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה" וכו'. (4) וענין התשובה: לשם משל, יש לפני המלך שני סוגי תענוג. הראשון הוא בקיום ציווייו

לכן שעה אחת של מעשים טובים כאן עולה על העולם הבא. תחילת סיכום סעיף 4: למלך יש שני סוגי תענוג; הראשון הוא מכך שמקיימים את ציווייו.

כמו נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני עמ"ש בד"ה צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני.

כמו "נחת רוח לפני", שאמרתי ונעשה רצוני". ראו מה שנכתב במאמר המתחיל "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני"

חז"ל אומרים שה' מוצא נחת מכך ש"אמרתי ונעשה רצוני", ונאמר הדבר על הקרבנות. כאן מפנה הטקסט למאמר על קרבן התמיד, "צו את בני ישראל"

והב' כשרואה את בנו בא מרחוק וזהו שלום שלום לרחוק ולקרוב¹⁸⁵ וזהו ג"כ בחי' יעשה שלום לי שלום יעשה לי.¹⁸⁶

והשני הוא כשהוא רואה את בנו בא מרחוק. וזהו "שלום שלום לרחוק ולקרוב", וזהו גם ענין "יעשה שלום לי, שלום יעשה לי"

התענוג השני הוא מהבן שחוזר מרחוק. אלה הם שני סוגי השלום — "לרחוק ולקרוב" — והשלום הכפול שבישעיהו

דהיינו יחוד י"ה ויחוד ו"ה. עמ"ש ע"פ אלה פקודי המשכן¹⁸⁷ וע"פ והיה מספר בניי¹⁸⁸ וזהו ענין שמאלו תחת לראשי¹⁸⁹ שמר"ה עד יוהכ"פ

כלומר, יחוד י"ה ויחוד ו"ה. ראו מה שנכתב על הפסוק "אלה פקודי המשכן" ועל הפסוק "והיה מספר בני ישראל". וזהו ענין "שמאלו תחת לראשי": מראש השנה עד יום הכיפורים

שני השלומים הם גם שני יחודים של אותיות שם ה': י"ה, הצמד הנסתר והעליון, וי"ה, הצמד הגלוי והתחתון. "שמאלו תחת לראשי" מתייחס לתקופה מראש השנה עד יום הכיפורים

שהוא בחי' לרחוק שנעשה קרוב בחי' תשובה ועי"ז כמ"כ למעלה נמשך הבחי' מקיף עליון שלמעלה מהשתלשלות בחי' ימי קדם שלמעלה מימי עולם

שהיא בחינת הרחוק שנעשה קרוב, בחינת תשובה. ובעקבות זאת נמשכת למעלה, בהתאמה, הבחינה של האור המקיף העליון שלמעלה מהשתלשלות: בחינת "ימי קדם", שלמעלה מ"ימי עולם"

בתקופה זו הרחוק נעשה קרוב באמצעות תשובה. בעקבות זאת נמשך האור המקיף שמעל לסדר ההשתלשלות — "ימי קדם"

כמאמר המתנשא מימות עולם¹⁹⁰ להיות מאיר בקרוב ע"ד ימיט עולם וזהו דרשו ה' בהמצאו בהיותו קרוב וגילוי עונג זה הוא בחי' שמן שמחתנו ישמח

כמאמר "המתנשא מימות עולם", כדי שיאיר בקרבה, בדוגמת "ימי עולם". וזהו "דרשו ה' בהמצאו", בהיותו קרוב. וגילוי התענוג הזה הוא בחינת "שמן שמחתנו", "ישמח

בתפילת שחרית משבחים את ה' "המתנשא מימות עולם"; כעת האור העליון הזה מאיר בקרבה, כאילו בתוך "ימי עולם". הפסוק בישעיהו "דרשו ה' בהמצאו... בהיותו קרוב" מתייחס לימים אלה. גילוי התענוג הזה הוא שמחת חג הסוכות

ה' במעשיו וישמח ישראל בעושיו¹⁹¹ ופעולת עונג זה העליון עם היותו בבחי' מקיף ליתן כח ועוז באהבה הטבעית שבנפש שיהיה אתערותא דלעילא תלוי באתערותא דלתתא

ה' במעשיו, וישמח ישראל בעושיו. והשפעת התענוג העליון הזה, אף שהוא בבחינת אור מקיף, היא לתת כוח ועוז לאהבה הטבעית שבנפש, כך שהאתערותא דלעילא תהיה תלויה באתערותא דלתתא.

בסוכות ה' שמח במעשיו, וישמח ישראל שמח בעושיו. התענוג הזה, אף שהוא נשאר בבחינת אור מקיף, מחזק את האהבה הטבעית שבנפש, כך שמעשיו מעוררים תגובה מלמעלה.

וזהו אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם¹⁹² וזהו ענין שבעת ימים דחג הסוכות להיות הוי"ה צלך: (ה)¹⁹³ ודרך פרט בכלי יום הוא בחי' תורה דכתיב ואשים דברי בפיו ובצל ידי כסיתך.¹⁹⁴

וזהו "אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם", וזהו ענין שבעת ימי חג הסוכות, להיות הוי"ה צלך. (5) ובאופן פרטי, בכל יום, זו בחינת התורה, כמו שכתוב "ואשים דברי בפיו ובצל ידי כסיתך".

זהו השבוע לאבות "מימי קדם", והוא מתבטא בשבעת ימי חג הסוכות, שבהם "הוי"ה צלך". סיכום סעיף 5: בכל יום לימוד התורה פועל באופן דומה; דברי ה' שבפינו נעשים צל.

וגם נאמר בה חצבה עמודיה שבעה¹⁹⁵ כמ"ש ברכות ר"פ שמיני^{196, 197} ולכן גדול תלמוד שמביא לידי מעשה¹⁹⁸

וכן נאמר עליה: "חצבה עמודיה שבעה", כמו שכתוב במדרש רבה, תחילת פרשת שמיני. ולכן "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה",

בספר משלי נאמר שהחכמה "חצבה עמודיה שבעה", והמדרש מפרש זאת כשבעת ספרי התורה. לכן גדול לימוד התורה, משום שהוא מביא לידי מעשה.

כי הוא מבחי' תענוג עליון שעשועים יום יום¹⁹⁹ ע"כ הוא המביא לידי מעשה שנותן כח ועוז למעשה המצות שיהיה נמשך בהן ועל ידן האתעדל"ע וזהו או יחזיק במעוץ שנקרא עוז שהוא כח.^{200, 201}

כי הוא מבחינת התענוג העליון, "שעשועים יום יום"; לכן הוא המביא לידי מעשה, משום שהוא נותן כוח ועוז לקיום המצוות, כדי שאתערותא דלעילא תימשך בהן ועל ידיהן. וזהו "או יחזיק במעוץ", שנקרא "עוז", שהוא כוח

לימוד התורה מביא לידי מעשה מפני שמקורה בתענוג של ה', ולכן היא נותנת למצוות כוח לעורר תגובה מלמעלה. הפסוק בישיעיהו "יחזיק במעוץ" רומז לכך: "עוז" הוא הכוח שהתורה מעניקה.

20 והנה ביום השמיני מדרגה השמינית ממטה למעלה. הבחינה שיוכל להיות הגילוי למטה כמו למעלה בחי' ואמת ה' לעולם.

והנה "כיום השמיני" — המדרגה השמינית מלמטה למעלה: הבחינה שבה הגילוי יכול להיות למטה כפי שהוא למעלה, בחינת "ואמת ה' לעולם".

סיכום החג: "היום השמיני" הוא המדרגה השמינית בספירה מלמטה למעלה, בינה; זוהי המדרגה שבה המבט שמלמעלה יכול להתגלות למטה — "ואמת ה' לעולם".

והוא שמחת תורה ושם מתחברים ב' השמחות דישמח ה' במעשיו וישמח ישראל בעושיו²⁰² והיינו ע"י התורה שהיא אצלו ית' שעשועים ושעשועי את בני אדם²⁰³ לכן נקרא שמחת תורה.

זהו שמחת תורה, ושם מתחברות שתי השמחות: "ישמח ה' במעשיו" ו"ישמח ישראל בעושיו". הדבר נעשה באמצעות התורה, שהיא לפניו יתברך "שעשועים" ו"שעשועי את בני אדם"; לכן נקרא שמחת תורה.

זהו שמחת תורה, שבו שמחת ה' ושמחת ישראל מתחברות באמצעות התורה, שהיא תענוגו של ה' ומשותפת גם לבני האדם.

ואזי עצרת תהיה לכם שיתאסף ויתקבץ האור מקיף להיות בבחי' פנימיות ע"ד יקוו המים אל מקום אחד²⁰⁴ ועד"ז נאמר מקוה ישראל²⁰⁵ ה'

ואזי "עצרת תהיה לכם": האור המקיף יתאסף ויתקבץ, כדי להיות בבחינת פנימיות, כדוגמת "יקוו המים אל מקום אחד". ועל

אז מגיעה העצרת, זמן האסיפה: האור המקיף נאסף פנימה, בדוגמת המים שנקוו למקום אחד בבריאה. ירמיהו מכנה את ה' "מקוה ישראל" — מילה שפירושה גם תקווה וגם מאגר מים.

(ע' זח" בראשית י"ח²⁰⁶ א' ל"ג א') ולכן אומרים בשמע"צ מוריד הגשם^{207, 208} כדי שע"ז יהיה בבחינת המצות באתעדל"ת אתעדל"ע:^{209, 210}

ולכן בשמיני עצרת אומרים "מוריד הגשם", כדי שעל ידי כך תהיה במצוות, באמצעות (ראו זוהר, בראשית, י"ח א', ל"ג א') אתערותא דלתתא, אתערותא דלעילא:

הזוהר דן בפסוקים האלה. לכן מתחילים להתפלל על הגשם בשמיני עצרת, באמירת "מוריד הגשם": האור הפנימי שנאסף נעשה שפע הנמשך למטה, ומעצים את מעשיו לעורר תגובה מלמעלה.

בעבודה

התבוננו בכך שלפני ה' העולם אינו נחשב למציאות, וכך "הודו" לאמת שלו בתפילה; קיימו את המצוות בידיעה שהן מגיעות לעונג של ה' עצמו; בתשובה, תנו לתחושת הריחוק לקרב אתכם; למדו תורה בקול מדי יום, גם נושאים שאין להם שימוש מעשי, שכן הדבר מעניק למצוות את כוחן; ובשמיני עצרת, באמצעות ההתבוננות והשמחה בתורה, הפנימו את האור של סוכות לקראת כל השנה.

שאלות לשיחה

1. כיצד מיישב המאמר את הקושי שאם הלימוד גדול מפני שהוא מביא לידי מעשה, הרי שהמעשה צריך להיות גדול ממנו?
2. מהן שתי ה"דעות", וכיצד מבטאים "הודו", "מודים" ו"הלל" את המעבר מאחת לשנייה?
3. מדוע ה' זקוק ל"שבועה" לאבות, וכיצד היא מסבירה את כוחו של מעשה אנושי לעורר תגובה מלמעלה?
4. במה שונה העונג שאליו מגיעים באמצעות תשובה מן העונג שבמצוות, וכיצד הדבר מסביר את "שמאלו תחת לראשי"?
5. מה פירוש הדבר שבשמיני עצרת האור המקיף "נאסף" פנימה, ומדוע הדבר קשור לתפילה על הגשם?

הערות

פסקה 1

1 ביום השמיני עצרת

ההערה מפנה לתעתיק נוסף של אותו מאמר, שנרשם בידי שומע אחר.
הערת קה"ת
הנחה אחרת בסה"מ תקס"ג ח"ב ע' תשעב. הדרוש ביום השמיני במאמרי אדה"א שמע"צ ע' אישיג מיוסד על מאמר זה. קיצורים והגהות נדפסו באוה"ת שמע"צ ע' איתשצד. ביאור שם ע' איתשצח. קיצורים ע' איתתכ. כמה ענינים מהמאמר נתבארו בד"ה ביום השמיני שלח תשמ"א (סה"מ מלוקט ח"ב ע' קלד ואילך).

2 ביום השמיני עצרת

ציווי התורה על היום השמיני שלאחר חג הסוכות, חג שמיני עצרת.
המאמר כולו מבאר פסוק זה

במדבר כ"ט:ל"ה Numbers 29:35

ביום השמיני עצרת תהיה לכם כלי-מלאכת עבודה לא תעשו:

On the eighth day ye shall have a solemn assembly: ye shall do no manner of servile work;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר כט, לה.

3 שמאלו תחת לראשי

יד שמאלו של הדוד תחת ראש אהובתו ויד ימינו מחבקת אותה. בהמשך המאמר היד השמאלית מתפרשת כימי התשובה, וחיבוק היד הימנית כחג הסוכות.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב':ו

שמאלו תחת לראשי ימינו תחבקני:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ב, ו.

4 יפה שעה בתשובה ומע"ט כו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

אבות פ"ד, מ"ז.

5 יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב

דברי רבי יעקב, ששעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה יקרה מכל העולם הבא. המאמר מסביר מדוע, הן ביחס למצוות הן ביחס לתשובה

משנה אבות ד':י"ז Pirkei Avot 4:17

הוא ה"ה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

6 וכבר נתבאר פעמים רבות במ"א

זהו אחד המקומות "במקום אחר" שבהם מבוארים דברי המשנה על שעה אחת של תשובה ומעשים טובים

הערת קה"ת

ראה תו"א טז, א ואילך. וראה לקמן במפתח כ"ק אדמו"ר ערך יפה שעה אחת.

פסקה 2

7 גדול תלמוד שמביא לידי מעשה

חז"ל דנו אם התלמוד גדול או המעשה גדול, והכריעו שהתלמוד גדול מפני שהוא מביא לידי מעשה. המאמר יסביר את הכוח המיוחד שהתלמוד מעניק למעשה

Kiddushin 40b:8-9 ט"ח-ט"ז

וכבר ה"ה רבי טרפון וזקנים מסובין בעלית בית נתזה בלוד. נשאלה שאילה זו בפניהם: תלמוד גדול או מעשה גדול? נענה רבי טרפון ואמר: מעשה גדול. נענה רבי עקיבא ואמר: תלמוד גדול. נענו כולם ואמרו: תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה. תנ"א, רבי יוסי אומר: גדול תלמוד שקדם לחלה ארבעים שנה, לתרומות ולמעשרות חמשים וארבע, לשיטות ששים ואחת, ליוכלות מאה ושלש.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

קידושין מ, ב. ושי"ג.

8 רמ"ח פקודין אינון רמ"ח אברין דמלכא

8:74a • Tikkunei Zohar, Tikkun 30 המילים כאן מצטטות את הקטע מופיע למטה

Tikkunei Zohar, Tikkun 30 • 74a:8 תקו"ז תיקון 8:74a

ועוד מצוה דא עמודא דאמצעיתא, דאיהו מצוה מסטרא דאבא דאיהו רא"ש, ומסטרא דאימא דאיהו אש"ר, והכי צדיק מצוה ועושה מתרין, ובגין דא אתמר על תרין, ויחידו אש"ר קדשנו, אמא קדשנו ואבא צנונו, על מאן על שכינתא תתא, דאיהו פטר כל רחם, פתיחו דרחם, דאיהו רמ"ח פקודין, איהי מצות יהו"ה בכל אבר ואבר דמלכא, איהי מצוה, ועוד אש"ר קדשנו מסטרא דאבא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ת"ז תי"ל.

9 אין לו דמות הגוף

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

פיוט "יגדל". וראה רמב"ם ה"י יסוה"ת פ"א.

10 כי לא מחשבותי גוי כן גבהו מחשבותי גוי

הקטע מופיע למטה 8:55a Isaiah המילים כאן מצטטות את

Isaiah 55:8 ישיעיהו נ"ה:ח

כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם ה'

ש"א ב, ג.

For My thoughts are not your thoughts, Neither are your ways My ways, saith the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

ישעיה נה, ח-ט.

11 כי לא מחשבותי וכו' ולא דרכיכם וכו'. כן גבהו מחשבותי וכו'

מחשבותי ודרכי של ה' גבוהות משלנו כשם שהשמים גבוהים מן הארץ, וגם בכך נשללת הכנה מילולית של "אברים"

ישעיהו נ"ה:ח-ט-9 Isaiah 55:8-9

כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם ה' כִּי־גִבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גִּבְהוּ דַּרְכֵי מִדְּרָכֵיכֶם וּמִחֲשַׁבְתֵּיכֶם מִמַּחֲשַׁבְתֵּיכֶם:

For My thoughts are not your thoughts, Neither are your ways My ways, saith the L-RD. For as the heavens are higher than the earth, So are My ways higher than your ways, And My thoughts than your thoughts.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

12 תתן אמת ליעקב

הפסוק החותם את ספר מיכה, שנעשה מסגרת למאמר: אמת ליעקב, חסד לאברהם והשבועה לאבות מימי קדם.

מיכה ז':כ"ו Micah 7:20

תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר־נשבעת לאבותינו מימי קדם:

Thou wilt show faithfulness to Jacob, mercy to Abraham, As Thou hast sworn unto our fathers from the days of old.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

מיכה ז, כ. באוה"ת פ' וארא ע' קסז מציין לכאן.

13 מהו האמת שהנביא משבח שניתן ליעקב מדת אמת

שם מסביר הצמח צדק שהשאלה היא: יעקב עצמו הוא מידת האמת, אז מה פירוש "תתן אמת ליעקב"?

הערת קה"ת

באוה"ת נ"ך כרך א ע' תקצה מבאר "דהקושיא שהרי יעקב עצמו הוא אמת וא"כ מהו תתן אמת ליעקב" ע"ש.

14 הפסוק הפותח את המאמר באיגרת הקודש שליו מפנה אדמ"ר הזקן, וקושר בין צדקה לאמת

משלי י"א:י"ח Proverbs 11:18

רָשָׁע עֹשֶׂה עֲשֵׂה פְעֻלַּת־שָׂקָר וְזֹרֵעַ צִדְקָה שָׂקָר אָמֵת:

The wicked earneth deceitful wages; But he that soweth righteousness hath a sure reward.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

15 כי א-ל דעות ה'

משירת חנה: ה' הוא אל של "דעות". אדמו"ר הזקן מפרש את לשון הרבים כשתי נקודות מבט הפוכות על המציאות.

שמואל א ב':ג-3 I Samuel 2:3

אֶל־תִּרְבּוּ תִדְבְּרוּ גְבוּהָ גְבוּהָ יֵצֵא עֲתָק מִפִּיכֶם כִּי אֵל דְּעוֹת Havaayah וְלוֹ נִתְּכֵנוּ עֲלֻלוֹת:

Multiply not exceeding proud talk; Let not arrogance come out of your mouth; For the L-RD is a G-d of knowledge, And by Him actions are weighed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

16 למילים האלה Deuteronomy 26:15 הערת קה"ת מפנה ל

דברים כ"ו:ט"ו Deuteronomy 26:15

הִשְׁקִיפָה מִמַּעוֹן קִדְשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ:

Look forth from Thy holy habitation, from heaven, and bless Thy people Israel, and the land which Thou hast given us, as Thou didst swear unto our fathers, a land flowing with milk and honey.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3 פסקה

17 והחכמה מאין תמצא

איוב שואל היכן אפשר למצוא חכמה; החסידות קוראת "מאין" כ"מן האין" — חכמה שמעבר להשגה, ולכן היא כמו אין עבורנו

איוב כ"ח:י"ב Job 28:12

וְהַחֲכָמָה מֵאֵין תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place of understanding?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כח, יב.

18 דכולא קמ"י כלא חשיב

דברי הוזהר שלפני ה' כל המציאות נחשבת כלא, נקודת המבט מלמעלה שאותה מכנה המאמר הדעה השנייה.

זח"א יא, בב Zohar I, 11b

הערת קה"ת

זח"א יא, ב.

4 פסקה

19 הודו לה'

"הודו לה'", הפסוק הפותח את קטע "הודו" הנאמר בתחילת פסוקי דזמרה בנוסח האר"י.

דברי הימים א ט"ז:ח' I Chronicles 16:8

הוֹדוּ לַHavayah קְרָאוּ בְשֵׁמוֹ הוֹדִיעוּ כְּעֲמִים עֲלִילָתוֹ:

O give thanks unto the L-RD, call upon His name; Make known His doings among the peoples.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

5 פסקה

20 ובכל זמן שתקנו לומר הלל

ביאור המצווה של הלל מאת הצמח צדק מובא כמקבילה לרעיון זה על הזמנים שבהם אומרים הלל.

הערת קה"ת

ראה דרך מצותיך קמה, א.

21 להנחיל אוהבי יש

החכמה גורמת לאוהביה לרשת יש. כאן יש פירושו המציאות האמיתית של

האלוקות, כפי שהיא נראית מלמעלה

משלי ח': כ"א Proverbs 8:21

לְהִנְחִיל אֶהְיֶה יֵשׁ וְאַצְרִיתֵיהֶם אֲמִלָּא:

That I may cause those that love me to inherit substance,
And that I may fill their treasuries.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ח, כא.

22

סדי"ה כי תשמע בקול

גם שם מוסבר "אל דעות" כיחודא עילאה מלמעלה למטה, שבו הכול נחשב כלא לפניו, וכיחודא תתאה מלמטה למעלה, שבו שם אלקים מצמצם ומפריד, כך שנוצר יש שצריך להתבטל

הערת קה"ת

לעיל פ' ראה כג, ד.

23

כמ"ש הרמ"ז פ' אמור (תחלת דצ"ו)

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

"שכן ההלל סודו להאיר במי סוד אדניי גימטי' הלל וז"ש אתעטרת סיהרא שאז היא שלימה ומולכת באדנות שלה בכח התלת דרגין שעליה יהיו".

24

סדי"ה בכ"ה בכסלו

מאמר החנוכה בתורה אור, שבו נידונה בהרחבה המשכת שם הוי' ויחודא עילאה.

הערת קה"ת

בתנ"א פ' מקץ.

25

ועתה יגדל נא כח אדי'

תפילת משה לאחר חטא המרגלים. אדמו"ר הזקן קושר אותה להוספת אור למלכות, שם אדנות, כפי שעושה ההלל

במדבר י"ד: י"ז Numbers 14:17

וְעַתָּה יִגְדֹּל־נָא כַח אֲדֹנָי כֹּחַ אֲדֹנָי דְּבִרְתָּ לְאִמְרָא:

And now, I pray Thee, let the power of the L-rd be great, according as Thou hast spoken, saying:

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר יד, יז.

26

הפסוק העומד במרכז המאמר; כאן "אמת" היא נקודת מבטו של ה' מלמעלה, המתגלה גם במדרגות הנמוכות ביותר, ב"עקב"

מיכה ז': כ"ו Micah 7:20

תִּתֵּן אֱמֶת לְעַקֵּב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם מִימֵי קָדָם:

Thou wilt show faithfulness to Jacob, mercy to Abraham, As Thou hast sworn unto our fathers from the days of old.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

27

יעקב הוא בחי' י' עקב

ההערה מפנה למילון הקבלי הזה, שבו מוסבר פירוש השם יעקב כיו"ד ועקב.

הערת קה"ת

ראה קה"י ערך ישראל.

28

בביאור ע"פ אלה מסעי

שם האמת מוסבר כטובו והשפעתו של ה' שאינם פוסקים ואינם משתנים — "אני ה' לא שנית" — ונמשכים באמצעות אור פני המלך, ולא דרך

המידות.

הערת קה"ת

לעיל פ' מסעי צג, ג.

29

כי אמת היינו תורה

הקטע מופיע למטה Eikhah Rabbah 2:13 המילים כאן מצטטות את

Eikhah Rabbah 2:13 איכה רבה ב': י"ג

... מְלִכָּה וְשָׂרֶיהָ בְּגוֹיִם אֵין תּוֹרָה. נְבִיאָהָ, אֱלוֹ נְבִיאֵי שְׁקָר. גַּם נְבִיאָהָ, אֱלוֹ נְבִיאֵי אֱמֶת, אֱלוֹ וְאֱלוֹ לֹא מָצְאוּ חֲזוֹן מֵהָ.

"Its gates sank into the ground; He eradicated and broke its bars. Its king and its princes are among the nations; there is no Torah; its prophets, too, could not find a vision from the L-rd" (Lamentations 2:9). "Its gates sank into the ground," Rabbi Huna said in the name of Rabbi Yosei: Gates accorded honor to the Ark; therefore, the enemy did not take control of them. That is what is written: "Lift your heads, gates, [and be lifted up, everlasting doors, that the King of glory may come ...

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

ירוש' ר"ה ג, ח. פתיח' איכ"ר ב. ועוד.

30

כי אמת היינו תורה

אחד המקומות שבהם חז"ל מזהים "אמת" עם תורה

תלמוד ירושלמי ראש השנה 3:9 Jerusalem Talmud Rosh Hashanah ג'ט'

משנה: פִּיּוּצָא בּוֹ וַיֹּאמֶר ה' אֵל מִשָּׁה עֲשֵׂה לָךְ שֶׁרֶף וְשִׁים אֹתוֹ עַל נֶס וּגְוִי. וְכִי נָחַשׁ מֵמִית וּמַחְיֶה. כָּל זֶמֶן שִׁישְׁרָאֵל מִסְתַּכְּלִין כָּלפִי לְמַעַלָּן וּמַשְׁעֲבִדִין אֶת לִבָּן לְאַבְיָהָן שֶׁבְּשָׁמַיִם הָיוּ מְתַרְפְּאִין וְאִם לֹא הָיוּ נְמוּקִין. הִלְכָּה: אָמַר רַבִּי יִסָּא. בְּאַרְבַּעַה מְקוֹמוֹת נֶאֱמַר עֲשֵׂה לָךְ. בְּשִׁלְשָׁה פִּירָשׁ וְאֶחָד לֹא פִירָשׁ. עֲשֵׂה לָךְ תִּיבַת עֲצֵי גּוֹפֶר. עֲשֵׂה לָךְ שְׁתֵּי תְּצוּצֵרוֹת כֶּסֶף. עֲשֵׂה לָךְ חֲרֻבוֹת צוּרִים. עֲשֵׂה לָךְ שֶׁרֶף לֹא פִירָשׁ. אָמַר מִשָּׁה. עֵיקָרָהּ לֹא נִחַשׁ הוּא. לְפִיכָךְ וַיַּעַשׂ מִשָּׁה נָחַשׁ ...

MISHNAH: Similarly, the Eternal said to Moses, yourself make a poisonous snake and put it on a pole. 21:8., etc. Does the snake kill or the snake make live? But in times when Israel look upwards and make their thought subservient to their Father in Heaven they were healed, otherwise they were rotting. HALAKHAH: . rabba 31(8). Rabbi Yasa said, in four places it is said "make for yourself." In three it is explicit, one is not explicit. Make yourself an ark of gopher wood. 6:14.. Make yourself two silver ...

The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY) • The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY)

31

כי באור פניך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ברכת שים שלום.

32

כמ"ש באד"ר

האידרא רבא, שלפי הערת קה"ת נמצא כאן, קושרת את אור הפנים לאמת

ומדברת על "חסד של אמת".

Zohar III, 133b זח"ג קלג, בב"ב

הערת קה"ת

זח"ג קלג, ב.

33 כל ארחות ה' חסד ואמת

כל דרכי ה' הן חסד ואמת: שני הביטויים שבפסוק מיכה מצטרפים יחד

Psalms 25:10 תהילים כ"ה:י

כָּל־אֲרָחוֹת ה' חֶסֶד וְאֱמֶת לְנֶצְרִי בְרִיתוֹ וְעֲדָתוֹ:

All the paths of the L-RD are mercy and truth Unto such as keep His covenant and His testimonies.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כה, י.

34 ואמת ה' לעולם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

תהלים (קיו, ב).

35 ואמת ה' לעולם

מן המזמור הקצר ביותר של ההלל. אדמו"ר הזקן מפרש "לעולם" כ"אל תוך העולם" — גילוי אמת ה' בתוך ההעלם.

Psalms 117:2 תהילים קי"ז:ב

כִּי־גָבֹר עֲלֵינוּ חֶסֶדוֹ וְאֱמֶת־Havayah לְעוֹלָם הִלְלוּ־קָה:

For His mercy is great toward us; And the truth of the L-RD endureth for ever. Hallelujah.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

6 פסקה

36 לית מחשבה תפיסא ביי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ראה ת"ז בהקדמה (ד"ה פתח אליהו).

37 ולית מחשבה תפיסא ביה כלל

מתפילת אליהו, "פתח אליהו", שבהקדמת תיקוני זוהר: אין מחשבה יכולה לתפוס את ה' כלל.

Tikkunei Zohar 17a:10-12 תקוני זוהר י"ז א:י-י"ב

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא בך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסיא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש בך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

38 אשר נשבעת לאבותינו

השבועה לאבות, המתפרשת כאן כאהבה הטבעית שירשנו מן האבות, הטמונה בכל יהודי

Micah 7:20 מיכה ז':כ

תתן אֶמֶת לְעֶקֶב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּנוּ מִיַּם קָדָם:

Thou wilt show faithfulness to Jacob, mercy to Abraham, As Thou hast sworn unto our fathers from the days of old.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 וגם אהבה זו היא ירושה לנו מאבותינו

בתניא מוסבר שהאהבה המסותרת שבכל נפש יהודית היא ירושה מן האבות, ושהיא הסיבה שגם יהודי פשוט ביותר מוכן למסור את נפשו על ה'.

הערת קה"ת

ראה תניא פרק יח.

40 למילים האלה Deuteronomy 26:15 הערת קה"ת מפנה ל

דברים כ"ו:ט"ו Deuteronomy 26:15

הַשְׁקִיפָה מִמַּעוֹן קִדְשְׁךָ מִז־הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּנוּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:

Look forth from Thy holy habitation, from heaven, and bless Thy people Israel, and the land which Thou hast given us, as Thou didst swear unto our fathers, a land flowing with milk and honey.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

7 פסקה

41 הכה והעוז להיות תלוי אתעדל"ע באתעדל"ת

הערת הרבי שם דנה בשאלה מדוע בכלל אתערותא דלעילא צריכה להיות תלויה באתערותא דלתתא, ומצטטת מאמר שלפיו הדבר כך רק משום שכך עלה ברצונו של ה'.

הערת קה"ת

בלקו"ש ח"ט ע' 159 הערה 16 מציין לד"ה אדון עולם תש"ג ע' 14 "אשר כללות הענין מה שבאתעדל"ת אתעדל"ע הוא רק לפי שכן עלה ברצונו ית"ש ע"ש בלקו"ש בערה 14 בארוכה.

42 בדי"ה הבאים ישרש

מאמר בתורה אור שהטקסט מפנה אליו להרחבה בשאלה מדוע רק מצוות של יהודי ממשילות את המקבילות העליונות

הערת קה"ת

תו"א נג, ג ואילך. וראה במ"מ לשם.

43 ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני ה'

עונש כרת לכוהן האוכל בשר קודש כשהוא טמא. אדמו"ר הזקן מפרש את "כרת" כהפרדת הנשמה משורשה

ויקרא כ"ב:ג Leviticus 22:3

אָמַר אֱלֹהִים לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִקְרַב מִכָּל־זָרְעֶכֶם אֶל־הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַה' וְטָמְאָתוּ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִלִּפְנֵי ה'

Say unto them: Whosoever he be of all your seed throughout your generations, that approacheth unto the holy things, which the children of Israel hallow unto the L-RD, having his uncleanness upon him, that soul shall be cut off from before Me: I am the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כב, ג.

44 שנכרתה הנפש ההיא משרשה

הצמח צדק מצטט הסבר זה לכרת, כניתוק הנשמה משורשה.
הערת קה"ת
מובא באוה"ת נ"ך כרך ב ע' א"מ.

45 הכרת תכרת גוי

הכפלת לשון הכרת; כאן היא מתארת את האהבה שכבר אינה שורה בנפש למטה.

במדבר ט"ו:ל"א Numbers 15:31
כי דבר־Havayah בָּזָה וְאֶת־מִצְוֹתוֹ הִפְרָה הַכֹּהֵן תִּכְרֹת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֲזָנָה כִּה:

Because he hath despised the word of the L-RD, and hath broken His commandment; that soul shall utterly be cut off, his iniquity shall be upon him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר טו, לא.

46 זוכות אבות לא תמה

רשימת המקורות בשאלה אם תמה זכות אבות לקוחה מהערת הרבי שם

Zohar I, 168a קסח, זח"א

Zohar III, 174a קעד, זח"ג

תקריז תיקון כא14-15:54b Tikkunei Zohar, Tikkun 21
ואמר קב"ה לאלין בינונים לגבייהו תמה זכות אבות. כיון דלא תאבו בתויבתא הא אינון כרשעים גמורים. ואם תאבין בתויבתא אתמר לגבייהו חלה זכות אבות. ובגין דלא יתאבידו אלין בינוניים אמר משה וכי ימרון בני עלמא דאנא כנח דלא בעא רחמי על דריה. בההוא זמנא מסר גרמיה עלייהו הה"ד ואם אין מחני נא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

מחלוקת בשבת (נה, א). ולהעיר מתו' שם, ד"ה ושמואל אמר. אבל כן הוא המסקנא בויק"ר (פלי"ו, ו). ועייג"כ ירוש' סנהדרין פ"י, ה"א. אגדת בראשית פ"י. זח"א קסח, א. זח"ג קעד, א. ת"ז תי' כא (נד, ב). תיקונים מו"ח (קיג, ד). — הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בסה"מ תש"ח ע' 192. וכמ"ש [הל''] כאן ל"מ. [כ].

47 זוכות אבות לא תמה

בתלמוד מובאת מחלוקת אם תמה זכות אבות. אדמו"ר הוקן הולך לפי הדעה שלא תמה.

שבת נ"ה א:י"א Shabbat 55a:11-12

ומאי שנא "תיו"? אמר רב: "תיו" — תחיה, "תיו" — תמות. ושמואל אמר: תמה זכות אבות. ורבי יוחנן אמר: תחון זכות אבות. וריש לקיש אמר: "תיו" — סוף חותמו של הקדוש ברוך הוא, דאמר רבי חנינא: חותמו של הקדוש ברוך הוא "אמת". (אמר) רבי שמואל בר נחמני [אמר]: אלו בני אדם שקימו את התורה כלה מאליה ועד תיו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

48 זוכות אבות לא תמה

הערת קה"ת מצטטת את המדרש כמסיים שזכות אבות לא תמה, משום שהברית עמם עומדת בתוקפה.

Vayikra Rabbah 36:6 ויקרא רבה ל"ו:ו

49 זוכות אבות לא תמה

מקור נוסף שמונה הערת קה"ת בעניין השאלה אם זכות אבות עומדת לעד.

תלמוד ירושלמי סנהדרין י"א:10 Jerusalem Talmud Sanhedrin 10:10

50 אע"ג דאיהו לא חזי

התלמוד מסביר שאדם עשוי לחוש פחד בלי לראות את הגורם לכך, משום שמזלו — שורש נשמתו למעלה — רואה. כאן הדבר מראה שהשורש למעלה עדיין מודע, אף שהאדם למטה אינו מודע.

Megillah 3a:14 מגילה ג' א:י"ד

אמר רבינא: שמע מינה: האי מאן דמיבעית, אף על גב דאיהו לא חזי, מזליה חזי. מאי תקנתיה? ליקרי קריאת שמע. ואי קאים במקום הטנופת — לינשוף מדוכתיה ארבע גרמידי. ואי לא — לימא הכי: "עזא דבי טבחי שמינא מינאי".

Ravina said: We learn from this that if a man is seized with fright though he sees nothing, [the reason is that] his star sees. What is his remedy? He should recite the Shema. If he is in a place which is foul, he should move away from it four cubits. If he cannot do this, he should say this formula: "The goat at the butcher's is fatter than I am."

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

הערת קה"ת

מגילה ג, א.

51 אין . . מזל לישראל

מאמר התלמוד "אין מזל לישראל". החסידות מפרשת אותו כ"אין הוא המזל של ישראל": שורש הנשמה היהודית הוא האין האלוקי.

שבת קנ"ו א:י"ב Shabbat 156a:12-13

איתמר, רבי חנינא אומר: מזל מחכים, מזל מעשיר, וזש מזל לישראל. רבי יוחנן אמר: אין מזל לישראל. ואנא רבי יוחנן לטעמיה, דאמר רבי יוחנן: מניין שאין מזל לישראל? שנאמר: "כה אמר ה' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה" — הם יחתו, ולא ישראל. ואף רב סבר אין מזל לישראל, דאמר רב יהודה אמר רב: מניין שאין מזל לישראל? — שנאמר: "ויוצא אותו החוצה", אמר אברהם לפני הקדוש ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת קנו, א.

8 פסקה

52 כי אבי ואמי עזבוני

דוד אומר שאף שאביו ואמו עוזבים אותו, ה' יאסוף אותו. אדמו"ר הוקן מפרש את "אב ואם" כאהבה הפנימית של הנשמה לה'

Psalms 27:10 תהילים כ"ז:י

כי־אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי וְה' יֹאסֵפֵנִי:

For though my father and my mother have forsaken me, The L-RD will take me up.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כו, י.

53

או השבע שבועה

דיני נדרים ושבועות; הצורה "השבע" מראה שהשבועה מחייבת את הנשבע

במדבר ל':ג' Numbers 30:3

אִישׁ כִּי־יִדַּר נָדַר לַיהוָה הִשָּׁבַע שְׁבַע לְאָסֵר אָסֵר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־הֵיזָא מִפִּי יֵעָשֶׂה:

When a man voweth a vow unto the L-RD, or sweareth an oath to bind his soul with a bond, he shall not break his word; he shall do according to all that proceedeth out of his mouth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר ל, ג.

54

צריך להבין ענין שבועה זו

דיון מקביל במהותה של שבועת ה'

הערת קה"ת

ראה סה"מ אתהלך לאזניא ע' רה. סה"מ תרל"ד ע' רצ.

55

לזרעך נתתי את הארץ

הבטחת ה' על הארץ כברית בין הבתרים, המובנת כאן כשבועה העומדת גם אם החטא היה אמור למנוע זאת

בראשית ט"ו:18 Genesis 15:18

בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת ה' אֶת־אַבְרָם בְּרִית לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד־נְהַר הַגְּדִל נְהַר־פָּרָת:

In that day the L-RD made a covenant with Abram, saying: 'Unto thy seed have I given this land, from the river of Egypt unto the great river, the river Euphrates;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית טו, יח.

56

נגד חכמתו ורצונו

הרבי מסביר מדוע הטקסט מוסיף "ולרצונו": השבועה אינה רק מונעת מהשכל לשנות את הרצון, אלא גורמת לכך שגם אם הרצון הגלוי ישתנה, ה' יפעל בניגוד אליו

הערת קה"ת

"וי"ל שהכוונה בזה שמוסיף "ורצונו" היא, דפועולת השבועה היא לא רק שע"י השכל לא יהי שינוי בהרצון, אלא שגם אם יהי שינוי גם בהרצון (שבגילוי) יעשה נגד רצונו" — ד"ה י"ט של ר"ה תשל"ג (ב' בסה"מ מלוקט ח"ג ע' רצה הערה 28).

57

אתם נצבים כו' לעברך בברית

הברית שמשה כורת עם העם בסוף חייו. הטקסט מפנה להסבר הפסוק שם להרחבה בעניין השבועה

דברים כ"ט:9-11 Deuteronomy 29:9-11

אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם כָּלְכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם רְאִשֵׁיכֶם שְׂכֵטֵיכֶם וְקִנְיֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל: טַפְכֶּם נְשִׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּ מִחֲנֶיךָ מֵחֹטֵב עֶצֶר עַד שֹׂאֵב מִיָּמֶיךָ: לְעִבְרְךָ בְּבְרִית ה' אֱלֹהֶיךָ וּבְאֵלֹתָו אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם:

Ye are standing this day all of you before the L-RD your G-d: your heads, your tribes, your elders, and your officers, even all the men of Israel, your little ones, your wives, and thy

stranger that is in the midst of thy camp, from the hewer of thy wood unto the drawer of thy water; that thou shouldest enter into the covenant of the L-RD thy G-d—and into His oath—which the L-RD thy G-d maketh with thee this day;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

58

שתוק כך עלה במחשבה

ה' משיב למשה בעניין רבי עקיבא: "שתוק, כך עלה במחשבה לפני". אדמו"ר חזקן מביא זאת ביחס ל"מחשבה הקדומה", רצון שאין מעליו טעם

מנחות כ"ט ב'ה' Menachot 29b:5

חזר ובא לפני הקב"ה אמר לפניו רבונו של עולם יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה ע"י אמר לו שתוק כך עלה במחשבה לפני אמר לפניו רבונו של עולם הראיתני תורתו הראני שכרו אמר לו חזור [לאחורך] חזר לאחוריו ראה ששוקלין בשרו במקולין אמר לפניו רבש"ע זו תורה וזו שכרה א"ל שתוק כך עלה במחשבה לפני

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

59

(דקל"ד ע"ב) בענין אשר נשבעת

קטע הוזהר שהטקסט עצמו מצטט בעניין "אשר נשבעת"

ספר הזהר, האדרא רבא כ"א:קנ"ז-23:166 Zohar, Idra Rabba 21:157-23:166

כ"ג:קס"ו

60

ובפ' אחרי (דס"ו ב')

הקטע בוזהר, פרשת אחרי, שהטקסט מצטט בעניין השבועה

ספר הזהר, אחרי מות כ"ט:קפ"ב-31:193 Zohar, Achrei Mot 29:182-31:193

ל"א:קצ"ג

61

ברכות (פ' אמור פכ"ט) ד"א בחודש השביעי

המדרש על פרשת אמור, שהטקסט מציין לפי פרק, שבו רבי ברכיה מכנה את תשרי "חודש שבועתו" ושואל מדוע ה' נוקט לשבועה

Vayikra Rabbah 29 יקרא רבה כ"ט

62

כי נשבעתי נאום ה'

שבועת ה' לאברהם לאחר עקדת יצחק, שהמדרש מקשר לתשרי

בראשית כ"ב:ט"ז Genesis 22:16

וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם־ה' כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חָשַׁכְתָּ אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יִחְזִיקְךָ:

and said: 'By Myself have I sworn, saith the L-RD, because thou hast done this thing, and hast not withheld thy son, thine only son,

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כב, טז.

63

ועיין בזח"א (מקץ דר"ד ב')

הוזהר על פרשת מקץ, שהטקסט עצמו מצטט בעניין אמת ושבועות

ספר הזהר, מקץ ט"ו:רס"א-רס"ט Zohar, Miketz 15:261-269

R. Jose further said: 'Because He is good to Israel, Israel has a portion in this world and in the world to come, and is destined to see eye to eye the glorious vision, as it is written: "For they shall see, eye to eye, the L-rd returning to Zion." 'Blessed be the L-rd for evermore. Amen and Amen!

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

64 חטאים האדומים כשני יהפכו ללבנים כשלג וכצמר; בקבלה הלובן מקושר למדרגות הרחמים העליונות ביותר.

ישעיהו א':18

לְכוּ־נָא וְנוֹכַחְהָ יֹאמֶר ה' אִם־יִהְיוּ חַטָּאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יִלְבִּינוּ אִם־יֵאָדְמוּ כִּתְּוֹלָע כַּצֶּמֶר יִהְיוּ:

Come now, and let us reason together, Saith the L-RD; Though your sins be as scarlet, They shall be as white as snow; Though they be red like crimson, They shall be as wool.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

65 הנותן שלג כצמר

ה' נותן שלג כצמר; הטקסט מפנה להסבר פסוק זה, הקשור לאותו לובן.

תהילים קמ"ז:ט"ז

הַנֹּתֵן שֶׁלֶג כַּצֶּמֶר כְּפֹר כְּאֶפֶר יִפְזֹר:

He giveth snow like wool; He scattereth the hoar-frost like ashes.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 ציון במשפט תפדה

ציון תיגאל באמצעות משפט; הטקסט מפנה למאמר על הפסוק להרחבה.

ישעיהו א':27

צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדֶּה וְשָׁבִיָּהּ בְּצִדִּיקָהּ:

Zion shall be redeemed with justice, And they that return of her with righteousness.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 9

67 אשר מלשון באשרי

הצמח צדק מפנה שם לקטע הזה על "אשר" כמילה שמשמעותה אושר ושבח.

הערת קה"ת

בת"ז (ת"ל עד, רע"ב). ובריש (תט"ל). [כ]. ראה באוה"ת נ"ך כרך ב ע' תתקיא שמציין לכאן.

68 אשר מלשון באשרי

תיקוני זוהר, שהערת קה"ת מצטטת, מקשר את "אשר" ל"אושר", כפי שעושה אדמו"ר הזקן כאן.

Tikkunei Zohar 74b:2

וְעוֹד אֲשֶׁר עַל שֵׁם בְּאֲשֶׁרִי כִּי אֲשֶׁרוֹנִי בְּנוֹת (בראשית ל יג), אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיהָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (שמות כ ב), וְכִי עָבַד דָּאִיהוּ בְּבִי אֲסִירִי דְּמִלְכָּא, וְאֵבֶטֶח לָהּ מִלְכָּא לְאַפְקָא לָהּ מִבֵּי אֲסִירִי, אֵית לָהּ לְמִלְכָּא לְשִׁבְחָא גְרָמִיָּה, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיהָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כְּמָה זְמַנִּין, אֲלֵא חֲמִשִּׁין זְמַנִּין אֲדָכִיר בְּאוֹרֵיִתָּא יְצִיאַת מִצְרַיִם, לְקַבֵּל חֲמִשִּׁין תְּרַעֲיוֹ דְּבִינָה, לְאַשְׁתְּמוּדָעָא לֹון מֵאֵן אֲתֵר אֲפִיק לֹון מִן גְּלוּתָא.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

69 באשרי כי אשוני בנות

לאה קוראת לבנה אשר ואומרת "כי אשוני בנות"; המקור לקריאת "אשר" כשבח.

בראשית ל':13

וְתֹאמַר לָאָה בְּאֲשֶׁרִי כִּי אֲשֶׁרוֹנִי בְּנוֹת וְתִקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אֲשֶׁר:

And Leah said: 'Happy am I! for the daughters will call me happy.' And she called his name Asher.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ל, יג.

70 אשרי יושבי

"אשרי יושבי ביתך" — שימוש נוסף בשורש אשר במשמעות של שח

תהילים פ"ד:ה'

אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵּיתְךָ עוֹד יִהְיוּ לְךָ סֵלָה:

Happy are they that dwell in Thy house, they are ever praising Thee. Selah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פד, ה.

71 מבשרי אחזה

"מבשרי אחזה אלוקה": מבנה הנפש האנושית מלמד על האלוקות

איוב י"ט:כ"ו

וְאַחַר עוֹרִי נִקְפוּ־זֹאת וּמִבְשָׁרִי אֲחִזָּה אֱלֹהִים:

And when after my skin this is destroyed, Then without my flesh shall I see G-d;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יט, כו.

72 תר"ך עמודי אור

מקום נוסף בלקוטי תורה העוסק בתר"ך עמודי אור ובמצוות (ההערה מצטטת גם פרדס רימונים, שער ח, פרק ג)

הערת קה"ת

פרדס ש"ח, פ"ג. ע"ל בחקותי (מז, ב). וש"נ. [כ].

73 חכים ולא בחכמה ידיעא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה.

74 חכים ולא בחכמה ידיעא

מתפילת אליהו (פתח אליהו): ה' חכם, אך לא בחכמה שניתן לדעת.

Tikkunei Zohar 17a

75 חזון המנורה של זכריה; פתיחת המאמר שאליו הטקסט מפנה פעמיים

זכריה ד':2

וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר רְאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה וְגִלְגָּה עַל־רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נֵרֹתֶיהָ עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצְקוֹת לְגִרְוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁהּ:

And he said unto me: 'What seest thou?' And I said: 'I have seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top thereof;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

76 בד"ה והנה מנורת זהב

שם מוסבר שהמצוות, שמטרתן להפוך יש לאין, ממשיכות את היש האמיתי — אור אין סוף — אל העולמות; ורצון ה', המתלבש במצוות, הוא כלי

לתענוג העליון.

הערת קה"ת

לעיל פ' בהעלותך לד', ב.

77

בדיה לסוסי

שם האור הנמשך על ידי "אשר קדשנו" מתואר כמקור, כ"צל" ולא כאור גלוי, למעלה מהשגת הנבראים, בדומה לתענוג המלך בתוך עצמו

הערת קה"ת

לקמן ש"ש יב, ב.

78

כי על כל כבוד חופה

חופה על כל הכבוד; המאמר המצוטט מפרש זאת כאור מקיף.

ישעיהו ד':ה' Isaiah 4:5

וּבְרָא ה' עַל כָּל־מְכוֹן הַר־צִיּוֹן וְעַל־מְקַרְאָהּ עָנָן יוֹמָם וְעֶשֶׂן וְנִגְהָ אֵשׁ לְהִכָּה לַיְלָה כִּי עַל־כָּל־כְּבוֹד חָפָה:

And the L-RD will create over the whole habitation of mount Zion, and over her assemblies, a cloud and smoke by day, and the shining of a flaming fire by night; for over all the glory shall be a canopy.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

79

כחתן יוצא מחופתו

השמש נמשלה לחתן היוצא מחופתו; הציטוט מובא מאותו מאמר

תהילים י"ט:ו' Psalms 19:6

וְהוּא כַחַתָּן יֵצֵא מִחֻפּתּוֹ יָשִׁישׁ כְּגִבּוֹר לְרוּחַ אֲרָח:

Which is as a bridegroom coming out of his chamber, and rejoiceth as a strong man to run his course.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

80

שוש אש

"שוש אש" בה" — פתיחת המאמר על השמחה הממשיכה סובב לתוך ממלא.

ישעיהו ס"א:י"א Isaiah 61:10

שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בְּהִי תִגַּל נַפְשִׁי בְּאַלְקִי כִּי הִלְבִּישָׁנִי בְּגָדֵי־יִשְׁעָ מְעִיל צִדְקָה יַעֲטֵנִי כְּחַתָּן יִכְהֶן פָּאֵר וְכַפְלָה תַעֲדָה כְּלִיהָ:

I will greatly rejoice in the L-RD, My soul shall be joyful in my G-d; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

81

יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא

המשנה שבה נפתח המאמר, המתפרשת כאן ביחס למעשים טובים: הם מגיעים לתענוגו של ה' עצמו, למעלה מן העולם הבא

משנה אבות ד':י"ז Pirkei Avot 4:17

הוּא הָיָה אוֹמֵר, יָפֵה שְׁעָה אַחַת בְּתִשְׁבּוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הָזֶה, מִקַּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְיָפֵה שְׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרֶת רוּחַ בְּעוֹלָם הַבָּא, מִקַּל חַיֵּי הָעוֹלָם הָזֶה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquillity of the world to come, than all the life of this world.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

82

מוטב דלידייניה וליתי לעלמא דאתי

דברי התלמוד על אלישע אחר: מוטב שיידון ואחר כך יבוא לעולם הבא. הם מראים את גודל התענוג שבועולם הבא

חגיגה ט"ו ב:ג' Chagigah 15b:3

כִּי נַח נַפְשִׁיהָ דְאַחַר, אָמְרִי: לֹא מִיָּדוֹן לִידִינִיָּה, וְלֹא לְעֵלְמָא דְאַתִּי לִיתִי. לֹא מִיָּדוֹן לִידִינִיָּה — מִשּׁוֹם דְּעֵסַק בְּאוֹרֵי־תָא, וְלֹא לְעֵלְמָא דְאַתִּי לִיתִי — מִשּׁוֹם דְּחֻטָּא. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: מוֹטָב דְּלִידִינִיָּה וְלִיתִי לְעֵלְמָא דְאַתִּי. מִתִּי אָמוּת, וְאַעֲלֶה עֲשָׂן מִקְבְּרוֹ. כִּי נַח נַפְשִׁיהָ דְרַבִּי מֵאִיר סְלִיק קוּטְרָא מִקְבְּרֵיהָ דְאַחַר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

83

ביו"ד נברא עוה"ב

חז"ל מלמדים שהעולם הזה נברא באות ה"א והעולם הבא באות ו"ו. היו"ד מסמלת צמצום, ולכן האור בעולם הבא מדוד

מנחות כ"ט ב:י"ג-יד' Menachot 29b:13-14

מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד מפני שצדיקים שבו מועטים ומפני מה כפוף ראשו מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהן שאינן דומין זה לזה אמר רב יוסף הני תרתי מילי אמר רב בספרים ותניא תיובתיה חדא הא דאמר רב ס"ת שיש בו שתי טעיות בכל דף ודף יתקן שלש יגנו

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

84

"וקראת לשבת עונג"; אדמו"ר הזקן מפרש זאת כהמשכת התענוג העליון בשבת.

ישעיהו נ"ח:י"ג Isaiah 58:13

אִם־תִּשָּׁב מִשְׁכַּת רִגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפֻצָּה בְּיוֹם קִדְשִׁי וְקִרְאָתָּ לִשְׁבַּת עֲנָג לְקִדּוֹשׁ הִי מִכְבֵּד וּכְבֹּדָתוֹ מַעֲשֵׂוֹת דְּרִכֶּיךָ מִמִּצּוֹא חֲפֻצָּה וְדִבְרֵי דָבָר:

If thou turn away thy foot because of the sabbath, From pursuing thy business on My holy day; And call the sabbath a delight, And the holy of the L-RD honourable; And shalt honour it, not doing thy wonted ways, Nor pursuing thy business, nor speaking thereof;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

85

אז תתענג על ה'

"אז תתענג על ה'", הנדרש כתענוג שלמעלה משם הוי'

ישעיהו נ"ח:י"ד Isaiah 58:14

אָז תִּתְעַנֵּג עַל־Havayah וְהִרְפַּכְתִּיךָ עַל־[בְּמִתִּי] (במית) אֶרֶץ וְהֶאֱכַלְתִּיךָ נִחְלֵת יַעֲקֹב אֲבִיךָ כִּי פִי Havayah דִּבֶּר:

Then shalt thou delight thyself in the L-RD, And I will make thee to ride upon the high places of the earth, And I will feed thee with the heritage of Jacob thy father; For the mouth of the L-RD hath spoken it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

86

פתיחת המאמר שאליו מפנה הטקסט להרחבה בעניין גילוי התענוג העליון

שיר השירים א':ט' Song of Songs 1:9

לְסִסְתִּי בְּרִכְבִּי פָרְעָה דְּמִיתִיהָ רֵעִיתִי:

I have compared thee, O my love, To a steed in Pharaoh's chariots.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 11

87 כי אבי ואמי עזבוני

ההתייחסות המחדשת למי שנתחייב כרת, וה' אוסף אותו באמצעות שורש נשמתו.

Psalms 27:10 כ"ז:י"א תהלים

כִּי־אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי וְה' יִאֲסָפֵנִי:

For though my father and my mother have forsaken me, The L-RD will take me up.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כז, י.

88 שלום שלום לרחוק ולקרוב

שלום לרחוק ולקרוב: שני התענוגות, בבעל התשובה ובמקיים המצוות

Isaiah 57:19 ט"ט:י"ז ישעיהו

בֹּרָא נִיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרָחוֹק וְלִקְרוֹב אָמַר וּרְפָאֵתִיו:

Peace, peace, to him that is far off and to him that is near, Saith the L-RD that createth the fruit of the lips; And I will heal him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי נז, יט.

89 מרחוק ה' נראה לי

ה' נראה "מרחוק" למי שהיה רחוק

Jeremiah 31:3 ג'ל"א ירמיהו

מִרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי וְאַהֲבַת עוֹלָם אֶהְבֶּתִּיךָ עַל־כֵּן מְשַׁכְּתִיךָ חֶסֶד:

'From afar the L-RD appeared unto me.' 'Yea, I have loved thee with an everlasting love; Therefore with affection have I drawn thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמיי לא, ב.

90 בוח"א (ד"ו ע"א)

הצמח צדק מעתיק שם את קטע הווהר על "לרחוק"

הערת קה"ת

נעתק באוה"ת ויקרא כרך ב ע' תרסא.

91 בוח"א (ד"ו ע"א) לרחוק

הקטע בווהר על "לרחוק", שהקסט עצמו מצטט

Zohar, Introduction 12:84-92 כ"ב:פ"ד-צ"ב ספר הווהר, הקדמה

92 וע"ש במק"מ ובהרמ"ז

פירושי מקדש מלך והרמ"ז על אותו קטע בווהר מתבארים שם

הערת קה"ת

מבואר ונתבאר באוה"ת ויקרא כרך ב ע' תרסד.

93 בדי"ה החלצו מאתכם

שם מוסבר שחכמה ובינה, יו"ד וה"א, "אין" וי"ש, הן הפכים הנעשים לאחד באמצעות אור אין סוף שלמעלה משתיהן, הרמוז בקוצו של יו"ד. זהו

סוג השלום בין הפכים שאליו מתכוונים בשתי הפמליות, של מעלה ושל מטה.

הערת קה"ת

לעיל מטות פו, ב.

94 או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי

הכפלת "שלום" נדרשת כשלום למעלה ושלום למטה

Isaiah 27:5 ה'ה"ז ישעיהו

אוֹ יִחְזַק בְּמַעוֹזַי יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה־לִּי:

Or else let him take hold of My strength, That he may make peace with Me; yea, let him make peace with Me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

95 ברבות נשא פי"ג

המדרש על קרבן השלמים של נתנאל בן צוער: שני סוגי שלום, למעלה ולמטה

Bamidbar Rabbah 13 י"ג במדבר רבה

96 כי הנני מושיעך מרחוק

"מושיעך מרחוק", הנידון בוהר על ויקרא

Jeremiah 46:27 כ"ז:כ"ו ירמיהו

וְאַתָּה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִי יַעֲקֹב וְאַל־תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשִׁיעַךָ מִרְחוֹק וְאַתָּה־וְרַעַךְ מֵאֶרֶץ שָׂבָיִם וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט וְשָׁאֲנָן וְאִין מִחֲרִיד:

But fear not thou, O Jacob My servant, Neither be dismayed, O Israel; For, lo, I will save thee from afar, And thy seed from the land of their captivity; And Jacob shall again be quiet and at ease, And none shall make him afraid.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמיי מו, כז.

97 אחכמה והיא רחוקה ממני

שלמה מצא את החכמה "רחוקה ממני": מדרגת חכמה שנשארת מעבר להשגה

Ecclesiastes 7:23 ג'כ"ז קהלת ז'

כָּל־זֶה נִסִּיתִי בְּחִכְמָה אֲמַרְתִּי אֲחַכְמָה וְהִיא רְחוֹקָה מִמֶּנִּי:

All this have I tried by wisdom; I said: 'I will get wisdom'; but it was far from me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ז, כג.

98 רבות פי חקת

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

פי"ט, ג.

99 ועי ברבות פי חקת מזה

המדרש על חוקת, המצוטט בהערת קה"ת, דן בדברי שלמה שהחכמה רחוקה ממנו

Bamidbar Rabbah 19:3 ג'ט"ט במדבר רבה

100 סדי"ה כי המצוה הזאת

הקטע שם מסביר שהעולמות נוצרים רק מהארה של שם ה', בעוד ה' עצמו אינו משתנה, ושהחכמה באה "מאין". זהו רקע לאופן שבו המדרגה

ה"רחוקה" נעשית קרובה

הערת קה"ת

ראה לעיל מה, ג. ובסה"מ תקס"ה ח"ב ע' תתעט.

101 בוח"ב (ויקהל דר"ז ע"א)

ההערה מפנה לשם לדיון בקטע הזוהר על ה"מקום" הנסתר

הערת קה"ת

ראה ספר החקירה עז, א. נזכר לעיל פ' בחקותי מז, ב. נא, ג.

102 ברוך כבוד ה' ממקומו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

יחזקאל (ג, יג).

103 הנה מקום אתי

ה' אומר למשה שיש "מקום אתי", המקום הבלתי מתגלה, ומיד אחר כך מתגלות שלוש עשרה המידות

שמות ל"ג:כ"א Exodus 33:21

ויאמר ה' הנה מקום אתי ונצבת עליה צור:

And the L-RD said: 'Behold, there is a place by Me, and thou shalt stand upon the rock.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לג, כא.

104 היושבים במרחקים יזכרו את ה': הרחוק מתקרב

זכריה י"ז:ט"ז Zechariah 10:9

ואזרעם בעמים ובמרחקים יזכרוני וחיו את-בניהם ושבו:

And I will sow them among the peoples, And they shall remember Me in far countries; And they shall live with their children, and shall return.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

105 שמאל דוחה

"השמאל דוחה והימין מקרבת"; כאן השמאל היא תחושת הריחוק העצמי בעשרת ימי תשובה

סוטה מ"א א' ו' ז' Sotah 47a:6-7

תנו רבנן: לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, לא כאלישע שדחפו לגחזי בשתי ידיו, ולא כיהושע בן פרחיה שדחפו לישו הנוצרי מתלמידיו בשתי ידיו. אלישע מאי היא, דכתיב: "ויאמר נעמן הואל קח ככרים", וכתיב: "ויאמר אליו לא לבי הלה כאשר הפך איש מעל מרפבתו לקראתה העת לקחת את הפסל ולקחת בגדים וזיתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סוטה מז, א. וש"נ.

106 ויצעקו אל בצר להם

הקריאה אל ה' מתוך הצרה; המרירות שמקרבת את האדם

Psalms 107:6: תהלים ק"ז

ויצעקו אליה' בצר להם ממצוקותיהם יצילים:

Then they cried unto the L-RD in their trouble, And He delivered them out of their distresses.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

107 למילים האלה Psalms 107:28 הערת קה"ת מפנה ל

תהלים ק"ז:כ"ח Psalms 107:28

ויצעקו אליה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאים:

They cried unto the L-RD in their trouble, And He brought them out of their distresses.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

108 יוכ"פ אין בו לא אכילה ושתיה

האיסור לאכול ולשתות ביום הכיפורים, הקשור כאן למדרגתו שמעל לחיים הגופניים

יומא ע"ג ב' י"ד-ט"ו Yoma 73b:14-15

האוכל ככותבת הגסה, כמותה וכגרעינתה, והשותה מלא לוגמיו — חייב. כל האוכלים מצטרפין לככותבת, וכל המשקין מצטרפין למלא לוגמיו. האוכל ושותה אין מצטרפין. גמי אסור? ענוש כרת הוא! אמר רבי אילא, ואיתימא רבי ירמיה: לא נצרכה אלא לחצי שיעור.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא עג, ב.

109 "מעין גנים" ו"באר מים חיים"; הטקסט מפנה לדיון בדימויים אלה ביחס לשני התענוגות

Song of Songs 4:15: שיר השירים ד':ט"ו

מעין גנים באר מים חיים וגזלים מרלכנון:

Thou art a fountain of gardens, A well of living waters, And flowing streams from Lebanon.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

110 גנוחי גנח ילולי יליל

תיאור קולות השופר בתלמוד כגניחה וכיללה, כלומר כבכיה

ראש השנה ל"ג ב' Rosh Hashanah 33b:10

אמר אביי: בהא ודאי פליגי, דכתיב: "יום תרועה יהיה לכם", ומתרגמינן: "יום יבבא יהא לכוז". וכתיב באימיה דסיסרא: "בעד החלון נשקפה ותבב אם סיסרא". מר סבר גנוחי גנח. ומר סבר ילולי יליל.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

111 ממעמקים קראתיך

למילים האלה Psalms 136:1 הערת קה"ת מפנה ל

Psalms 136:1: תהלים קל"ו

הערת קה"ת

תהלים קלו, א.

112 ממעמקים קראתיך

"ממעמקים קראתיך": זעקת התשובה. (הערת קה"ת מציינת תהלים קל"ו, א, אך המילים נמצאות בתהלים ק"ל, א.)

תהלים ק"ל: Psalms 130:1

שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה'

A Song of Ascents. Out of the depths have I called Thee, O L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

113

לרחוק שנעשה קרוב

בעלי תשובה עומדים במקום שצדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד בו; המאמר קושר זאת ל"מקום" הנסתר.

ברכות ל"ד ב"י: 17-18 Berakhot 34b:17-18

אמרו עליו על רבי חנינא וכו': מנא הני מילי? אמר רבי יהושע בן לוי: דאמר קרא: "בורא נייב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר הי ורפאתיו". אמר רבי חנינא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם, ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם, ולמנהיג תלמיד חכם מנכסיו. אבל תלמידי חכמים עצמן — עיני לא ראתה אלקים וזלתה יעשה למחכה לו".

They declared concerning R. Hannina b. Dosa, etc. Whence is this? R. Joshua b. Levi said: For the Scriptures state, "Peace, peace to him that is far off and to him that is near, saith the L-rd that createth the fruit of the lips; and I will heal him" (Is. lvii. 19). R. Hiyya b. Abba said in the name of R. Johanan: Every prophet prophesied only to marry his daughter to a disciple of the wise, and for him who transacts the affairs of a disciple of the wise ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ברכות לד, ב.

114

שאמר ונעשה רצינו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ראה ספרי במדבר טו, ז. כח, ח.

115

ה' שוקל הרים וגבעות בפלס; הטקסט מפנה לדיון בפסוק זה

ישעיהו מ: 12 Isaiah 40:12

מִי־מִדַּד בְּשַׁעֲלוֹ מִים וְשָׁמַיִם בְּאֵרַת תִּכּוֹן וְכָל בְּשָׁלַשׁ עֶפְרָה הָאָרֶץ וְשָׁקַל בְּפָלֶס הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמֶאֱזָנָם:

Who hath measured the waters in the hollow of his hand, And meted out heaven with the span, And comprehended the dust of the earth in a measure, And weighed the mountains in scales, And the hills in a balance?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

116

בשעה שישראל עונין אמן יהא . . הקב"ה מנענע בראשו

כשישראל עונים "אמן יהא שמיה רבא", הקב"ה מנענע בראשו; הדבר נדרש לעניין "ראשי", התענוג הפנימי

ברכות ג' א: 14 Berakhot 3a:14

... חֲתִיף רֹאשָׁה, לֹא שָׁעָה זֹו בְּלִבְדִּי אוֹמֶרֶת כֶּה, אֲלֹא בְּכָל יוֹם וְיוֹם, שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים אוֹמֶרֶת כֶּה. וְלֹא זֹו בְּלִבְדִּי אֲלֹא, בְּשָׁעָה שִׁישְׁרָאֵל נִכְנָסִין לְבִתִּי כְּנִסִּיּוֹת וּלְבִתִּי מְדַרְשׁוֹת וְעוֹנִין "יְיָהּ שְׁמִיהּ הַגְּדוֹל מְבוֹרָה", הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנַעֵנֵעַ רֹאשׁוֹ, וְאוֹמֵר: אֲשֶׁרִי הִמְלִיךְ שְׁמִיךְ לְסִין אוֹתוֹ בְּבִיתוֹ כֶּה, מֶה לוֹ לָאֵב שֶׁהִגְלָה אֶת בְּנָיו, וְאוֹיֵל לָהֶם לְכַנְּסֵם שְׁגָלוֹ מֵעַל שׁוֹלְחָן אֲבִיהֶם.

Then he said to me, "My son, what sound didst thou hear in that ruin?" I answered, "I heard a Bat Kol moaning like a dove, crying, 'Alas for My children for whose iniquities I destroyed My house, burnt My Temple, and exiled them among the nations!' " He said to me, "By thy life and the life of thy head, not only at this hour does it so cry, but thrice

daily it exclaims thus. Moreover, whenever the Children of Israel enter their Synagogues and Houses of ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ג, א.

117

ע"פ מאמר הזח"ג קרח (קע"ח ב')

ההערה מפנה להסבר של אדמו"ר האמצעי באותו קטע וזהר על הלויים והצורך בדיון

הערת קה"ת

ראה ביאורו"ל לאדה"א צה, א. ואילך.

118

ועמ"ש ע"פ מאמר הזח"ג קרח (קע"ח ב')

הזהר על קורח, שהטקסט עצמו מצטט, עוסק בדיון כהכרחי לשלמות העולם.

ספר הזהר, קרח ח: ל"ז-מ"א Zohar, Korach 8:37-41

119

עבודת הלויים, נושא הזהר על קורח בעניין הצורך בדיון

במדבר י"ח: כ"ג Numbers 18:23

וְעִבְדוּ הָלֹוִי הוּא אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עוֹנֵם חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה:

But the Levites alone shall do the service of the tent of meeting, and they shall bear their iniquity; it shall be a statute for ever throughout your generations, and among the children of Israel they shall have no inheritance.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

120

ועיין עוד מענין שמאלו תחת לראשי

הצמח צדק מפנה שם למאמר הזה ולרשימת קטעי הזהר על "שמאלו תחת לראשי", ומעתיק אותם במלואם

הערת קה"ת

באותה שה"ש כרך א ע' רלג מציינ: "ובד"ה ביום השמיני עצרת דרוש השני ושם נסמן מאמרי הזהר המדברים מזה". וראה שם ע' רלח-רמ שמביא מאמרי הזהר הנזכרים ומעתיק לשונם.

121

ישמח ישראל בעושו

ישראל שמח בעושו: השמחה שלמטה

תהילים קמ"ט: ב' Psalms 149:2

יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׁיו בְּנִי־צִיּוֹן יִגְלִילוּ בְּמִלְכָּם:

Let Israel rejoice in his Maker; Let the children of Zion be joyful in their King.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמט, ב.

122

כי פנו אלי עורף

"פנו אלי עורף ולא פנים": האחור" של האדם, הנמשך אחר העולם הזה

ירמיהו ב: כ"ז Jeremiah 2:27

אֹמְרִים לְעֵץ אֲבִי אֹתָהּ וּלְאֶבֶן אֶת יִלְדֹתָהּ כִּי־פָנּוּ אֵלַי עֹרֶף וְלֹא פָנִים וּבָקַעַת רַעְתָּם יֹאמְרוּ קוֹמָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ:

Who say to a stock: 'Thou art my father', and to a stone: 'Thou hast brought us forth', for they have turned their back unto Me, and not their face; but in the time of their trouble they will say: 'Arise, and save us.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ"ב, כז.

123

וירא ישראל את היד הגדולה

ישראל ראו את "היד הגדולה" על הים; כאן היא יד ימין של ה', גילוי אור
אין סוף.

שמות י"ד:ל"א:31 Exodus

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־ה'

וַיֹּאמְרוּ בְּה' וּבְמֹשֶׁה עֲבָדוּ:

And Israel saw the great work which the L-RD did upon the Egyptians, and the people feared the L-RD; and they believed in the L-RD, and in His servant Moses.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יד, לא.

124

בד"ה בפי נסכים

המאמר שאליו מפנה הטקסט בעניין "היד הגדולה"

הערת קה"ת

לעיל פ' שלח מ, ד ואילך.

125

ידך בעורף אויבך

ברכת יעקב ליהודה; הטקסט מפנה לדיון בפסוק זה

בראשית מ"ט:ח:49 Genesis

וַיְהִי כִּשְׁנֵי יָמִים וַיִּדְוָה אֶתְּךָ אֶתְּךָ יָדְךָ כְּעֶרְףְּ אֹיְבֶיךָ וַיִּשְׁתַּחוּ לְךָ בְּנֵי אֲבִיךָ:

Judah, thee shall thy brethren praise; Thy hand shall be on the neck of thine enemies; Thy father's sons shall bow down before thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

126

ואני נתתי לך שכם אחד

יעקב נותן ליוסף "שכם אחד", הנדרש כאחור, כתף, שנהפכת לאחדות

בראשית מ"ח:כ"ב:48 Genesis

וְאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שָׁכָם אֶחָד עַל־אַחֶיךָ אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי בְּחַרְבִּי וּבְקֶשֶׁתִּי:

Moreover I have given to thee one apportion above thy brethren, which I took out of the hand of the Amorite with my sword and with my bow.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מח, כב.

127

על שכם שניהם

שם ויפת נושאים את הבגד "על שכם שניהם"

בראשית ט"ז:כ"ג:9 Genesis

וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֹּת אֶת־הַשְּׂמָלָה וַיִּשְׁמְרוּ עַל־שָׁכָם שְׁנֵיהֶם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָנִית וַיִּכְסּוּ אֶת עֲרֹת אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אַחֲרָנִית וְעֲרֹת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ:

And Shem and Japheth took a garment, and laid it upon both their shoulders, and went backward, and covered the nakedness of their father; and their faces were backward, and they saw not their father's nakedness.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

לעבדו שכם אחד

128

כולם יעבדו את ה' "שכם אחד", באחדות

צפניה ג:ט"ז:9 Zephaniah

כִּי־אֶזְעַף אֶהֱפֹךְ אֶל־עַמִּים שְׂפָה בְּרוּרָה לְקֹרֵא כָּל־שָׁם ה' לְעַבְדּוֹ שָׁכָם אֶחָד:

For then will I turn to the peoples A pure language, That they may all call upon the name of the L-RD, To serve Him with one consent.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

129

פתיחת המאמר שאליו מפנה הטקסט, על היום השמיני שבו שלמה שילח את העם.

מלכים א' ח:ס"ו:66 I Kings

בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי שָׁלַח אֶת־הָעָם וַיְבָרְכוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיֵּלְכוּ לְאַהֲלֵיהֶם שְׂמֵחִים וְטוֹבִי לֵב עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְדָוִד עַבְדּוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ:

On the eighth day he sent the people away, and they blessed the king, and went unto their tents joyful and glad of heart for all the goodness that the L-RD had shown unto David His servant, and to Israel His people.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

130

במקום שבע"ת עומדים

בעלי תשובה עומדים במקום שצדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד בו; המאמר קושר זאת ל"מקום" הנסתר

ברכות ל"ד ב:כ"ב-כ"ג:22-23 Berakhot

וּפְלִגְנָא דְרַבִּי אֲבָהוּ, דְאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: מְקוֹם שֶׁבַעֲלִי תְשׁוּבָה עוֹמְדִין — צְדִיקִים גְּמוּרִים אֵינָם עוֹמְדִין, שְׁנֶאֱמַר: "שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וּלְקְרוֹב". "לְרַחוּק" בְּרִישָׁא, וְהֵדָר "לְקְרוֹב". וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לֵךְ: מֵאֵי "רַחוּק" — שֶׁהָיָה רַחוּק מִדְּבַר עֲבִירָה מְעִיקָרָא. וּמֵאֵי "קְרוֹב" — שֶׁהָיָה קְרוֹב לְדְבַר עֲבִירָה, וְנִתְרַחַק מִמֶּנּוּ הַשְּׂתָא.

This is at variance with the opinion of R. Abbahu who said : The place which the penitent occupy, the perfectly righteous are unable to occupy ; as it is said, "Peace, peace to him that is far off and to him that is near" — "to him that is far off [from G-d]" first, and then "to him that is near." But R. Johanan can reply : What means "To him that is far off"? To him who was far off from transgression from the first ; and what ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות לד, ב.

131

לפני ה' תטהרו

הפסוק של יום הכיפורים נדרש כטהרה למעלה ממדרגת הוי'

ויקרא ט"ז:ל"א:16 Leviticus

כִּי־בְיוֹם הַזֶּה יִכְפַּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ: For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא טז, ל.

132 **בי"ג מדה"ר דמיכה**
שלוש עשרה מידות הרחמים שבמיכה, שלפניהן נאמר "תיתן אמת ליעקב... אשר נשבעת לאבותינו".

Micah 7:18
הערות קה"ת

מיכה ז, יח.

133 **בד"ה אני ה' אלקיכם**
המאמר שאליו מפנה הטקסט בעניין ההמשכה מ"שמו הגדול" לעיל פ' שלח.

134 **ישמח ה' במעשיו**
ה' שמח במעשיו: השמחה שלמעלה
Psalms 104:31
תהילים קי"ד:ל"א

יהי כבוד ה' לעולם וישמח ה' במעשיו:
May the glory of the L-RD endure for ever; let the L-RD rejoice in His works!
Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערות קה"ת

תהלים קד, לא.

135 ה' הוא צל על יד ימינך: אור מקיף השורה על האהבה הטבעית
Psalms 121:5
תהילים קכ"א:ה'

ה' שמרך ה' צלך עליך ימינך:
The L-RD is thy keeper; The L-RD is thy shade upon thy right hand.
Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

136 למילים האלה Micah 7:20 הערת קה"ת מפנה ל
Micah 7:20
מיכה ז:כ'

תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם:
Thou wilt show faithfulness to Jacob, mercy to Abraham, As Thou hast sworn unto our fathers from the days of old.
Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

137 המלאכים מברכים את כבוד ה' "ממקומו", נושא הנידון בוהר על ויקהל
Ezekiel 3:12
יחזקאל ג:י"ב

ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול כרוך כבודי ממקומו:
Then a spirit lifted me up, and I heard behind me the voice of a great rushing: 'Blessed be the glory of the L-RD from His place';
Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

12 פסקה

138 גדול תלמוד שמביא לידי מעשה
מסקנת התלמוד שלמוד גדול משום שהוא מביא לידי מעשה, המתפרשת כאן כך: הלימוד נותן למעשה את כוחו.
Kiddushin 40b:8-9
קידושין מ' ב:ח-ט'

וכבר היה רבי טרפון וזקנים מסובין בעליית בית נתנה בלוד. נשאלה שאילה זו בפניהם: תלמוד גדול או מעשה גדול? נענה רבי טרפון ואמר: מעשה גדול. נענה רבי עקיבא ואמר: תלמוד גדול. נענו כולם ואמרו: תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה. תנא, רבי יוסי

אומר: גדול תלמוד שקדם לחלה ארבעים שנה, לתרומות ולמעשרות חמשים וארבע, לשמיטים ששים ואחת, ליובלות מאה ושלש.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

139 ואשים דברי בפוך ובצל ידי כסיתיך
ה' שם את דבריו בפינו ומכסה אותנו בצל ידו; הפסוק נדרש לכך שהתורה הנאמרת יוצרת צל דמוי סוכה לנשמה.

ישעיהו נ"א:ט"ז
Isaiah 51:16
ואשם דברי בפוך ובצל ידי כסיתיך לנטע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון צמיאתה:

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people.'
Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

140 כי לא על הלחם לבדו
האדם חי לא על הלחם לבדו אלא על מוצא פי ה'; הלחם הוא תוכן התורה, וה"פה" הוא אמירתה.

דברים ח:ג'
Deuteronomy 8:3
ויענה וירעבה ויאכלה את-המן אשר לא-ידעת ולא ידעון אבותיה למען הודיעה כי לא עליהם לבדו יחיה האדם כי עליהם מוצא פי-ה' יחיה האדם:

And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth out of the mouth of the L-RD doth man live.
Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

141 וארשתיך לי
פתחת המאמר שאליו מפנה הטקסט בנושא זה
הושע ב:כ"א
Hosea 2:21

וארשתיך לי לעולם וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים:
And I will betroth thee unto Me for ever; Yea, I will betroth thee unto Me in righteousness, and in justice, And in lovingkindness, and in compassion.
Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

142 ובוח"א (בראשית דף ד' ע"ב) ע"פ ואשים דברי בפוך
קטע הזוהר שהתקסט עצמו מצוטט, על "ואשים דברי בפוך"

ספר הזוהר, הקדמה י"ג:א-ס"ד:ט'
Zohar, Introduction 10:56-11:64
IN THE BEGINNING. R. Simeon opened his discourse with the text: And I put my words in thy mouth (Is. 51, 16). He said: 'How greatly is it incumbent on a man to study the Torah day and night! For the Holy One, blessed be He, is attentive to the voice of those who occupy themselves with the Torah, and through each fresh discovery made by them in the Torah a new heaven is created.'
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסוקה 13

143 ואהיה שעשועים יום יום

התורה מתארת את עצמה כעונגו של ה' "יום יום"; הפסוק נדרש על התורה שבכתב והתורה שבעל פה.

משלי ח':ל"א Proverbs 8:30

וְאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אִמּוֹן וְאֶהְיֶה שְׁעִשְׁוּעִים יוֹם יוֹם מִשְׁחָקָת לִפְנֵי כָל־עַתָּה:

Then I was by Him, as a nursling; And I was daily all delight, Playing always before Him,

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

144 ושעשועי את בני האדם

שעשועי התורה הם עם בני האדם: עונגו של ה' נמשך למטה באמצעות הלימוד.

משלי ח':ל"א Proverbs 8:31

מִשְׁחָקָת בְּתֵבֶל אֶרְצוֹ וְשְׁעִשְׂעִי אֶת־בְּנֵי אָדָם:

Playing in His habitable earth, And my delights are with the sons of men.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

145 העוסק בתורה עושה שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, והדבר מוכח מישעיהו כ"ז, ה'

סנהדרין צ"ט ב: Sanhedrin 99b:10

אמר רבי אלכסנדר: כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, שנאמר: "או יחזק במקצו יעשה שלום לי שלום יעשה לי".

R' Alexandri said: All who engage in Torah for its own sake make peace in the household above and in the household below, as it says "If they would grasp My fortress, they would make peace for Me, they would make peace for Me." (Yeshayahu 27:5)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY)

146 או יחזיק במעווי יעשה שלום לי שלום יעשה לי

כפילות המילה "שלום" מבטאת את שני סוגי השלום שהתורה מביאה.

ישעיהו כ"ז:ה' Isaiah 27:5

או יִחְזַק בְּמַעְוֵי יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה־לִּי:

Or else let him take hold of My strength, That he may make peace with Me; yea, let him make peace with Me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

147 בשם מדרש רבה נשא פ"ג

מדרש נשא, שנזכר קודם, על שני סוגי שלום למעלה ולמטה.

במדבר רבה י"ג Bamidbar Rabbah 13

148 זאת חקת התורה

פתיחת המאמר שאליו מפנה הטקסט, שבה "חוקה" מתפרשת מלשון חקיקה.

במדבר י"ט:ב' Numbers 19:2

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל־בני ישראל ויקחו אליה פרה אדמה תמימה אשר אין־בה מום אשר לא־עלה עליה על:

This is the statute of the law which the L-RD hath commanded, saying: Speak unto the children of Israel, that they bring

thee a red heifer, faultless, wherein is no blemish, and upon which never came yoke.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

149 אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני

דברי שלמה על חכמה שנתרה רחוקה ממנו — החכמה הנסתרת שלמעלה מהתורה שבכתב.

קהלת ז':כ"ג Ecclesiastes 7:23

כָּל־זֶה נִסִּיתִי בְּחִכְמָה אֲמַרְתִּי אֲחַכְמָה וְהִיא רְחוֹקָה מִמֶּנִּי:

All this have I tried by wisdom; I said: 'I will get wisdom'; but it was far from me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 14

150 ואהיה שעשועים

התורה כעונגו של ה', המדרגה ה"רחוקה".

משלי ח':ל"א Proverbs 8:30

וְאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אִמּוֹן וְאֶהְיֶה שְׁעִשְׁוּעִים יוֹם יוֹם מִשְׁחָקָת לִפְנֵי כָל־עַתָּה:

Then I was by Him, as a nursling; And I was daily all delight, Playing always before Him,

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

151 ושעשועי את בני אדם

העונג הנמשך אל בני האדם, המדרגה ה"קרובה".

משלי ח':ל"א Proverbs 8:31

מִשְׁחָקָת בְּתֵבֶל אֶרְצוֹ וְשְׁעִשְׂעִי אֶת־בְּנֵי אָדָם:

Playing in His habitable earth, And my delights are with the sons of men.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 15

152 בגמרא ספ"ק דקדושין

הצמח צדק דן שם בהרחבה במחלוקת הגמרא אם לימוד או מעשה גדול.

הערת קה"ת

מ, ב. בארוכה באוה"ת פי ואתחנן עי רמא ואילך.

153 בגמרא ספ"ק דקדושין איכא מ"ד מעשה גדול

המחלוקת בגמרא אם לימוד או מעשה גדול, ומסקנת ההצבעה שלימוד גדול מפני שהוא מביא לידי מעשה.

קידושין מ' ב: Kiddushin 40b:3

רבי שמעון בן יוחי אומר: אפילו צדיק גמור כל ימיו ומרד באהרונה – איבד את הראשונות, שנאמר: "צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו". ואפילו רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באהרונה – אין מזכירים לו שוב רשעו, שנאמר: "ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

154 התורה עיקרה מתנה מלמעלה

המדרש, המצוטט בהערת קה"ת, על התורה כמתנה מלמעלה.

שמות רבה מ"א:ו' Shemot Rabbah 41:6

... רבון העולם! יש לי מי יום ואני יודע דבר. מה עשה הקב"ה? משהשלים מי יום, נתן לו הקב"ה את התורה מתנה, שנאמר: ויתן אל

משה. וכי כל התורה למד משה? כתיב בתורה (איוב יא): ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, ולארבעים יום למדה משה? אלא כללים למדהו הקב"ה למשה. הוי, ככלותו לדבר אתו. שני לוחות העדות מהו שני לוחות? כנגד שמים וארץ, כנגד חתן וכלה, כנגד שני שושביניו, כנגד העולם הזה והעוה"ב. שני לוחות העדות אמר רבי חנינא: לחת כתיב, לא זו גדולה מזו. לוחות אבן ולמה של אבן? ...

Another matter, "He gave to Moses," Rabbi Abahu said: All forty days that Moses spent above, he would study Torah and forget. He said to Him: 'Master of the universe, I have forty days and I do not know anything.' What did the Holy One blessed be He do? After he completed forty days, the Holy One blessed be He gave him the Torah as a gift [matana], as it is stated: "He gave [vayiten] to Moses." Did Moses learn the entire Torah? It is written regarding the Torah: "Its ...

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

ראה שמו"ר פמ"א, ו. רש"י שמות לא, יא. ועוד. אוה"ת פ' ראה ע' תשסא.

155 ועיין בזח"ב (תרומה קכ"ח א')

הזוהר על תרומה, המובא בטקסט עצמו, המשווה בין התורה הניתנת בחינם לבין המצוות הנעשות "באגר שלים".

ספר הזוהר, תרומה ה':ל-ו':ל"ח-5:30-6:38 Zohar, Terumah

156 לכו שברו... וחלכו

"בלא כסף ובלא מחיר": התורה ניתנת במתנה

ישעיהו נ"ה:1א Isaiah 55:1

הוי' כל-צמא לכו למים ואשר אינלו כסף לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא-כסף ובלוא מחיר יין וחלב:

Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And he that hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea, come, buy wine and milk Without money and without price.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נה, א.

157 עקימת שפתי הוה מעשה

העיקרון התלמודי שעקימת השפתיים נחשבת למעשה, ולכן הדיבור בלימוד הוא מעין מעשה.

בבא מציעא צ"ב:י"ג-90b:13-14 Bava Metzia 90b:13-14

איתמר: חסמה בקול והנהיגה בקול? רבי יוחנן אמר: חייב, ריש לקיש אמר: פטור. רבי יוחנן אמר: חייב, עקימת פיו הוי'א מעשה. ריש לקיש אמר: פטור, קלא לא הוי' מעשה. איתביה רבי יוחנן לריש לקיש:

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

סנהדרין ס"ה א':י"ב-65a:10-12 Sanhedrin 65a:10-12

מגדת, מאי מעשה איכא? עקימת שפתיו הוי' מעשה. בעל אוב, מאי מעשה איכא? הקשת וזעזעו הוי' מעשה. ואפילו לרבנן? והתנא: אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה, כגון ייבוח, קיטור, וניסוך, והשתחוואה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ב"מ צ, ב. סנהדרין סה, א. ע"ל האזינו (עד, ג). וש"נ. [כ].

ביום השמיני עצרת תהיה לכם

158

פסוק החג, המתפרש כאן על המדרגה השמינית, בינה, ועל איסוף האור בנזימה.

במדבר כ"ט:ל"ה-Numbers 29:35

ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו:

On the eighth day ye shall have a solemn assembly: ye shall do no manner of servile work;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

159 מבין דבר מתוך דבר

הגדרת "נכון" בגמרא כמי שמבין דבר מתוך דבר: כוח הבינה

חגיגה י"ד א':12b-14a Chagigah 14a:12b-14a

"ויעז" — שיועד לעבר שנים ולקבוע חדשים. "וחכם" — זה תלמיד המחקרים את רבותיו. "חרישים" — בשעה שפותח בדברי תורה הכל נעשין כחרישין. "ונבון" — זה המבין דבר מתוך דבר. "לחש" — זה שראוי למסור לו דברי תורה שניתנה בלחש.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

חגיגה יד, א' וש"נ.

160 בינה ליבא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אלי').

161 בינה ליבא

מפתיחת אליהו: "בינה ליבא", הקושרת בין הבנה לשמחת הלב

תקוני זוהר י"ז א':י"ז-17a:17-19 Tikkunei Zohar 17a:17-19

מוחא חכמה איהו מחשבה מלגו. בינה לבא ובה הלב מבין. ועל אליו תרין כתיב *הנסתרות ליי אלקינו. כתר עליון איהו כתר מלכות. ועליה *אתמר מגיד מראשית אחרית. ואיהו קרקפתא דתפלי (נ"א קרקפתא דלא מנח תפלי). *מלגו איהו יוד קא ואו קא דאיהו ארח אצילות. איהו שקיו דאילנא בדוועוי וענפוי (נ"א ואנפוי). כמא דאשקי לאילנא ואתרבי בההוא שקיו.

Constantinople, 1740 (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

162 וישמח ישראל בעושייו

שמחת ישראל בעושייו, השמחה השנייה

תהילים קמ"ט:ב'Psalms 149:2

ישמח ישראל בעושייו בנצחיו וגילו במלכום:

Let Israel rejoice in his Maker; Let the children of Zion be joyful in their King.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

163 ועיין מענין ביום השמיני עצרת

רוב קטעי המדרש והזוהר שנמנו כאן מובאים שם במלואם

הערת קה"ת

רוב המ"מ נעתקו באוה"ת כאן ע' איתשע ואילך.

164 תן חלק לשבעה וגם לשמונה

"תן חלק לשבעה וגם לשמונה", שהמדרש על קהלת מחיל על שמיני עצרת

קהלת י"א:ב'2 Ecclesiastes 11:2

תן-חלק לשבעה וגם לשמונה כי לא תדע מה יהיה רעה עליהארץ:

Divide a portion into seven, yea, even into eight; For thou knowest not what evil shall be upon the earth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

165 ביום טובה היה בטוב

”ביום טובה היה בטוב”, שגם אותו דורש המדרש בהקשר זה

Ecclesiastes 7:14: קהלת ז'

ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה גם את זה לעמת זה עשה האלקים על־דברת שלא למצא האדם אחריו מאומה:

In the day of prosperity be joyful, and in the day of adversity consider; G-d hath made even the one as well as the other, to the end that man should find nothing after him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

166 המדרש על שיר השירים דורש את הפסוק הזה בהקשר של החגים ושמיני עצרת.

Song of Songs 7:2: שיר השירים ז'

מה־יפו פעמיה בנעלם בת־נדיב חמוקי ירכיה כמו חלאים מעשה ידי אמן:

How beautiful are thy steps in sandals, O prince's daughter! The roundings of thy thighs are like the links of a chain, The work of the hands of a skilled workman.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

167 ובפרשת נשא פרשה יו"ד

המדרש על נשא, המובא בטקסט, עוסק בדברי מנוח "נעצרה נא אותך", הקשורים ל"עצרת".

Bamidbar Rabbah 10: מדבר רבה י'

168 נעצרה נא אותך

מנוח מבקש מן המלאך שיישאר: שורש המילה "עצרת", שמשמעו עצירה ואיסוף.

Judges 13:15: שופטים י"ג:ט"ו

ויאמר מנוח אל־מלאך ה' נעצרה־נא אותך ונעשה לפניך גדי עזים:

And Manoah said unto the angel of the L-RD: 'I pray thee, let us detain thee, that we may make ready a kid for thee.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

169 למנצח על השמינית

"למנצח על השמינית": פתיחת המאמר שאליו מפנה הטקסט, העוסק במדרגה השמינית.

Psalms 6:1: תהילים ו':א

למנצח בנגינות על־השמינית מזמור לדוד:

For the Leader; with string-music; on the Sheminiyth. A Psalm of David.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

170 שבעתים כאור שבעת הימים

האור העתידי, שיהיה שבעתים כאור שבעת הימים

Isaiah 30:26: ישעיהו ל':כ"ו

והיה אור־הלכנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים ביום חבש ה' את־שקר עמו ומחץ מכתו ירפא:

Moreover the light of the moon shall be as the light of the sun, And the light of the sun shall be sevenfold, as the light

of the seven days, In the day that the L-RD bindeth up the bruise of His people, And healeth the stroke of their wound.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

171 ועיין בזהר ח"ג בלק (קפ"ה ב')

הזהר על בלק, המובא בטקסט עצמו, עם פירוש הרמ"ז

Zohar, Balak 4:24-6:33: ספר הזהר, בלק ד':כ"ד-ו':ל"ג

172 נח"ר לפני שאמרתי ונעשה רצוני

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ספרי במדבר כח, ח. וראה ג"כ טו, ז.

173 למילים האלה Zohar, Balak 2:15-4:24: הערת קה"ת מפנה ל

Zohar, Balak 2:15-4:24: ספר הזהר, בלק ב':ט"ו-ד':כ"ד

174 ישמח ה' במעשיו

שמחת ה' במעשיו, אחת משתי השמחות הנפגשות בשמיני עצרת

Psalms 104:31: תהילים ק"ד:ל"א

יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו:

May the glory of the L-RD endure for ever; let the L-RD rejoice in His works!

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

17 פסקה

175 תתן אמת ליעקב

הפסוק העומד במרכז המאמר, המסוכס כאן

Micah 7:20: מיכה ז':כ"ו

תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר־נשבעת לאבותינו מימי קדם:

Thou wilt show faithfulness to Jacob, mercy to Abraham, As Thou hast sworn unto our fathers from the days of old.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

176 כי אל דעות ה'

שתי הדעות — מלמטה ומלמעלה

I Samuel 2:3: שמואל א ב':ג'

אל־תרבו תדברו גְבוּהָהּ יצא עַתָּה מִפִּיכֶם כִּי אֵל דְּעוֹת הַיָּלֹוֹת:

Multiply not exceeding proud talk; Let not arrogance come out of your mouth; For the L-RD is a G-d of knowledge, And by Him actions are weighed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

177 ברבות וישלח פי פ"א

הצמח צדק מביא שם את המדרש: "אמת" היא אלי"ף בראש האלפבית, מ"ם באמצעו ות"ו בסופו, כי "אני ראשון ואני אחרון"

הערת קה"ת

"מהו אמת אמר ריש לקיש אלף ראשון [ברבות שלפנינו בראשון] של אותיות מ"ם באמצע ת"ו בסוף על שם אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים" — אוה"ת ויחי שפט, א. וכ"ה גם באוה"ת כאן ע' איתשצו.

178 **בהעלותך את הנרות**
 פתיחת המאמר שאליו מפנה הטקסט, העוסק בבחינות אברהם ואהרן
 במדבר ח"ב:2 Numbers 8:2
 דבר אל־אֶהֱרֹן וְאֶמְרָתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנֵּרוֹת אֶל־מוֹל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ
 וְאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת:
 'Speak unto Aaron, and say unto him: When thou lightest
 the lamps, the seven lamps shall give light in front of the
 candlestick.'
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

179 **ואמת ה' לעולם**
 אמת ה' המתגלה "לעולם", בתוך העולם
 תהילים קי"ז:2 Psalms 117:2
 כִּי־גִבֹר עֲלֵינוּ חֶסֶדוֹ וְאֶמֶת־Havayah לְעוֹלָם הַלְלוּ־קָה:
 For His mercy is great toward us; And the truth of the L-RD
 endureth for ever. Hallelujah.
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

180 **אני ה' אלקיכם**
 הפסוק החותם את פרשת ציצית, הפותח את המאמר שאליו מפנה הטקסט
 במדבר ט"ו:41 Numbers 15:41
 אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹקִים
 אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם:
 I am the L-RD your G-d, who brought you out of the land of
 Egypt, to be your G-d: I am the L-RD your G-d.'
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 18

181 **אשר נשבעת לאבותינו**
 השבועה לאבות, שהמאמר מסביר אותה כהתחייבות לשמעלה מטעם ודעת
 מיכה ז':20 Micah 7:20
 תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּנוּ מִיָּמֵי קֶדֶם:
 Thou wilt show faithfulness to Jacob, mercy to Abraham, As
 Thou hast sworn unto our fathers from the days of old.
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

182 **ועי רבות אמור פכ"ט**
 המדרש המכנה את חודש תשרי חודש השבועה של ה'
 ויקרא רבה כ"ט:29 Vayikra Rabbah 29
183 **זח"ג פ' אחרי ס"ו ב'**
 הזוהר על אחרי, המובא שוב בעניין השבועה
 ספר זוהר, אחרי מות כ"ט:קפ"ב-29:182-31:193 Zohar, Achrei Mot
 ל"א:קצ"ג
184 **נשא ק"ל ע"א**
 הזוהר על נשא, המובא בעניין "כי נשבעתי"
 ספר זוהר, נשא י"ט:קפ"ח-כ"ג:קצ"ז Zohar, Nasso 19:188-23:197

פסוקה 19

185 **שלום שלום לרחוק ולקרוב**
 שני סוגי השלום: לרחוק ולקרוב
 ישעיהו נ"ז:19 Isaiah 57:19
 בּוֹרָא נִיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרָחוֹק וְלִקְרוֹב אֶמַר Havayah
 וּרְפָאֵתִיו:
 Peace, peace, to him that is far off and to him that is near,
 Saith the L-RD that createth the fruit of the lips; And I will
 heal him.
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

186 **יעשה שלום לי שלום יעשה לי**
 השלום הכפול, שכאן נקשר לשני יחודי השם
 ישעיהו כ"ז:5 Isaiah 27:5
 אִו יִחַזַּק בְּמַעֲוֵי יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה־לִּי:
 Or else let him take hold of My strength, That he may make
 peace with Me; yea, let him make peace with Me.
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

187 **אלה פקודי המשכן**
 תחילת המאמר שאליו מפנה הטקסט בעניין שני היחודים
 שמות ל"ח:21 Exodus 38:21
 אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הַעֲדָתָא אֲשֶׁר פָּקַד עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבֹדַת הַלְוִיִּם בְּיַד
 אִיתָמָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן:
 These are the accounts of the tabernacle, even the taberna-
 cle of the testimony, as they were rendered according to the
 commandment of Moses, through the service of the Levites,
 by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest.
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

188 **והיה מספר בניי**
 תחילת מאמר נוסף שאליו מפנה הטקסט בעניין זה
 הושע ב':1 Hosea 2:1
 וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִמָּד וְלֹא יִסְפָּר וְהָיָה בְּמִקּוֹם
 אֲשֶׁר־יֹאמַר לָהֶם לֹא־עָמִי אַתֶּם יֹאמַר לָהֶם בְּנֵי־אֱלֹהִים:
 Yet the number of the children of Israel shall be as the sand
 of the sea, which cannot be measured nor numbered; and it
 shall come to pass that, instead of that which was said unto

them: 'Ye are not My people', it shall be said unto them: 'Ye are the children of the living G-d.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

189 שמאלו תחת לראשי

"שמאלו תחת לראשי": הימים מראש השנה עד יום הכיפורים

Song of Songs 2:6 וי' שיר השירים ב'

שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

190 המתנשא מימות עולם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ברכת יוצר.

191 וישמח ישראל בעושי

שמחת ישראל בעושי

Psalms 149:2 וי' תהילים קמ"ט ב'2

ישמח ישראל בעושי בני ציון וגילו במלכם:

Let Israel rejoice in his Maker; Let the children of Zion be joyful in their King.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

192 אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם

השבוע לאבות מימי קדם, שנמשך בסוכות

Micah 7:20 וי' מיכה ז'

תתן אמת לעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם:

Thou wilt show faithfulness to Jacob, mercy to Abraham, As Thou hast sworn unto our fathers from the days of old.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

193 הוי"ה צלך

"הוי" צלך": האור המקיף של סוכות

Psalms 121:5 וי' תהילים קכ"א ה'5

הי שמרך הי צלך עלייך ומינך:

The L-RD is thy keeper; The L-RD is thy shade upon thy right hand.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

194 ואשים דברי בפיו ובצל ידי כסיתך

דברי התורה שבפה יוצרים צל, המקביל היומי לסוכה

Isaiah 51:16 וי' ישעיהו נ"א ט"ז16

ואשים דברי בפיו ובצל ידי כסיתך לנטע שמנים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי אתה:

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

חצבה עמודי שבעה

החכמה חצבה שבעה עמודים, שהמדרש מפרש כשבעת ספרי התורה

משלי ט':1 Proverbs 9

חכמות בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה:

Wisdom hath builded her house, she hath hewn out her seven pillars;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ט, א.

196 ברכות ר"פ שמיני

ההערה מפנה לשם לפירוש המדרש לשבעת העמודים כ"שבעה ספרי תורה".

הערת קה"ת

"אלו שבעה ס"ת" — ראה אוה"ת בראשית כרך ד תרפג, א.

197 כמ"ש ברכות ר"פ שמיני

המדרש בתחילת פרשת שמיני, המפרש את שבעת העמודים כשבעת ספרי התורה.

Vayikra Rabbah 11 ויקרא רבה י"א11

198 גדול תלמוד שמביא לידי מעשה

גדול תלמוד מפני שהוא מביא לידי מעשה — השאלה שבה פותח המאמר, וכאן באה תשובתה

Kiddushin 40b:8-9 וי' קידושין מ' ב:ח-ט9-8

וכבר היה רבי טרפון וזקנים מסובין בעליית בית נתנה בלוד. נשאלה שאילה זו בפניהם: תלמוד גדול או מעשה גדול? נענה רבי טרפון ואמר: מעשה גדול. נענה רבי עקיבא ואמר: תלמוד גדול. נענו כולם ואמרו: תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה. תניא, רבי יוסי אומר: גדול תלמוד שקדם לחלה ארבעים שנה, לתרומות ולמעשרות חמשים וארבע, לשמיטים וששים ואחת, ליובלות מאה ושלש.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

199 שעשועים יום יום

התורה כתענוג של הי יום יום

משלי ח':30 Proverbs 8

ואהיה אצלו אמן ואהיה שעשועים יום יום משחקת לפניו בכל עת:

Then I was by Him, as a nursling; And I was daily all delight, Playing always before Him,

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

200 דרשו הי בהמצאו

"דרשו הי בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב", שחז"ל פירשו על עשרת ימי תשובה.

Isaiah 55:6 וי' ישעיהו נ"ה ו'6

דרשו הי בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב:

Seek ye the L-RD while He may be found, Call ye upon Him while He is near;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נה, ו.

201 **ישמח ה' במעשיו**
 | שמחת ה' במעשיו.
 Psalms 104:31א"ל: תהילים ק"ד
 יהי כבוד ה' לעולם וישמח ה' במעשיו:
 May the glory of the L-RD endure for ever; let the L-RD re-
 joice in His works!
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 20

202 **ישמח ישראל בעושיו**
 | שמחת ישראל בעושיו.
 Psalms 149:2ב"ט: תהילים קמ"ט
 ישמח ישראל בעשיו בנִי־צִיּוֹן וגִּילּוֹ בְּמִלְכָּם:
 Let Israel rejoice in his Maker; Let the children of Zion be
 joyful in their King.
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

203 **ושעשועי את בני אדם**
 | שעשועי התורה המשותפים לבני האדם.
 Proverbs 8:31א"ל: משלי ח'
 מִשְׁחֶקֶת בְּתֵבֶל אֶרְצוֹ וְשִׁעְשָׁעִי אֶת־בְּנֵי אָדָם:
 Playing in His habitable earth, And my delights are with the
 sons of men.
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

204 **יקוו המים אל מקום אחד**
 | המים שנקוו למקום אחד: דימוי לאור המקיף שנאסף פנימה.
 Genesis 1:9ט"א: בראשית א'
 וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יִקְוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם אֶחָד וַתֵּרָא הַיַּבָּשָׁה
 וַיִּהְיֶה־כֵן:
 And G-d said: 'Let the waters under the heaven be gathered
 together unto one place, and let the dry land appear.' And it
 was so.
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
 הערת קה"ת
 בראשית א, ט.

205 **מקוה ישראל ה'**
 | ה' הוא המקוה — התקווה והמאגר — של ישראל.
 Jeremiah 17:13י"ג: ירמיהו י"ג
 מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל HAVAYAH כִּלְעֻזְכֶּיךָ יִבְשׁוּ וְסוּרֵי בְּאֵרָץ יִכְתְּבוּ כִּי עֲזָבוּ
 מִקְוֵה מַיִם־חַיִּים אֶת־HAVAYAH
 Thou hope of Israel, the L-RD! All that forsake Thee shall be
 ashamed; They that depart from Thee shall be written in the
 earth, Because they have forsaken the L-RD, The fountain of
 living waters. .
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
 הערת קה"ת
 ירמיי' יז, יג.

206 **(ע' זח" בראשית י"ח א')**
 | קטע הזהר שהטקסט עצמו מצטט בעניין קיבוץ המים.
 Zohar, Bereshit 6:60-7:70ע"ז: ספר הזהר, בראשית ו':ס"ז-ז':ע"ז
207 **אומרים בשמע"צ מוריד הגשם**
 | המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
 הערת קה"ת
 טוש"ע או"ח רסק"ד. ועוד.

208 **אומרים בשמע"צ מוריד הגשם**
 | הדין שלפיו מתחילים להזכיר גשם בתפילת העמידה בשמיני עצרת.
 Shulchan Arukh, Orach Chayim 114:1-2היים: שולחן ערוך, אורח חיים
 קי"ד:א-ב'
 דין הזכרת הרוח וגשם וטל. וכו' ט סעיפים: מתחילין לומר בברכה
 שנייה משיב הרוח ומוריד הגשם בתפלת מוסף של י"ט האחרון של חג
 ואין פוסקין עד תפלת מוסף של י"ט הראשון של פסח: אסור להזכיר
 הגשם עד שיכריזו ש"ץ (וי"א שקודם שמתחילין מוסף מכריז השמש
 משיב הרוח וכו' כדי שהצבור יזכירו בתפלתן וכן נוהגין) (מרדכי רפ"ק
 דתענית) הלכך אף אם הוא חולה או אנוס לא יקדים תפלתו לתפלת
 הצבור לפי שאסור להזכיר עד שיאמר ש"ץ אבל אם יודע שהכריז ש"צ
 אע"פ שהוא לא שמע מזכיר ומטעם זה הבא לב"ה והציבור ...
 Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public
 Domain)

209 **ואמת ה' לעולם**
 | אמת ה' מתגלה בתוך העולם, במדרגת היום השמיני.
 Psalms 117:2ב"ט: תהילים קי"ז
 כִּי־גָבַר עָלֵינוּ חֶסֶדוֹ וְאֱמֶת־HAVAYAH לְעוֹלָם הִלְלוּ־קָה:
 For His mercy is great toward us; And the truth of the L-RD
 endureth for ever. Hallelujah.
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
 הערת קה"ת
 תהלים קיז, ב.

210 **דישמח ה' במעשיו**
 | שמחת ה' במעשיו.
 Psalms 104:31א"ל: תהילים ק"ד
 יהי כבוד ה' לעולם וישמח ה' במעשיו:
 May the glory of the L-RD endure for ever; let the L-RD re-
 joice in His works!
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Likkutei Torah

הפרשה החסידית

על המהדורה

Hebrew text of Torah Ohr and Likkutei Torah and their marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes): © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

likuteitorah.com. תורגם מהמהדורה האנגלית של CC BY-NC 4.0. ביאורים והערות המקורות. תרגום: CC BY 4.0.

דרך Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Daf Shevui (CC0); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY); Daat Shemot Rabbah (Public Domain); Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain).

כשלשון המאמר לצדו, (openai/gpt-6-luna-pro:batch) בעזרת בינה מלאכותית likuteitorah.com התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

· Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי. likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

© likuteitorah.com. או לספריית ליובאוויטש Sefaria מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל-

likuteitorah.com/he/likutei-torah/shemini-atzeres/1/ מתוך

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק